

**GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI
GMINY OSTRZESZÓW
NA LATA 2024 – 2027**

**ZAŁĄCZNIK
DO UCHWAŁY NR III/17/2024
RADY MIEJSKIEJ OSTRZESZÓW
Z DNIA: 6 czerwca 2024r.**

**Opracowanie:
ARCHFOTO TECHNOLOGY Bogusław Okupny**

Spis treści

1. Wstęp	2
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	2
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	3
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	22
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami	25
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa	30
4.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie powiatu	39
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	40
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)	40
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	50
5.2.1 Charakterystyka geograficzna gminy Ostrzeszów	50
5.2.2 Zarys dziejów obszaru gminy	53
5.2.3 Dziedzictwo niematerialne	63
5.2.4 Infrastruktura kultury	65
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	68
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	73
5.4.1. Zabytki nieruchome ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków	75
5.4.2. Zabytki archeologiczne ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków	87
5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	95
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	101
7. Założenia programowe	105
7.1. Priorytety, kierunki działań i zadania programu opieki	105
7.2. Kierunki działań programu opieki oraz działania programu	106
8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	111
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	111
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	113
11. Bibliografia	119

1. WSTĘP

Przedmiotem opracowania „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Ostrzeszów na lata 2024-2027 jest dziedzictwo kulturowe w granicach administracyjnych gminy, zaś jego celem jest określenie zasadniczych kierunków działań inicjowanych przez władze gminy na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami znajdującymi się w granicach gminy. Najpełniejszą definicję dziedzictwa kulturowego wypracował Jan Pruszyński (J. Pruszyński, Dziedzictwo kultury Polski. Jego straty i ochrona prawna, t. 1, Kraków 2001, s. 50), stwierdzając, że jest to: „*zasób rzeczy nieruchomych i ruchomych wraz ze związanymi z nimi wartościami duchowymi, zjawiskami historycznymi i obyczajowymi uznawany za godny ochrony prawnej dla dobra społeczeństwa i jego rozwoju oraz przekazania następnym pokoleniom z uwagi na zrozumiałe i akceptowane wartości historyczne, patriotyczne, religijne, naukowe i artystyczne, mające znaczenie dla tożsamości i ciągłości rozwoju politycznego, społecznego i kulturalnego, dowodzenia prawd i upamiętniania wydarzeń historycznych, kultywowania poczucia piękna i wspólnoty cywilizacyjnej*”.

Celem Programu jest stworzenie kompleksowej, wieloletniej strategii opieki nad zabytkami na terenie gminy Ostrzeszów. Program opieki nad zabytkami gminy Ostrzeszów jest narzędziem zarządzania lokalnym dziedzictwem i powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem, jakim jest dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania mają za cel poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewaloryzację. Niezwykle istotne jest, aby w działania na rzecz realizacji zadań nakreślonych w programie włączyli się mieszkańcy, poprzez różne formy swojej aktywności zawodowej oraz poza zawodowej. Poprzez działania edukacyjne program powinien też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej i znaczenia lokalnych wartości i przede wszystkim budzić poczucie dumy i identyfikację z tak zwaną małą ojczyzną. Program jest dokumentem uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Niniejszy program został opracowany zgodnie z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa realizując wymóg art. 87 **Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 ze zm.) oraz dokumentami programowymi o zasięgu ogólnokrajowym oraz wojewódzkim, powiatowym, gminnym.

Wiele elementów budujących Program zaczerpnięto z odpowiednich polityk, programów i planów sektorowych o randze krajowej, wojewódzkiej i powiatowej. Zaproponowane w programie opieki nad zabytkami działania mają pomóc w poprawie substancji zabytkowej, jej rewaloryzacji oraz w upowszechnianiu i promowaniu dziedzictwa kulturowego zaś proponowane rozwiązania odpowiadają ustawowym regulacjom z zakresu ochrony zabytków.

Gminny Program opieki nad zabytkami opracowywany jest w cyklach 4 letnich a z jego realizacji wójt co 2 lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami wynika z art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. 2022 poz. 840), w którym: *Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.*

Główne cele wykonania programu opieki nad zabytkami określone zostały w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i są nimi:

- 1) *(uchylony)*
- 2) *uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,*
- 3) *zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,*
- 4) *wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,*
- 5) *podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,*
- 6) *określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,*
- 7) *podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.*

Sposób procedowania z programami opieki nad zabytkami oraz obowiązek sporządzania sprawozdań wynikają z art. 87 ust. 3-5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

1. *Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.*
2. *Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.*
3. *Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.*

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

(Dz. U. 2009 r. nr 114 poz. 946)

W preambule Konstytucji RP znajduje się zobowiązanie aby przekazać przyszłym pokoleniom wszystko, co cenne z ponad tysiącletniego dorobku. W świetle art. 5 i 6 ust. 1 Konstytucji RP do podstawowych obowiązków państwa działającego za pośrednictwem swych organów należy ochrona dziedzictwa kultury, a w szczególności jego podstawowych materialnych składników, jakimi są zabytki.

Art. 5.

Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 8 października 2007 (K 20/07, OTK-A 2007, nr 9, poz. 102) dokonał wykładni artykułu 5 w części dotyczącej dziedzictwa narodowego, przyjmując

w konkluzji, że państwo, realizując zadanie strzeżenia dziedzictwa narodowego musi uwzględniać ograniczenia wynikające z gwarantowanych konstytucyjnie praw obywateli.

Ochrona powinna być rozumiana jako ochrona dla przyszłych pokoleń, ale zabytki powinny być współcześnie wykorzystywane w taki sposób (np. badania naukowe), aby nie stanowiło to dla nich zagrożenia i aby nie prowadziło do ich degradacji, uszkodzenia i zniszczenia. W Konstytucji RP wyrażony został obowiązek stwarzania przez państwo jak najlepszych warunków równego dostępu do dóbr kultury, z poszanowaniem prawa własności.

Art. 6.

1. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

Przyjmuje się, że dobrami kultury są elementy stanowiące materialny przejaw kulturowej działalności człowieka, a także niematerialny dorobek ludzkości.

Przepisy artykułu 73 Konstytucji kształtują obowiązki państwa w zakresie kultury i stanowią katalog konstytucyjnych praw i wolności kulturalnych.

Art. 73.

Każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury.

Przepisy artykułu 86 Konstytucji nakładają na każdego obywatela obowiązek dbałości o stan środowiska, którego jednym z elementów jest środowisko kulturowe z jego składową, jaką jest dziedzictwo kulturowe.

Art. 86.

Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

I. Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1893 ze zm.)

W ramach podziału kompetencji między ministrami, dokonanego w ustawie z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1893, ze zm.), wiodącym organem odpowiedzialnym za zadanie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków.

II. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. 2022 poz. 840 ze zm.)

Podstawowym aktem prawodawczym w dziedzinie ochrony i opieki nad dziedzictwem narodowym jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. 2022 poz. 840 ze zm.) - dalej w tekście u.o.z.o.z, która w art.1 określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zasady tworzenia krajowego programu ochrony

i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauracyjnych i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków.

W art. 3 u.o.z.o.z. zawarty został zbiór definicji prawnych, wiążących na gruncie wykładni i stosowania prawa. Zawarty w tym artykule słownik definiuje podstawowe pojęcia stosowane dalej

w ustawie, które poniżej przytaczamy:

- 1) **zabytek** — *nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową,*
- 2) **zabytek nieruchomy** — *nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1,*
- 3) **zabytek ruchomy** — *rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1,*
- 4) **zabytek archeologiczny** — *zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem,*
- 5) **instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami** — *instytucją kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami,*
- 6) **prace konserwatorskie** — *działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań,*
- 7) **prace restauratorskie** — *działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań,*
- 8) **roboty budowlane** — *roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku,*
- 9) **badania konserwatorskie** — *działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich,*
- 10) **badania architektoniczne** — *działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń,*
- 11) **badania archeologiczne** — *działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego,*
- 12) **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** — *przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg,*
- 13) **historyczny zespół budowlany** — *powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi,*

- 14) **krajobraz kulturowy** — postrzegana przez ludzi przestrzeń zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka,
- 15) **otoczenie** — teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Wymieniona w art. 3 pkt 5 u.o.z.o.z. **instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami** – w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. 2020 poz. 194), to podmioty, których celem statutowym i istotą działania jest sprawowanie aktywnej opieki nad zabytkami. Wymienione w art. 3 pkt 6 **prace konserwatorskie** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 1 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej. Zgodnie z postanowieniami art. 49 ust. 2 u.o.z.o.z. wykonanie decyzji nakazującej przeprowadzenie prac konserwatorskich przy zabytku nieruchomym nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia w przypadkach określonych przepisami ustawy z 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. 2020 poz. 1333 ze zm.).

Wymienione w art. 3 pkt 7 u.o.z.o.z. **prace restauratorskie** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 1 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej.

Wymienione w art. 3 pkt 8 u.o.z.o.z. **roboty budowlane** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 1 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej. Zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 2 wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej. Ustawodawca w art. 36 ust. 8 u.o.z.o.z. zwraca uwagę, że uzyskanie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podjęcie robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia, w przypadkach określonych przepisami prawa budowlanego. Podobnie, zgodnie z treścią art. 49 ust. 2 u.o.z.o.z. wykonanie decyzji nakazującej przeprowadzenia robót budowlanych przy zabytku nieruchomym nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia, w przypadkach określonych przepisami prawa budowlanego. Wymienione w art. 3 pkt 9 u.o.z.o.z. **badania konserwatorskie** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 3 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej.

Wymienione w art. 3 pkt 10 u.o.z.o.z. **badania architektoniczne** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 4 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej.

Wymienione w art. 3 pkt 11 u.o.z.o.z. **badania archeologiczne** prowadzone przy zabytku archeologicznym, a w określonych przypadkach również przy innych zabytkach nieruchomych, wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 5 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej.

W art. 4 i art. 5 u.o.z.o.z. ustawodawca wprowadził rozróżnienie na ochronę i opiekę nad zabytkami, precyzując na czym polega ochrona zabytków w działaniach podejmowanych przez organy administracji publicznej (art. 4) oraz na czym polega opieka nad zabytkiem sprawowana

przez jego właściciela lub posiadacza. Ochrona zabytków to działania podejmowane przez organy administracji publicznej, włączając w to działania władcze, polegające na stosowaniu prawa, których efektem jest wydawanie decyzji administracyjnych. Opieka nad zabytkami to działania faktyczne właścicieli lub posiadaczy oraz także jest to pożądany stan zabytku, który powinien być zagwarantowany przez właściciela lub posiadacza zabytku poprzez zapewnienie określonych w ustawie warunków.

W art. 6 u.o.z.o.z. ustawodawca podał zagregowaną definicję zabytku, która stanowi uszczegółowienie definicji w art. 3 oraz określił, że ochronie i opiece podlegają zabytki bez względu na ich stan zachowania.

W art. 7 u.o.z.o.z. ustawa wymienia formy i sposoby ochrony zabytków. Rejestr zabytków jest historycznie najstarszą formą ochrony zabytków utworzoną w 1928 roku. Obecnie rejestr zabytków prowadzony jest na podstawie Obwieszczenie Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 20 listopada 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. 2021 poz. 56). Zgodnie z przepisami art. 10 i 11 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jedynym organem mającym kompetencje dokonywania wpisów do rejestru jest właściwy terytorialnie wojewódzki konserwator zabytków. Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o wpis może wystąpić właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek. Także wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania o wpis zabytku nieruchomego do rejestru zabytków. Przepisy ustawy nakazują informowanie obywateli o wszczęciu postępowania w sprawie wpisania zabytku do rejestru, m. in. na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej starostwa powiatowego, na obszarze którego zabytek się znajduje. Starosta w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o ochronie obiektu. Wzór i wymiary znaku określa rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków. Należy podkreślić, że choć umieszczenie znaku jest fakultatywne to stanowi on ważną formę budowania świadomości społecznej i zasadne jest oznakowanie wszystkich obiektów będących w rejestrze zabytków. Bardzo istotny jest zakaz prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych a także podejmowanie innych działań, które mogłyby doprowadzić do zniszczenia zabytku, wobec którego wszczęte jest postępowanie o wpisaniu do rejestru zabytków. Zakaz ten dotyczy również robót budowlanych, co do których zostało już wydane pozwolenie na budowę oraz innych działań określonych w decyzjach pozwalających na ich prowadzenie. Działania te mają na celu udzielenie tymczasowej ochrony zabytkom nieruchomym przed uprawomocnieniem się decyzji o wpisaniu do rejestru.

Zabytek wpisany do rejestru w razie spełnienia określonych przesłanek może zostać z tego rejestru skreślony, co jest równoznaczne z pozbawieniem go ochrony konserwatorskiej. Podstawy skreślenia zabytku z rejestru określone są w art. 13 u.o.z.o.z. i należą do nich: zniszczenie zabytku w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej, artystycznej lub naukowej, zakwestionowanie wartości będącej podstawą wpisu do rejestru zabytków w nowych ustaleniach naukowych oraz wpisanie zabytku na Listę Skarbów Dziedzictwa, wpisanie zabytku do inwentarza muzeum bądź jego wejście w skład narodowego zasobu bibliotecznego.

Wszelkie prace i badania prowadzone przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków wymagają pozwoleń, mających charakter decyzji administracyjnej, wydawane są na podstawie art. 36 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków. Ustawa z 10 lipca 2015 r. o zmianie u.o.z.o.z. (Dz. U. 2016 r. poz. 1330) wprowadziła nową formę ochrony zabytków jaką jest wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa, na której znajdują się zabytki ruchome o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego.

Najbardziej prestiżową formą ochrony zabytków jest uznanie za pomnik historii, zgodnie bowiem z art. 15 ust. 1 u.o.z.o.z. Prezydent RP, na wniosek ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, który po zasięgnięciu obligatoryjnie opinii Rady Ochrony Zabytków, w drodze rozporządzenia uznaje za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru zabytków lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Zabytki uznane za pomniki historii mogą być zgłaszane do wpisania na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego (art. 15 ust. 4 u.o.z.o.z.).

Park kulturowy jest jedyną formą wskazującą na ochronę krajobrazu kulturowego – jego utworzenie należy do kompetencji rady gminy, po zasięgnięciu opinii właściwego konserwatora zabytków. W intencji ustawodawców celem parku kulturowego powinno być zachowanie i kultywowanie regionalnych tradycji kulturowych, w tym regionalnego budownictwa. Dla społeczności lokalnych może to mieć olbrzymie znaczenie, chociażby dla rozwoju tzw. turystyki kulturowej. Park kulturowy przekraczający granice gminy może być utworzony na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na których terenie ma być utworzony.

Należy podkreślić, że rada gminy powinna w uchwale o ustanowieniu parku kulturowego dokładnie określić jego granice. Jak wskazuje wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 7 lipca 2007 (II OSK 1487/07) ograniczenie się do pokaźnej grubości kreski wyznaczającej granice przy relatywnie małej skali planu jest prawnie wadliwe. Z kolei wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z 18 grudnia 2007 r (III SA/Kr 569/07) wskazuje na konieczność należytego uzasadnienia, to jest wskazywać na elementy kulturowe w obejmowanym ochroną krajobrazie. Skutkiem ustanowienia parku kulturowego jest obowiązek sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz planu ochrony parku kulturowego dla danego obszaru. Plan ochrony sporządza burmistrz w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków a następnie jest on zatwierdzany przez radę gminy.

Zgodnie z art. 7 u.o.z.o.z. jedną z form ochrony jest ustalenie ochronne w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, co w art. 18 u.o.z.o.z. zostało przełożone na ogólne zobowiązanie do ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, do uwzględnienia m. in. przy sporządzaniu i aktualizacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Z kolei w art. 19 u.o.z.o.z. doprecyzowuje, że w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego powinno się uwzględniać w szczególności ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia oraz potrzeby innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków i parków kulturowych. O ustaleniu ochrony w miejscowym planie zagospodarowania jako odrębnej formy ochrony zabytków możemy mówić wyłącznie w odniesieniu do stref ochrony konserwatorskiej, które wymienia art. 19 ust. 3 u.o.z.o.z. W strefie ochrony konserwatorskiej obowiązują określone ograniczenia, nakazy i zakazy wniesione ustaleniami planu i strefa nie musi pokrywać się z obszarami wpisanymi do rejestru zabytków.

Jednostkom samorządu terytorialnego powierzono troskę o zachowanie krajobrazów kulturowych. W art. 16 gminy uzyskały kompetencje wprowadzenia właściwej formy ochrony, czyli tworzenia parków kulturowych. Park kulturowy służy ochronie przestrzeni o wartości

kulturowej jako całości, co nie wymusza aby znajdowały się na nim obiekty zabytkowe. Przeniesienie punktu ciężkości ochrony krajobrazu kulturowego poprzez powoływanie parków kulturowych na poziom gmin było przedsięwzięciem ryzykownym. Głównym czynnikiem hamującym powoływanie przez gminy parków była i jest obawa samorządów przed wprowadzaniem jakichkolwiek form ochrony ograniczających swobodę inwestowania. Wydaje się, że organy administracji państwowej powinny podjąć szeroko zorganizowaną i przemyślaną edukację oraz akcję propagandową skierowaną do władz samorządowych, ale także przejęcie ciężaru finansowania sfery organizacyjnej (np. sporządzenie planu ochrony) parków kulturowych. Przy sporządzaniu planu ochrony dopomóc mogą zarządy parków krajobrazowych, których celem jest także ochrona krajobrazu kulturowego.

Zgodnie z art. 17 u.o.z.o.z. na chronionym terenie parku kulturowego lub na jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia.

W art. 18 i 19 u.o.z.o.z. ustawodawca wskazuje na obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz zapisów zawartych w gminnych programach opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

W art. 20 u.o.z.o.z. wskazuje się na konieczność uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków projektów i zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

W art. 21 i 22 u.o.z.o.z. ustawodawca wskazuje na rangę ewidencji zabytków jako źródła sporządzania gminnych programów opieki nad zabytkami. Ewidencje zabytków są podstawą działań ochronnych, niezależnie od rejestru zabytków, który kwalifikuje do ochrony prawnej. Zgodnie z obowiązującymi przepisami ewidencja stanowi podstawę do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Podstawową rolę odgrywa w tym zakresie gminna ewidencja zabytków, do której prowadzenia zobowiązani są wójtowie, burmistrzowie i prezydenci. Gminna Ewidencja Zabytków nie jest zbiorem zamkniętym, ustawodawca dał możliwość dopisywania do niej zabytków, po uzgodnieniu z konserwatorem zabytków – inicjatywa należy do wójtów, burmistrzów i prezydentów miast – artykuł ten stracił moc z dniem 18.05.2023 r. w zakresie, w jakim ogranicza prawo własności nieruchomości przez dopuszczenie ujęcia nieruchomości jako zabytku nieruchomego w gminnej ewidencji zabytków, bez zapewnienia właścicielowi gwarancji ochrony prawnej przez dokonaniem takiego ograniczenia (na podstawie wyroku TK z dnia 11 maja 2023 r. sygn. akt P 12/18 Dz. U. poz. 951). Włączenie zabytku nieruchomego do ewidencji nie wymaga zgody właściciela tego zabytku.

Należy podkreślić, że włączenie do wojewódzkiej ewidencji zabytków karty ewidencyjnej zabytku ruchomego może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

W art. 21 i 22 u.o.z.o.z. ustawodawca wskazuje, że do kompetencji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego należy określenie w drodze rozporządzenia sposobu prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków.

W artykułach od 25 do 37 u.o.z.o.z. ustawodawca precyzyjnie określa sposób zagospodarowania zabytków, prowadzenie badań przy zabytkach, prowadzenie prac i robót oraz podejmowania innych działań przy zabytkach. Zgodnie z art. 25 u.o.z.o.z. zagospodarowanie zabytku wpisanego do rejestru zabytków na cele użytkowe wymaga posiadania uzgodnionej dokumentacji.

Artykuł 26 u.o.z.o.z. nakłada na właścicieli zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, którymi są Skarb Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego obowiązek zawarcia w umowach sprzedaży, zamiany, darowizny lub dzierżawy obowiązku przeprowadzenia prac konserwatorskich przy tym zabytku.

Zgodnie z art. 27 u.o.z.o.z. na wniosek właściciela lub posiadacza zabytków wojewódzki konserwator zabytków przedstawia w formie pisemnej zalecania konserwatorskie. Przepis ten pozostaje w związku z art. 108 u.o.z.o.z., który wprowadza odpowiedzialność karną za zniszczenie lub uszkodzenie zabytku oraz niezabezpieczenie zabytku w należyty sposób przed jego uszkodzeniem lub zniszczeniem (art. 110 u.o.z.o.z.).

Artykuł 28 u.o.z.o.z. nakłada obowiązek informacyjny na właściciela lub posiadacza zabytku wpisanego do rejestru lub wojewódzkiej ewidencji zabytków, z precyzyjnym podaniem ram czasowych w jakich ten obowiązek musi zostać wypełniony, w zależności od występującego zdarzenia. Od dnia 1 stycznia 2018 r. właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków ma obowiązek zawiadomić wojewódzkiego konserwatora zabytków o uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku oraz zagrożeniu dla zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zdarzenia. Dotychczas przepis zobowiązywał do niezwłocznego przekazania informacji służbom konserwatorskim, co uniemożliwiało jednoznaczne określenie, w jakim terminie obowiązek ten powinien zostać wykonany.

Artykuł 32 u.o.z.o.z. kompleksowo reguluje kwestię zawiadamiania Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o odkryciu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem. Zgodnie z ust. 1 pkt 3 tego artykułu wójt (burmistrz, prezydent miasta) przyjmuje zawiadomienie o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem, zgodnie z ust. 2 tego artykułu, ma obowiązek niezwłocznie przekazać zawiadomienie (w terminie nie dłuższym niż 3 dni) właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków.

Zgodnie z art. 33 ust. 1 u.o.z.o.z. wójt (burmistrz, prezydent miasta) przyjmuje zawiadomienie o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i zgodnie z art. 33 ust. 2 przyjmujący zawiadomienie wójt (burmistrz, prezydent miasta) ma obowiązek niezwłocznie przekazać zawiadomienie (w terminie nie dłuższym niż 3 dni) właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków. Zgodnie z art. 34 osobom, które odkryły bądź przypadkowo znalazły zabytek archeologiczny, przysługuje nagroda.

Zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt. 12 u.o.z.o.z. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, prowadzenie poszukiwań zabytków może się odbywać na podstawie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Dokument ten wydaje się na wniosek osób fizycznych albo jednostek organizacyjnych zamierzających prowadzić poszukiwania (art. 36 ust. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami), złożony do wojewódzkiego konserwatora zabytków lub do dyrektora urzędu morskiego właściwego dla miejsca prowadzenia poszukiwań. Wszelkie pozyskane w trakcie poszukiwań zabytki archeologiczne stanowią zgodnie z art. 35 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami własność Skarbu Państwa i muszą zostać niezwłocznie przekazane wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków. Również pozostałe kategorie zabytków, znalezione w takich okolicznościach, że poszukiwanie właściciela byłoby oczywiście bezcelowe, stają się zgodnie z art. 189 *Kodeksu cywilnego* (Dz. U. 2020 r. poz. 1740), zwanego dalej kodeksem cywilnym, własnością Skarbu Państwa, a znalazca obowiązany jest je niezwłocznie wydać właściwemu staroście.

Nielegalne poszukiwania ukrytych lub porzuconych zabytków przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych oraz sprzętu do nurkowania będą uznawane za przestępstwa zagrożone karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2 (art. 109c wprowadzony nowelizacją ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, obowiązującą od 1 stycznia 2018 r.). Nie należy wydobywać z ziemi żadnych zabytkowych przedmiotów ani odsłaniać archeologicznych obiektów czy otaczających ich nawarstwień. Działania takie niosą ze sobą ryzyko zniszczenia cennych kulturowo stanowisk archeologicznych. Kluczowym dla ich ochrony jest zachowanie nawarstwień ziemnych i wzajemnych układów przestrzennych artefaktów i śladów działalności ludzkiej. To właśnie one pozwalają na określenie datowania zabytku, jego powiązań z działalnością człowieka, a także na wskazanie okoliczności, w jakich dany zabytek funkcjonował, czyli właściwe odtworzenie wydarzeń z przeszłości. Poprawna analiza kontekstu archeologicznego jest możliwa wyłącznie podczas profesjonalnie wykonanych badań, prowadzonych przez archeologów.

W art. 36 u.o.z.o.z. wymienia katalog prac i inicjatyw wymagających wydania pozwolenia. Postępowanie administracyjne prowadzone w sprawie wydawanych pozwoleń może być wszczęte wyłącznie na wniosek uprawnionej osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku wpisanego do rejestru wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu albo ograniczonego prawa rzeczowego lub stosunku zobowiązaniowego. Za istotną zmianę obowiązującą od 1 stycznia 2018 należy uznać doprecyzowanie art. 36 ust. 1 pkt 11 u.o.z.o.z., w którym dodano, że pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga usunięcie drzew i krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków. Wyjątkiem będzie jedynie prowadzenie akcji ratowniczej przez właściwe służby powołane do niesienia pomocy osobom w przypadku zagrożenia życia lub zdrowia. Niezależnie od formy własności terenu, wymagane będzie jedno pozwolenie wojewódzkiego konserwatora zabytków, zamiast dotychczasowych dwóch, wynikających z odmiennych ustaw. Ochrona zieleni na terenach zabytkowych dotyczyć będzie parków, ogrodów, cmentarzy i innych form zieleni na obszarach wpisanych do rejestru zabytków.

Wymagania formalne wniosku zostały uregulowane w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 02.08.2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz. U. 2021, poz. 81)

Decyzja administracyjna wywiera skutki prawne z chwilą kiedy staje się ostateczna, a zgodnie z art. 16 kodeksu postępowania administracyjnego decyzje, od których nie służy odwołanie lub wnioski o ponowne rozpatrzenie sprawy, są ostateczne.

W przypadku spraw z zakresu ochrony zabytków organem II instancji (czyli odwoławczym) jest Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W tym miejscu należy wspomnieć, że nowelizacja ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jaka weszła w życie 1 stycznia 2018 r. wprowadziła katalog administracyjnych kar pieniężnych i zasad ich wymierzania w zdecydowanej większości przypadków za łamanie postanowień art. 36 u.o.z.o.z. Kary pieniężne będą nakładane na właścicieli lub posiadaczy zabytków m.in. w przypadku:

- niepowiadomienia odpowiednich organów o uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu, kradzieży zabytku,
- niepowiadomienia o zagrożeniu dla zabytku,

- niepowiadomienia o zmianie miejsca przechowywania zabytku ruchomego,
- niepowiadomienia o zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku,
- utrudniania lub uniemożliwiania dostępu do zabytku organowi ochrony zabytków,
- podjęcia jakichkolwiek działań przy zabytkach wymagających pozwolenia konserwatora bez tego pozwolenia. W przypadku zabytków archeologicznych administracyjne kary pieniężne dotyczą pozwoleń wydawanych na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 1—5 oraz art. 36 ust. 1a ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity: Dz. U, z 2022 r. poz. 840 ze zm.). O prowadzeniu poszukiwań ukrytych lub porzuconych zabytków, w tym przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania bez wymaganego pozwolenia lub wbrew jego warunkom mówią Przepisy karne, tj. art. 109c ww. ustawy.

Wysokość kar pieniężnych jest różna i waha się w granicach od 500 zł, do 500 000 zł. Przy wymierzaniu kar administracyjnych zastosowanie będą miały zasady określone w kodeksie postępowania administracyjnego, które weszły w życie w czerwcu 2017 r. Pobierane kary będą zasilały powołany ustawą Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków.

Zgodnie z art. 49 i 50 u.o.z.o.z. wojewódzki konserwator zabytków w konkretnych sytuacjach może wydać decyzję nakazującą przeprowadzenie prac konserwatorskich lub robót budowlanych oraz określa sposób wyceny i egzekucji w przypadku wykonania zastępczych prac konserwatorskich lub robót budowlanych.

Zgodnie z art. 71 ust. 1 i ust. 2 u.o.z.o.z. sprawowanie opieki nad zabytkami, co do których tytuł prawny posiada gmina, należy do gminy, włączając w to finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych. Jest to zadanie własne jednostki samorządu terytorialnego.

Zgodnie z art. 73 u.o.z.o.z. gmina będąca właścicielem, posiadaczem bądź posiadającą w trwałym zarządzie zabytek wpisany do rejestru zabytków może ubiegać się o dotację na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych przy tym zabytku.

Art. 74 u.o.z.o.z. stanowi, że dotacja może być udzielona przez ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzkiego konserwatora zabytków. Szczegółowe zasady udzielania dotacji zawarte są w artykułach 75-78 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Artykuł 81 u.o.z.o.z. reguluje możliwość udzielania dotacji na prace restauratorskie, konserwatorskie i budowlane na zasadach określonych w uchwale podjętej przez organ stanowiący gminy. Pozytywną zmianą wprowadzoną 9 września 2017 jest możliwość przyznawania dotacji ze środków publicznych na remonty obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków (art. 81). Dotychczas na taką pomoc mogli liczyć tylko właściciele zabytków wpisanych do rejestru, a więc najbardziej wartościowych i objętych większą ochroną niż te z ewidencji. Ewidencja wiązała się dotąd tylko z ograniczeniami. Właściciele ujętych w niej budynków musieli konsultować z konserwatorem planowane przebudowy i rozbudowy, a w zamian nic nie otrzymywali.

Dofinansowanie prac przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków jest zadaniem administracji publicznej (art. 82 u.o.z.o.z.).

W art. 82a u.o.z.o.z. uregulowano udzielanie i rozliczanie dotacji przez ministra do spraw ochrony dziedzictwa narodowego w sytuacji gdy, planowane koszty badań archeologicznych i ich dokumentacji przekraczają określony w ustawie poziom, lub gdy nastąpi niespodziewane odkrycie nieznanego wcześniej zabytku archeologicznego.

Art. 83a u.o.z.o.z. reguluje finansowanie niezbędnych wydatków na pokrycie wyposażenia pomieszczenia i zabezpieczenia technicznego pomieszczenia, w którym będzie przechowywany zabytek wpisany na Listę Skarbów Dziedzictwa.

Od 1 stycznia 2018 r. dodano art. 83b do ustawy o ochronie zabytków, na podstawie którego został utworzony Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków. Jest to fundusz celowy, a jego środki będą przeznaczane na dofinansowanie nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa, a przy zabytku wpisanym do rejestru również na dofinansowanie robót budowlanych. Przychodem Funduszu mają być kary pieniężne, o których mowa w art. 107a-107e ustawy.

Artykuł 87 u.o.z.o.z. reguluje obowiązki gminy w zakresie sporządzania w cyklach 4 letnich gminnych programów opieki nad zabytkami.

Katalog zadań własnych gminy w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego został rozszerzony na mocy art. 93 ust. 4 u. o. z. o. z. i należą do nich:

- 1) utworzenie parku kulturowego (art. 16 ust. 1 i 5 u.o.z.o.z.),
- 2) sporządzenie i zatwierdzenie planu ochrony parku kulturowego (art. 16 ust. 3 u.o.z.o.z.),
- 3) utworzenie jednostki organizacyjnej do zarządzania parkiem kulturowym (art. 16 ust. 4 u.o.z.o.z.),
- 4) prowadzenie gminnej ewidencji zabytków (art. 22 ust. 4 u.o.z.o.z.),
- 5) przekazanie wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjętego zawiadomienia o dokonaniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych odkrycia przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem (art. 32 ust. 2 u.o.z.o.z.),
- 6) przekazanie wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjętego zawiadomienia o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym (art. 33 ust. 2 u.o.z.o.z.),
- 7) sporządzenie gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 1 u.o.z.o.z.).

Artykuł 96 u.o.z.o.z. stanowi podstawę aktów współdziałania niezależnych podmiotów w celu wspólnej, efektywnej realizacji zadań administracyjnych w dziedzinie spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego, dając możliwość tworzenia porozumień administracyjnych.

Przepis ten pozwala na zlecenie zadań z zakresu ochrony zabytków, które należą do zadań administracji rządowej, do wykonania organom administracji samorządowej. Wyjątkiem są sprawy dotyczące prowadzenia rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wydawanie decyzji w tym zakresie, które należą do wyłącznej kompetencji wojewódzkich konserwatorów zabytków. Wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, będzie mógł powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, gminom, powiatom, związkom gmin, związkom powiatów, związkom powiatowo-gminnym albo związkom metropolitalnym, położonym na terenie województwa. W takim przypadku gmina przyjmując zadanie, będzie miała obowiązek utworzenia w strukturze administracyjnej stanowiska gminnego konserwatora zabytków.

Od 1 stycznia 2018 r. ustawa zastępuje dotychczasowy, oparty o prawo wykroczeń, system ochrony prawnej zabytków, systemem administracyjnych kar pieniężnych. Do ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadzony został nowy rozdział dotyczący administracyjnych kar pieniężnych. Naruszenia przepisów ustawy, w zależności od ich rodzaju, zagrożone będą administracyjnymi karami pieniężnymi od 500 zł do 500 000 zł. I tak art. 107a dotyczy kar za niepowiadomienie o zmianach stanu zachowania zabytku, o których

mowa w art. 28 ustawy o ochronie zabytków. Obowiązek informacyjny spoczywa na właścicielu lub posiadaczu zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa albo wpisanego do rejestru, lub innego zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków (a więc również zabytku nieruchomego, ujętego w gminnej ewidencji zabytków). Naruszenie wskazanego obowiązku stanowiło dotychczas wykroczenie, o którym mowa w art. 113 u.o.z.o.z. Z kolei art. 107c u.o.z.o.z. wprowadza kary pieniężne względem osób uniemożliwiających lub utrudniających dostęp do zabytku organowi ochrony zabytków, wykonującemu uprawnienia wynikające z ustawy. Art. 107d u.o.z.o.z. wprowadza kary pieniężne względem właściciela lub zarządcy obiektu, który działał bez zalecenia bądź pozwolenia konserwatorskiego, np. na prowadzenie prac budowlanych czy rozbiórkę oraz prowadzeniu badań konserwatorskich, architektonicznych i archeologicznych bez pozwolenia.

Kary administracyjne nakładane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków będą podlegały miarkowaniu zgodnie z nowymi przepisami kodeksu postępowania administracyjnego. W uzasadnionych przypadkach będzie można od nich odstąpić, a wysokość kary będzie zależała od wartości zabytku czy sytuacji finansowej właściciela. Wpływy z kar pieniężnych zasilają Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków.

Potrzeba zapewnienia większej skuteczności przepisów z zakresu ochrony zabytków przesądziła o zmianie charakteru czynu określonego dotychczas w art. 111 u.o.z.o.z.. Zgodnie z obowiązującym od 1 stycznia 2018 roku brzmieniem art. 109c u.o.z.o.z. poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków bez pozwolenia albo wbrew warunkom pozwolenia, w tym przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania, stanowi przestępstwo zagrożone karą grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Dotychczas wykroczenie zostało przekształcone w przestępstwo. Potrzeba zmiany w tym zakresie wynika z narastającego problemu nielegalnych poszukiwań zabytków, w tym zabytków archeologicznych. Zaostrzenie karania za nielegalne poszukiwania zabytków ma zapewnić skuteczną ochronę zabytków archeologicznych.

Akty wykonawcze do ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Ustawa z 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest uzupełniona o wydane akty wykonawcze, jakimi są na gruncie prawa polskiego rozporządzenia:

- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U. 2004 Nr 30, poz. 259),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz.U. Nr 71, poz. 650),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz.U. Nr 75, poz. 706),
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz.U. Nr 102, poz. 1066),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz.U. Nr 124, poz. 1302),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz.U. Nr 124, poz. 1304 ze zm.),

- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. Nr 212, poz. 2153),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wywozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 50, poz. 256),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz.U. Nr 89, poz. 510),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. Nr 113, poz. 661 ze zm.) oraz Obwieszczenie Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 20 listopada 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. 2021 poz. 56),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. poz. 110),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. poz. 1275),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 02.08.2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz. U. 2021, poz. 81),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. poz. 1674).

III. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym

(t.j. Dz. U. 2023 r. poz. 40).

Samorząd gminy ponosi współodpowiedzialność za zachowanie dóbr kultury, co wynika z ustawy samorządowej jak i ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W świetle art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy o samorządzie gminnym: do zadań własnych gminy należą sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a w myśl art. 7 ust. 1 pkt 13: cmentarzy gminnych. Obowiązek opieki nad zabytkami wynika zaś z art. 5 i art. 71 pkt. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Gminie przysługuje prawo pierwokupu w wypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawo użytkowania wieczystego takiej nieruchomości, co wynika z art. 109 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. 2023 poz. 344 ze zm.).

IV. Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. 2023 r. poz. 977).

Na mocy ustawy planowanie i zagospodarowanie przestrzenne musi uwzględniać wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

- zgodnie z art. 1 ust. 2 pkt 4 planowanie i zagospodarowanie przestrzenne musi uwzględniać wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- w art. 10. ust. 1 pkt 4 ustawa określa, że w studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające w szczególności ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- w art. 10 ust. 2 pkt 4 w studium określa się w szczególności obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- artykuł 11 stanowi, że studium musi zostać zaopiniowane przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- w art. 15 ust. 2 pkt 3, 3a, 4 – obowiązkowe określenie zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej,
- w art. 15 ust. 3 pkt 6 – określa się granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady.

V. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t.j. Dz. U. 2023 r. poz. 682).

W myśl art. 2 ust. 2 pkt 3 ustawy prawo budowlane przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

VI. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. 2022 r. poz. 2556).

W dziale IV traktującym o ochronie powierzchni ziemi, w art. 101 ustawa określa, że ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu funkcji kulturowych a w punkcie 2) litera f) stanowi, o zachowaniu zbioru dziedzictwa archeologicznego.

VII. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody

(t.j. Dz. U. 2023 r. poz. 1336).

Zgodnie z art. 19 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody dla parku krajobrazowego sporządza się projekt planu ochrony a zgodnie z tym artykułem ust. 6b projekt uchwały o przyjęciu planu ochrony wymaga zaopiniowania przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Artykuł 23a ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody określa wykaz obiektów o istotnym znaczeniu historycznym i kulturowym.

Zgodnie z ust. 4 art. 23a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody projekt uchwały, o której mowa w ust. 1, wymaga uzgodnienia z właściwym regionalnym dyrektorem ochrony środowiska i zaopiniowania przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Zgodnie z art. 83a ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta,

a w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków – wojewódzki konserwator zabytków.

W myśl art. 83f ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody przepis ten dotyczy także krzewów, drzew i krzewów owocowych na terenie nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków.

Art. 86 w ust. 1a) ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody stanowi, że nie nalicza się opłat za usunięcie drzew lub krzewów, jeżeli usunięcie jest związane z odnową i pielęgnacją drzew rosnących na terenie nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków.

VIII. Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji

(Dz. U. 2021 r. poz. 485).

Rewitalizacja obszarów zdegradowanych w świetle przepisów ustawy z dnia 9 października 2015r. o rewitalizacji stanowi fakultatywne zadanie własne gminy, co oznacza, że nie wszystkie gminy muszą uczynić użytek z instrumentów prawnych i finansowych unormowanych w ustawie. Regulacje zawarte w ustawie mają na celu umożliwienie prowadzenia rewitalizacji na obszarach rewitalizacji w sposób zintegrowany i kompleksowy.

Gminny Program Rewitalizacji jest zasadniczym dokumentem służącym zaplanowaniu i realizacji procesu rewitalizacji. Ma on charakter strategii, w której dokonuje się pogłębionej diagnozy stanu obszaru rewitalizacji oraz planuje i koordynuje działania służące osiągnięciu wizji stanu obszaru po rewitalizacji. Służy również koordynacji działań rewitalizacyjnych z szeregiem innych dokumentów gminnych. Gminny Program Rewitalizacji nie stanowi aktu prawa miejscowego. Nie wiąże mieszkańców ani przedsiębiorców. Stanowi dokument o charakterze wewnętrznym, wiążący burmistrza miasta i gminy.

Ustawa nie wprowadza bezpośrednio problematyki ochrony zabytków, ale wprowadza m.in. znaczące ułatwienia dla ich właścicieli i narzędzia ochrony historycznych układów urbanistycznych.

IX. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu
(Dz. U. poz. 774 ze zm.).

Jest to tak zwana „ustawa krajobrazowa”, której celem było wprowadzenie mechanizmów umożliwiających powstrzymanie procesu degradacji krajobrazu.

Rada gminy może w formie uchwały określić zasady sytuowania obiektów reklamowych, a także zakaz umieszczania takich obiektów, a w przypadku sztyldów uchwała może określić warunki ich sytuowania, wielkość, oraz ich liczbę na nieruchomości. Burmistrz może nałożyć grzywnę na właściciela nieruchomości oszpecającej krajobraz, a dochód wpłynie do budżetu gminy.

X. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami
(Dz. U. 2023 r. poz. 344).

Zgodnie z art. 6 ust. 5 i 5a) ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami, opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów ustawy z 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ochrona Pomników Zagłady w rozumieniu przepisów o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady oraz miejsc i pomników upamiętniających ofiary terroru komunistycznego są celami publicznymi w rozumieniu ustawy.

Zgodnie z art. 13 ust. 4, 5 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków a także będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

W art. 29 ust. 2 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami jest mowa, że jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z tej nieruchomości można nałożyć, w razie potrzeby, na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych, w terminie określonym w umowie.

Art. 96 ust. 1a ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami stanowi, że w odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków decyzję o podziale nieruchomości wydaje się po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości.

Bardzo istotnym, z punktu widzenia gminy, jest art. 109 ust. 1 pkt 4, zgodnie z którym gminie przysługuje prawo pierwokupu w przypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości.

XI. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej
(Dz. U. 2020 r. poz. 194 ze zm.).

Art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194 ze zm.) stanowi, że państwo sprawuje mecenat

nad działalnością kulturalną polegający na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami.

XII. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach

(Dz. U. 2022 r. poz. 385).

Zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach, muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów.

Artykuł 5 ust. 3 ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach stanowi, że muzeami samorządowymi są muzea utworzone albo przejęte przez jednostki samorządu terytorialnego.

Artykuł 5 ust. 4 tego artykułu stanowi, że podmioty tworzące muzea są obowiązane do zapewnienia środków do utrzymania i rozwoju muzeum, zapewnienia bezpieczeństwa gromadzonym zbiorom i sprawowania nadzoru nad muzeum.

XIII. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach

(Dz. U. 2022 r. poz. 2393).

Ustawa w art. 3 ustawy o z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach stanowi, że biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Zgodnie z art. 19 ust. 1 ustawy o z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach, biblioteki publiczne są organizowane w sposób zapewniający mieszkańcom dogodny dostęp do materiałów bibliotecznych i informacji, a w myśl art. 19 ust. 2 tego artykułu gmina organizuje i prowadzi co najmniej jedną gminną bibliotekę publiczną, wraz z odpowiednią liczbą filii i oddziałów oraz punktów bibliotecznych.

XIV. Ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych

(Dz. U. z 2018 r. poz. 2337).

Zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych, grobami wojennymi w rozumieniu ustawy są groby i miejsca spoczynku:

- 1) poległych w walkach o niepodległość i zjednoczenie Państwa Polskiego,
- 2) osób wojskowych, poległych lub zmarłych z powodu działań wojennych, bez względu na narodowość,
- 3) sióstr miłosierdzia i wszystkich osób, które, wykonując zleczone im czynności przy jakiegokolwiek formacji wojskowej, poległy lub zmarły z powodu działań wojennych,
- 4) jeńców wojennych i osób internowanych,
- 5) uchodźców z 1915 r.,

- 6) osób wojskowych i cywilnych, bez względu na ich narodowość, które straciły życie wskutek represji okupanta niemieckiego albo sowieckiego od dnia 1 września 1939 r.,
- 7) ofiar niemieckich i sowieckich obozów, w tym cmentarzyska ich prochów,
- 8) osób, które straciły życie wskutek walki z narzuconym systemem totalitarnym lub wskutek represji totalitarnych lub czystek etnicznych od dnia 8 listopada 1917 r. do dnia 31 lipca 1990 r.

W artykule 2 u.g.c.w. ustawodawca zaleca, aby groby wojenne bez względu na narodowość i wyznanie osób, w nich pochowanych, oraz formacje, do których osoby te należały, mają być pielęgnowane i otaczane należnym tym miejscom szacunkiem i powagą.

Zgodnie z art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych bezpośredni dozór nad stanem grobów i cmentarzy wojennych sprawują gminy, jeżeli czynności dozoru nie poruczono zrzeszeniom i organizacjom społecznym a w razie uszkodzenia grobu lub jakichkolwiek urządzeń na cmentarzu wojennym wójt (burmistrz, prezydent miasta) lub inny podmiot sprawujący opiekę nad grobami i cmentarzami wojennymi jest obowiązany zawiadomić o tym wojewodę (art. 7 ust. 2 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych).

XV. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

(Dz. U. 2023 r. poz. 571).

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w art. 4 ust. 1 pkt 16 określa, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m. in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego.

W art. 19b ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie zawarte są regulacje, które określają prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 tej ustawy. Zgodnie z art. 19d ustawy organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

XVI. Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych

(Dz. U. 2023 r. poz. 70).

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej, zwolnione są od podatku od nieruchomości.

Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce: podsumowanie

Dziedzictwo kulturowe stanowi szczególnie zasób wspólnot lokalnych. Samorząd gminy, jako podstawowa jednostka samorządu terytorialnego w Rzeczypospolitej Polskiej ma bardzo szerokie kompetencje w dziedzinie ochrony zabytków i dziedzictwa narodowego:

- wyłącznie od gminy zależy należyte zagospodarowanie otoczenia wokół zabytku, gdyż właściwą formą tej ochrony jest plan ogólny gminy, miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego – art. 19 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad

zabytkami (t.j. Dz.U. 2022 poz. 840); planowanie przestrzenne jest również podstawowym narzędziem kształtowania i ochrony krajobrazu,

- jednostki samorządu terytorialnego powinny uchwalić programy opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282 ze zm.), realizując cele wytyczone na szczeblu centralnym w krajowym programie ochrony zabytków i opiece nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami),
- rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, jest właściwa rzeczowo w zakresie ustanowienia parku kulturowego oraz ochrony konserwatorskiej
w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (art. 16–20 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami),
- zabytki są istotnym elementem rozwoju regionalnego i z tego względu problemy dotyczące ich ochrony powinny być uwzględniane w dokumentach strategicznych (szczególnie ważnych na poziomie województwa),
- zgodnie z art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami organy stanowiące gminy, powiatu i województwa mogą udzielić dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale; zgodnie z 81 ust. 2 dotacja, w zakresie określonym w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków,
- gmina jest zobowiązana do prowadzenia ewidencji zabytków, która powinna stanowić kompletne i podstawowe źródło wiedzy na temat zasobu zabytkowego Polski (art. 22 ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami),
- jednostki samorządowe są zobowiązane do sporządzenia wojewódzkiego, powiatowego i gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 84 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami),
- gminy i powiaty, a także ich związki, mogą na podstawie stosownych porozumień wykonywać część kompetencji władczych wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami),
- starosta jest upoważniony, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, do umieszczania na zabytku nieruchomym – wpisanym do rejestru zabytków – znaku informacyjnego o tym, że zabytek ten podlega ochronie (art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami),
- gminie przysługuje prawo pierwokupu w wypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości (art. 109 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami),
- jednostki samorządu terytorialnego mają wiodącą rolę w przyjmowaniu funduszy strukturalnych przez sektor kultury,
- burmistrzowie i wójtowie mają obowiązek przekazywania wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjętych zawiadomień o odkryciu przedmiotu o cechach zabytku lub znalezieniu zabytku archeologicznego (art. 32 ust.2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Jak wynika z powyższego, rola samorządu terytorialnego w ochronie dziedzictwa kulturowego jest współcześnie bardzo ważna, choć nie zawsze należycie zidentyfikowana. Efektywne wykonywanie wskazanych zadań własnych ma nie tylko znaczenie dla zachowania zasobu zabytkowego, ale również, jeżeli zostanie właściwie rozpoznane, korzystnie wpływa na rozwój lokalny, pobudzając wzrost ruchu turystycznego, a w konsekwencji rozwój gospodarczy i tworzenie nowych miejsc pracy. Trzeba jednak pamiętać, że jednostki samorządu terytorialnego są również, zgodnie ze statystykami prowadzonymi przez Narodowy Instytut Dziedzictwa, właścicielem ok. 20% zabytków nieruchomych i w związku z tym są zobowiązane do ich zachowania w należyтым stanie. Obowiązek opieki obciążający właścicieli to: naukowe badanie i dokumentowanie zabytków, prowadzenie wymaganych prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, zabezpieczenie i utrzymanie zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystanie z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowanie i upowszechnianie wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury (art. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Zadania własne poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego, odnoszące się do zachowania dziedzictwa kulturowego, należy więc postrzegać niezmiernie szeroko, a więc również z perspektywy gminy, powiatu i województwa jako właścicieli zabytków.

Do obowiązków organów samorządowych wszystkich szczebli należy ponadto uwzględnienie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji (art. 18 ust.1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami):

- koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- strategii rozwoju województw,
- planów zagospodarowania przestrzennego województw;
- planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej,
- analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu,
- strategii rozwoju gmin,
- studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin,
- planów ogólnych gminy i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Wśród najistotniejszych ustaleń międzynarodowych, przyjętych w Polsce należy wymienić:

Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z 16 listopada 1972 r. przyjęta na sesji w Paryżu (Dz. U. z 1976 r., nr 32, poz. 190).

Międzynarodowa umowa zobowiązująca państwa sygnatariuszy do identyfikacji, ochrony, konserwacji, rewaloryzacji i przekazania przyszłym pokoleniom dziedzictwa kulturowego i naturalnego. Ustanawia ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego o wyjątkowej powszechnej wartości, m.in. przez nadawanie międzynarodowego statusu ochrony i poprzez wpisanie na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

W Art. 1. Konwencja definiuje dziedzictwo kulturowe jako:

- zabytki: dzieła architektury, monumentalnej rzeźby lub malarstwa, elementy i budowle o charakterze archeologicznym, napisy, groty i zgrupowania tych elementów, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki,
- zespoły: budowli oddzielnych lub łącznych, które ze względu na swą architekturę, jednolitość lub zespolenie z krajobrazem mają wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki,
- miejsca zabytkowe: dzieła człowieka lub wspólne dzieła człowieka i przyrody, jak również strefy oraz stanowiska archeologiczne mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historycznego, estetycznego, etnologicznego lub antropologicznego.

W rozumieniu Konwencji (Art.2) za dziedzictwo naturalne uważane są:

- pomniki przyrody utworzone przez formacje fizyczne i biologiczne albo zgrupowania takich formacji przedstawiające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia estetycznego lub naukowego,
- formacje geologiczne i fizjograficzne oraz strefy o ściśle oznaczonych granicach, stanowiące siedlisko zagrożonych zagładą gatunków zwierząt i roślin, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia nauki lub ich zachowania,
- miejsca lub strefy naturalne o ściśle oznaczonych granicach mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia nauki, zachowania naturalnego piękna.

Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy sporządzona w Grenadzie dnia 3 października 1985 r. (Dz. U. 2012 poz. 210)

Konwencja, która weszła w życie 1 grudnia 1987 r., a Polska ma obowiązek się do niej stosować od 1 marca 2012 r., obejmuje ochroną nie tylko zabytki, czyli wszelkie budowle i obiekty wyróżniające się szczególną wartością historyczną, archeologiczną, artystyczną, naukową, społeczną lub techniczną, włącznie z ich częściami składowymi i wyposażeniem, ale także takie dobra trwałe jak zespoły budynków czy tereny.

W przypadku zespołów budynków konwencja mówi o jednolitych zespołach zabudowy miejskiej lub wiejskiej, wyróżniających się szczególną wartością historyczną, archeologiczną, artystyczną, naukową, społeczną lub techniczną, na tyle zwartych, aby tworzyły określoną jednostkę urbanistyczną.

Za dziedzictwo architektoniczne podlegające ochronie konwencja uznaje również tereny jako dzieła stworzone wspólnie przez człowieka i naturę, stanowiące obszary częściowo zabudowane, dostatecznie wyodrębnione i jednolite, aby tworzyły jednostkę urbanistyczną, mającą szczególną wartość historyczną, archeologiczną, artystyczną, naukową, społeczną lub techniczną.

Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego z 16 stycznia 1992 r., La Valetta (Dz. U. z 1996 r., Nr 120, poz. 564) – popularnie zwana konwencją maltańską

Najważniejszym rezultatem Konwencji Maltańskiej jest zapewnienie, że żadna inwestycja nie będzie niszczyła stanowisk archeologicznych bez przeprowadzenia wcześniejszych wykopalisk ratowniczych. Skutkiem wprowadzenia w życie tej zasady stało się:

- uwzględnianie obecności stanowisk archeologicznych w ocenach oddziaływania inwestycji na środowisko,
- zwiększenie liczby wykopalisk ratowniczych i radykalne zmniejszenie liczby wykopalisk podejmowanych w celach czysto badawczych (na stanowiskach archeologicznych niezagrożonych zniszczeniem),
- zwiększenie zapotrzebowania na instytucje i firmy archeologiczne, które mogą prowadzić wykopaliska ratownicze w trudnych warunkach (np. zimą), to z kolei doprowadziło w wielu krajach do powstania tzw. archeologii komercyjnej lub kontraktowej, czyli pojawienia się licznych prywatnych firm wykopaliskowych.

Europejska konwencja krajobrazowa – sporządzona we Florencji dn. 20 października 2000 r. (Dz.U. z 2006 Nr 14 poz. 98)

Wielostronna umowa przyjęta w ramach Rady Europy 20 października 2000 r. we Florencji, przez Polskę została ratyfikowana w roku 2004.

Głównym celem Konwencji jest promowanie działań na rzecz krajobrazu, jego ochrona, zarządzanie i planowanie oraz organizowanie europejskiej współpracy w tym zakresie (art. 3). Do Konwencji nawiązują polskie polityki krajowe dotyczące zagospodarowania przestrzennego i polityki ekologicznej.

Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, sporządzona w Paryżu dnia 20 października 2005 r. (Dz.U. z 2007 r., Nr 215, poz. 1585)

Cele konwencji to:

- ochrona i promowanie różnorodności form wyrazu kulturowego,
- tworzenie takich warunków dla kultur, by mogły się w pełni rozwijać i oddziaływać na siebie w sposób przynoszący im wzajemne korzyści,
- zachęcanie do dialogu kultur oraz szerszej wymiany kulturalnej na świecie w oparciu o szacunek i kulturę pokoju,
- popieranie międzykulturowości, tj. wspólnych form wyrazu kulturowego na drodze dialogu i wzajemnego poszanowania, rozwijania interakcji między kulturami i budowania pomostów między narodami,
- promowanie poszanowania różnorodności form wyrazu kulturowego i uświadamianie jej wartości na szczeblu lokalnym, krajowym i międzynarodowym,
- potwierdzenie znaczenia związku między kulturą i rozwojem na całym świecie, a zwłaszcza w krajach rozwijających się, oraz wspieranie krajowych i międzynarodowych działań ukierunkowanych na uznanie prawdziwej wartości tego związku,

- uznanie szczególnego charakteru działalności, dóbr i usług kulturalnych jako nośników tożsamości, wartości oraz znaczeń,
- potwierdzenie suwerennego prawa państw do wprowadzania w życie polityk oraz środków chroniących i promujących różnorodność form wyrazu kulturowego,
- umacnianie współpracy i solidarności międzynarodowej w duchu partnerstwa, ukierunkowanych w szczególności na zwiększenie potencjału krajów rozwijających się w zakresie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego.

Konwencja w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego sporządzona w Paryżu dnia 17 października 2003 r. (przyjęta 8 lutego 2011 r., Dz.U. Nr 179, 2011, poz. 1018)

Konwencja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne UNESCO w październiku 2003 roku. Jest wyrazem zainteresowania kwestą ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Jest pierwszym międzynarodowym traktatem, który stwarza ramy prawne, administracyjne i finansowe, umożliwiające prowadzenie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego i podnoszenia jego rangi. Konwencję ratyfikowało 146 państw. Konwencja weszła w naszym kraju w życie 16 sierpnia 2011. Główne cele Konwencji:

- ochrona niematerialnego dziedzictwa,
- zapewnianie poszanowania dla niematerialnego dziedzictwa wspólnot, grup i jednostek,
- wzrost na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym, świadomości znaczenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz zapewnienie, aby dziedzictwo to było wzajemnie doceniane przez różne grupy,
- zapewnianie międzynarodowej współpracy i pomocy w zakresie realizacji wszystkich wymienionych wyżej celów.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Europejskiej – INSPIRE, (Ustawa z dnia 4 marca 2010 r. o infrastrukturze informacji przestrzennej Dz. U. 2010 nr 76 poz. 489)

Celem dyrektywy 2007/2/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 marca 2007 r. ustanawiającej infrastrukturę informacji przestrzennej we Wspólnocie Europejskiej (dyrektywy INSPIRE) jest utworzenie europejskiej infrastruktury informacji przestrzennej oraz ułatwienie dostępu do danych przestrzennych. Dyrektywa określa podstawowe zasady funkcjonowania infrastruktury w zakresie: metadanych, zbiorów danych przestrzennych i usług z nimi związanych. Reguluje zasady udostępniania i wspólnego korzystania z zasobów infrastruktury. Ponadto ustala mechanizmy koordynujące, monitorujące i raportujące wdrażanie INSPIRE w Unii Europejskiej.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Ostrzeszów, w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami jest zbieżny ze strategicznymi celami państwa prezentowanymi w następujących poniżej dokumentach.

4.1.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026

Ten podstawowy dokument dla systemu ochrony dziedzictwa kulturowego Rzeczypospolitej został przyjęty Uchwałą nr 242 Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 2023 r. „Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026” realizuje podmiot wiodący – Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego – we współpracy z instytucjami podległymi MKiDN, m.in. z Narodowym Instytutem Dziedzictwa, Narodowym Instytutem Konserwacji Zabytków oraz Narodowym Muzeum Morskim w Gdańsku. Krajowy program głównym dokumentem strategicznym niezbędnym do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów.

Głównym celem Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026 jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez optymalizację systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami i budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

Cel główny: **Zwiększenie odporności zasobu zabytkowego w Polsce** został dookreślony w trzech celach szczegółowych oraz w ośmiu kierunkach działań strategicznych.

Cel szczegółowy 1: weryfikacja wybranego zasobu zabytków i wzmocnienie narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości

Cel ten wynika z realizacją w Polsce celów strategicznych Unii Europejskiej: wprowadzania nowych technologii w budownictwie, termomodernizacji, modernizacji infrastruktury drogowej i kolejowej oraz dekarbonizacji. Ekologiczne i pasywne budownictwo oraz szybki transport tworzą normy, którym tradycyjne, „stare” rozwiązania budowlane nie są w stanie sprostać. Dlatego konieczna jest weryfikacja zasobu oraz stworzenie narzędzi kompleksowej ochrony zarządzania zwłaszcza obiektami najcenniejszymi i reprezentatywnymi dla wybranej kategorii i cech zasobu zabytkowego. Istotne jest więc włączenie Polski w najważniejsze programy międzynarodowe we współpracy z gremiami eksperckimi i wypracowanie spójnych narzędzi przeciwdziałania zagrożeniom. Wsparcia merytorycznego służb konserwatorskich, projektantów i właścicieli wymaga przygotowanie dokumentacji konserwatorskich na różnych szczeblach, zwłaszcza w przypadku obiektów objętych szczególną ochroną i opieką państwa. Doprecyzowanie przepisów i wzmocnienie ustawowych form ochrony zabytków w postaci pomnika historii i miejsc UNESCO dadzą podstawy prawne do zarządzania zasobem, który mimo swojej rangi ochrony systemowej, nie ma przepisów wykonawczych do realizacji koniecznych działań.

Cel szczegółowy 2: wzmocnienie potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków

Cel ten jest implikowany znaczącym wzrostem postępowań administracyjnych w zakresie ochrony zabytków (rocznie 0 20—30%) wskazuje na konieczność poprawy efektywności i usprawnienia dostępu do baz danych cyfrowych w celu przyspieszenia weryfikacji dokumentów niezbędnych do formalnej i merytorycznej oceny zgromadzonych materiałów, a także niezbędnej reformy systemu finansowania ochrony i opieki nad zabytkami we współpracy międzyresortowej w zakresie m.in. kredytów preferencyjnych, crowdfundingu oraz ulg i zwolnień od podatku prac prowadzonych przy zabytku chronionym.

Cel szczegółowy 3: rola zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja)

Cel ten wynika z realizacji jednego z celów strategicznych Unii Europejskiej, jakim jest zrównoważony rozwój. Do realizacji tych celów zobligowane są wszystkie kraje UE, które na poziomie krajowym powinny zintensyfikować działania w ramach wyznaczonych priorytetów. Działania dotyczące klimatu w związku z nasilającymi się i trudnymi do opanowania zmianami klimatycznymi stanowią obecnie jedno z ważniejszych zadań również w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty strategiczne odnoszące się do ograniczenia zmian klimatycznych wymagają włączenia zasobu zabytkowego, tradycyjnych materiałów oraz technik budowlanych do zagadnień wspierających cele zrównoważonego rozwoju. Zadania mające na celu wypracowanie narzędzi przeciwdziałania zmianom klimatycznym powinny identyfikować i promować tradycyjne rozwiązania budowlane, ale także zrównoważone podejście do eksploataowania zabytków, ich roli w środowisku, stabilizowaniu ekosystemów, budowaniu bioróżnorodności i wspierania lokalnych samorządów i społeczności.

Plan finansowy przedstawiony w Krajowym Programie Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami 2023-2026 zamyka się kwotą 55 796 050 złotych.

4.1.3. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności” została przyjęta Uchwałą Nr 16 Rady Ministrów z dnia 5 lutego 2013 r. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności jest dokumentem o charakterze analitycznym i rekomendacyjnym, powstałym na bazie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006r. Określa on główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, a także kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju. Stanowi opis nowego projektu cywilizacyjnego, zorientowanego na przyszłość, w perspektywie do 2030 roku. Głównym celem dokumentu **Polska 2030** jest poprawa jakości życia Polaków mierzona wskaźnikami jakościowymi, a także wartością oraz tempem wzrostu polskiego PKB.

4.1.4. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r. została przyjęta Uchwałą Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. Dokument ten jest aktualizacją średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020 i jest obowiązującym, kluczowym dokumentem państwa polskiego w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej. Strategia stanowi podstawę dla zmian w systemie zarządzania rozwojem, w tym obowiązujących dokumentów strategicznych: strategii, polityk, programów. Głównym celem Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju jest „Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”.

W poniższym opisie głównych obszarów koncentracji działań oraz obszarów wpływających na osiągnięcie Strategii odniesiono się jedynie do tych, które są związane z ochroną zabytków i dziedzictwa narodowego.

W celu szczegółowym III – skuteczne państwo wymieniono „**Obszar E-państwo**” i projektem strategicznym realizowanym w jego ramach jest digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej. Służyć temu ma kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

Wśród obszarów wpływającym na osiągnięcie celów Strategii wymieniono „Kapitał ludzki i społeczny” a czwartym z kierunków interwencji w tym obszarze wymieniono: wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej. W działaniach do 2030 r. ma to się przejawiać w:

- ochronie i promocji dziedzictwa narodowego poprzez:
  - wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocnienia kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty,
  - inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).
- Wzmocnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez:
  - uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym),
  - likwidację „białych plam” w dostępie do kultury.

4.1.5. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

Dokument został przyjęty uchwałą nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r. i stanowi kontynuację oraz aktualizację Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego, przyjętej 26 marca 2013 r. i jest instrumentem realizacji Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r.

W części Strategii poświęconej diagnozie obszaru „kultura” wskazano na:

- zły stan zabytków,
- niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych,
- niewystarczający poziom ochrony zbiorów chodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego,
- brak spójnej i aktualnej krajowej koncepcji rozwoju cyfrowych zasobów kultury,
- deficyt kompetencji kulturowych,

ale wskazano także na rosnący potencjał muzeów w zakresie budowania kapitału społecznego. Jako główny cel Strategii przyjęto wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. W części poświęconej celom, kierunkom interwencji oraz narzędziom realizacji celu przyjęto trzy cele szczegółowe:

- Cel szczegółowy 1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne.
- Cel szczegółowy 2. Wzmocnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich.
- Cel szczegółowy 3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.

W strategii podkreślono, iż podstawą budowania silnego kapitału społecznego jest wzmocnianie prospołecznych postaw i tożsamości opartych na wspólnym dorobku kulturowym, co osiąga się poprzez szacunek do tradycji oraz poczucie przynależności do wspólnoty i jej historii. Istotnym elementem Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego będą działania ukierunkowane na wzmocnienie i wykorzystanie potencjału kultury i zasobów dziedzictwa narodowego na rzecz utrwalania wzorców i kompetencji sprzyjających rozwojowi kapitału społecznego. Wśród zadań realizowanych w ramach celu szczegółowego 2 wyróżniono następujące priorytety:

- tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmocnienia uczestnictwa w kulturze,
- ochronę dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury poprzez:
  - dalsze inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnianie systemu ochrony zabytków,
  - wsparcie zabytków uznanych za Pomniki Historii, między innymi poprzez projekt strategiczny „Rozwój Turystyki Kulturowej” obejmujący działania na rzecz zabytków uznanych za Pomniki Historii na tych szlakach,
  - kontynuację projektu „Krajobraz mojego miasta”, którego celem jest zapobieżenie chaosowi reklamowemu i zrównoważonemu planowaniu przestrzeni miejskiej,
  - rozbudowywanie kolekcji dzieł sztuki współczesnej,
  - poszukiwanie i odzyskiwanie zrabowanych podczas II wojny światowej dzieł sztuki,
- digitalizację, cyfrową rekonstrukcję i udostępnianie dóbr kultury poprzez między innymi realizację projektu strategicznego „Digitalizacja i Rozwój Kultury Cyfrowej”, w ramach którego zostaną podjęte następujące zadania:
  - kontynuacja procesu digitalizacji wszystkich rodzajów zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zasobów muzealnych, archiwalnych, audiowizualnych, bibliotecznych i zabytkowych w państwowych instytucjach kultury i archiwach,
  - systemowe udostępnianie zdigitalizowanych zasobów dziedzictwa kulturowego przez budowę centralnych punktów dostępu do zasobów kultury, nauki i administracji,
  - inwentaryzacja cyfrowych zasobów kultury, obejmująca instytucje kultury, archiwa i inne jednostki, w tym naukowe, prowadzące lub zlecające digitalizację i przechowujące cyfrowe zbiory,
  - podnoszenie kompetencji cyfrowych,
  - nowelizacja przepisów regulujących całość polskiej przestrzeni internetowej,
- umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę, między innymi poprzez:
  - realizację do 2022 r. strategicznego projektu „Niepodległa” oraz wykorzystanie instrumentów „polityki pamięci” po 2022 r.
- wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

W Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego wymieniono szereg projektów strategicznych, które przypisano do zakresu interwencji, wśród których należy wymienić:

- Digitalizacja i Rozwój Kultury Cyfrowej.
- Dziedzictwo Buduje Wspólnotę (utworzenie sieci muzeów historycznych, których głównym celem jest opowiadanie o historii Polski z różnych perspektyw).

- Niepodległa (budowa kapitału społecznego i wspólnoty obywatelskiej, zogniskowany wokół obchodów 100 rocznicy odzyskania niepodległości Polski, obejmujący m.in. kształtowanie postaw patriotycznych, budowanie pamięci zbiorowej i spójnego wizerunku Polski, włączanie obywateli do działania na rzecz dobra wspólnego).
- Program Rozwoju Uniwersytetów Ludowych – których celem jest wzrost poziomu edukacji ustawicznej dorosłych mieszkańców gmin wiejskich i wiejsko miejskich oraz zwiększenie poziomu kapitału społecznego na obszarach wiejskich i w małych miastach.
- Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami.
- Rozwój Turystyki Kulturowej.

4.1.6. Ochrona dziedzictwa niematerialnego

16 sierpnia 2010 r. w Polsce weszła w życie Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 15 lutego 2010 roku, zadania wynikające z realizacji zapisów Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, zostały powierzone Narodowemu Instytutowi Dziedzictwa, co jest realizacją zapisu artykułu 13 Konwencji, pkt. d, iii, w sprawie powołania instytucji dokumentujących niematerialne dziedzictwo kulturowe i umożliwiających dostęp do tego dziedzictwa.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa.

Samorząd Województwa Wielkopolskiego jako właściciel obiektów zabytkowych, oraz jako jednostka samorządu terytorialnego poziomu regionalnego jest odpowiedzialny za wykonywanie zadań o charakterze wojewódzkim w zakresie opieki nad zabytkami na poziomie regionu. Do zadań samorządu województwa należy w szczególności:

1. w zakresie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

a. uwzględnianie zadań ochrony zabytków i opieki nad zabytkami: przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województwa i planu zagospodarowania przestrzennego województwa (art. 18 ustawy),

b. udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, na zasadach określonych w uchwale podjętej przez sejmik województwa (art. 81 ustawy),

c. sporządzanie wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy).

2. w zakresie realizacji ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym: uwzględnianie w planie zagospodarowania przestrzennego województwa i planie zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego systemu obszarów krajobrazu kulturowego oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków (art. 39 ust. 3 p. 2).

3. w zakresie ustawy „krajobrazowej”:

a. Sporządzanie dla obszaru województwa audytu krajobrazowego (art. 38a ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym).

Ponadto na podstawie odrębnych przepisów samorząd realizując swoje zadania w zakresie opieki nad zabytkami i dbałości o niematerialne dziedzictwo kulturowe może w szczególności:

- popularyzować dobre wzory aktywnej opieki nad zabytkami i dziedzictwem kulturowym;

- współpracować z jednostkami obu szczebli samorządu lokalnego w zakresie tworzenia prawnych form ochrony zabytków (parki kulturowe, plany miejscowe),
- organizować przedsięwzięcia edukacyjne związane z dziedzictwem kulturowym regionu oraz przedsięwzięcia promocyjne w tym zakresie,
- prowadzić promocję dziedzictwa materialnego i niematerialnego regionu,
- organizować współpracę z uczelniami na rzecz realizacji POnZ,
- obejmować patronatem Marszałka przedsięwzięcia w zakresie ochrony dziedzictwa.
- tworzyć katalogi wzorców budownictwa regionalnego charakterystycznego dla krajobrazów kulturowych poszczególnych części województwa
- wspierać promocyjnie tradycyjne produkty regionalne,
- organizować spotkania i konferencje dotyczących problematyki dziedzictwa,
- wspierać własne instytucje kultury w realizacji projektów i zadań dotyczących dziedzictwa kulturowego regionu.
- przyznawać nagrody i stypendia osobom zajmującym się opieką nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Ostrzeszów, w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami jest zbieżny ze strategicznymi dokumentami wykonanymi na poziomie województwa, prezentowanymi w następujących poniżej dokumentach.

4.2.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku

27 stycznia 2020 roku, Uchwałą nr XVI/287/20, została przyjęta przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego *Strategię rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku* – dokument, który jest mapą drogową działań Samorządu na najbliższą dekadę. W Strategii wskazuje się na nowy model rozwoju regionalnego, zwany modelem funkcjonalnym. Ma on przyczynić się do zrównoważonego rozwoju województwa i odpowiadać na zidentyfikowane wyzwania, które stoją przed Wielkopolską w najbliższym czasie. Dokument przyjął bardziej operacyjną formę. Dzięki temu już na poziomie dokumentu strategicznego wskazuje się na kluczowe działania prorozwojowe istotne dla poprawy jakości życia Wielkopolan.

Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku jest najważniejszym dokumentem określającym politykę rozwoju regionu, pełni podstawową rolę programującą w regionie i jest nadrzędna w stosunku do pozostałych dokumentów programowych przygotowanych na poziomie regionalnym. W Strategii wskazuje się na model funkcjonalny rozwoju regionalnego, który zakłada społecznie, gospodarczo i terytorialnie zrównoważony rozwój województwa wielkopolskiego. Głównym celem rozwojowym Wielkopolski jest osiągnięcie w 2030 roku stanu, w którym region będzie przodujący w kraju, liczący się w Europie i szanujący jej uniwersalne wartości, świadomy swojego dziedzictwa przyrodniczego i cywilizacyjnego, spójny, zrównoważony i dostępny terytorialnie, otwarty na nowe idee i ludzi, silny nowoczesną gospodarką, aspiracjami i wiedzą swoich mieszkańców, zapewniający im bardzo dobre warunki życia, pracy i wypoczynku na całym obszarze województwa.

Strategia precyzuje cele strategiczne oraz cele operacyjne:

1. Wzrost gospodarczy Wielkopolski bazujący na wiedzy swoich mieszkańców
  - 1.1. Zwiększenie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu
  - 1.2. Wzrost aktywności zawodowej i utrzymanie wysokiej jakości zatrudnienia
  - 1.3. Wzrost i poprawa wykorzystania kapitału ludzkiego na rynku pracy
2. Rozwój społeczny Wielkopolski oparty na zasobach materialnych i niematerialnych regionu

- 2.1. Rozwój Wielkopolski świadomy demograficznie
- 2.2. Przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniom
- 2.3. Rozwój kapitału społecznego i kulturowego regionu
3. Rozwój infrastruktury z poszanowaniem środowiska przyrodniczego Wielkopolski
  - 3.1. Poprawa dostępności i spójności komunikacyjnej województwa
  - 3.2. Poprawa stanu oraz ochrona środowiska przyrodniczego Wielkopolski
  - 3.3. Zwiększenie bezpieczeństwa i efektywności energetycznej
4. Wzrost skuteczności wielkopolskich instytucji i sprawności zarządzania regionem
  - 4.1. Rozwój zdolności zarządczych i świadczenia usług
  - 4.2. Wzmocnienie mechanizmów koordynacji i rozwoju.

Najważniejsze znaczenie dla dziedzictwa kulturowego ma cel strategiczny „Rozwój społeczny Wielkopolski oparty na zasobach materialnych i niematerialnych regionu”, a w jego obrębie cel operacyjny 2.3 „Rozwój kapitału społecznego i kulturowego regionu”. Materialne i niematerialne zasoby regionu mają stanowić podstawę przeciwdziałania negatywnym skutkom procesów demograficznych, dezintegracji społecznej, utracie regionalnej tożsamości i nierównościami terytorialnym oraz wpływać na rozwijanie kapitału społecznego i kulturowego. Oznacza to przede wszystkim wykorzystanie takich potencjałów regionu jak kultura pracy organicznej i samoorganizacji, baza dziedzictwa kulturowego, społecznego i przyrodniczego do tworzenia warunków do życia, pracy i wypoczynku dla wszystkich mieszkańców Wielkopolski. Kluczowym kierunkiem interwencji w ramach celu operacyjnego „Rozwój kapitału społecznego i kulturowego regionu” uwzględniającym rolę kultury i dziedzictwa jest wzmocnianie potencjału kulturowego i infrastruktury kultury. Powiązано z nim pakiet działań „Dziedzictwo kulturowe Wielkopolski”, w ramach którego położono nacisk na rozwój wielkopolskich instytucji kultury oraz na rozwój i promocję produktów turystyki kulturowej ze szczególnym uwzględnieniem Szlaku Piastowskiego.

4.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. Wielkopolska 2020+

Obowiązujący obecnie Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego został przyjęty Uchwałą nr V/70/19 z dnia w dniu 25 marca 2019 r. Sejmiku Województwa Wielkopolskiego. Plan stanowi element systemu planowania przestrzennego i pełni w nim funkcję koordynacyjną między planowaniem krajowym a planowaniem lokalnym. Plan nie jest aktem prawa miejscowego ale jest aktem kierownictwa wewnętrznego wiążącego organy i jednostki organizacyjne samorządu województwa. Nie narusza uprawnień gmin w zakresie miejscowego planowania przestrzennego. Plan wyznacza cele polityki przestrzennej i kierunki zagospodarowania przestrzennego oraz inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym istotne dla zachowania ładu przestrzennego i zapewnienia zrównoważonego rozwoju całego regionu. Określone zostały w nim cele polityki przestrzennej w najważniejszych jej aspektach – kształtowania spójnej przestrzeni osadniczej, ochrony walorów przyrodniczych, gospodarowania zasobami środowiska przyrodniczego, ochrony potencjału kulturalnego i krajobrazu oraz rozwoju turystyki i rekreacji, rozwoju rolnictwa, poprawy dostępności komunikacyjnej, rozwoju infrastruktury technicznej, zapewnienia bezpieczeństwa publicznego i przeciwdziałania zagrożeniom.

Ochronę potencjału kulturowego zgodnie z założeniami generalnymi powiązано z rozwojem turystyki i rekreacji traktując charakterystyczne zasoby kulturowe i krajobrazowe jako istotne elementy dla rozwoju oraz ważne czynniki kształtowania poczucia tożsamości narodowej i regionalnej mieszkańców Wielkopolski. W zakresie środowiska kulturowego priorytetem polityki przestrzennej jest oparcie o strategiczne pasmo kulturowe Wielkopolski – Szlak Piastowski wraz z głównymi punktami w Poznaniu, Gnieźnie i Kaliszu. Istotnym aspektem jest zachowanie innych obiektów i obszarów cennych kulturowo, zarówno pojedynczych obiektów jak i układów przestrzennych miast i wsi oraz pozostałych obszarów cennych kulturowo. Bogactwo kulturowe Wielkopolski oraz jej walory przyrodnicze stwarzają podstawę dla rozwoju konkurencyjnych form turystyki i rekreacji, co zakłada wzmocnienie ich roli w gospodarce regionu. Dla ochrony potencjału kulturowego i krajobrazu, rozwoju turystyki i rekreacji wskazano następujące kierunki zagospodarowania przestrzennego:

- Wzmocnienie tożsamości narodowej i regionalnej, realizowanych poprzez
  - zachowanie dziedzictwa materialnego i niematerialnego
  - rozwój instytucjonalnej działalności kulturalnej
- Rozwój zróżnicowanych form turystyki i rekreacji, realizowanych poprzez
  - rozwój turystyki kulturowej, kwalifikowanej, wypoczynkowej, biznesowej, weekendowej,
  - poprawę obsługi ruchu turystycznego,

Pod względem gęstości zabytków nieruchomych, czyli liczby zabytków nieruchomych/10 km², spośród wszystkich powiatów najniższą gęstość występuje na terenach powiatów: czarnkowsko-trzcianeckiego, ostrzeszowskiego oraz złotowskiego, czyli położonych na północy i południu województwa wielkopolskiego.

4.2.3. Program Opieki nad Zabytkami województwa wielkopolskiego na lata 2021-2024

Dokument został przyjęty uchwałą Nr XXXVII/714/21 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 20 grudnia 2021 r. w sprawie przyjęcia Programu opieki nad zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2021-2024 i stanowi aktualizację Programu na lata 2017-2020. Jest dokumentem uzupełniającym w stosunku do innych dokumentów planistycznych województwa, a jego rolą jest promocja idei ochrony zabytków i opieki nad zabytkami stanowiącymi nieodzowny element zrównoważonego rozwoju zarówno mniejszych środowisk, jak też całego województwa. Głównym zamierzeniem Programu jest określenie warunków organizacyjnych i finansowych w zakresie kompetencji Samorządu Województwa Wielkopolskiego, służących kontynuacji działań ochrony i poprawy stanu zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazu kulturowego Wielkopolski, a także podejmowanie przedsięwzięć zwiększających ich atrakcyjność. Cele te korespondują z celem strategicznym 2. SRWW 2030 Rozwój społeczny Wielkopolski oparty na zasobach materialnych i niematerialnych regionu oraz celem operacyjnym 2.3. Rozwój kapitału społecznego i kulturowego regionu.

W Programie określono cel główny, cele szczegółowe oraz kierunki działania Programu opieki nad zabytkami na lata 2021-2024.

Cel główny:	
Samorząd Województwa Wielkopolskiego stwarza warunki dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami oraz dba o materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe regionu dla dobra jego obecnych oraz przyszłych pokoleń.	
Cel szczegółowy 1	Zahamowanie procesów degradacji zabytków, poprawa ich stanu zachowania oraz optymalizacja skuteczności systemu ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa wielkopolskiego
Kierunek działania 1.1.	Podjęcie działań mających na celu poprawę stanu zachowania zabytków.
Zadania	
Monitorowanie i aktualizacja wiedzy na temat stanu zachowania, potrzeb remontowych i inwestycji w obiektach zabytkowych znajdujących się w posiadaniu i użytkowaniu Samorządu Województwa Wielkopolskiego lub jego jednostek organizacyjnych.	
Planowanie i podejmowanie zadań w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami ruchomymi i nieruchomymi będącymi w posiadaniu lub użytkowaniu Samorządu Województwa Wielkopolskiego lub jego jednostek organizacyjnych.	
Zapewnienie w budżecie Samorządu Województwa środków finansowych na prowadzenie prac konserwatorskich lub robót budowlanych zabytków nieruchomych i ruchomych, będących własnością różnych podmiotów a znajdujących się na terenie województwa wielkopolskiego.	
Kierunek działania 1.2.	Wspieranie ochrony zabytków archeologicznych
Zadanie	
Kontynuacja oraz planowanie badań archeologicznych przez instytucje podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego.	
Kierunek działania 1.3.	Popularyzowanie działań w zakresie opieki i ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego
Zadania	
Organizacja konkursów upowszechniających wiedzę na temat regionalnego niematerialnego dziedzictwa kulturowego.	
Wspieranie działalności edukacyjnej, upowszechnieniowej i kulturalnej obejmującej niematerialne dziedzictwo Wielkopolski.	
Wspieranie badań nad historią i dziedzictwem niematerialnym Wielkopolski.	
Wspieranie tworzenia repozytoriów wiedzy o lokalnym dziedzictwie niematerialnym Wielkopolski ze szczególnym zwróceniem uwagi na wykorzystanie technik cyfrowych.	
Promowanie regionalnych zespołów muzycznych i folklorystycznych, rzemieślników oraz artystów ludowych.	
Kierunek działania 1.4.	Monitoring i aktualizacja uregulowań prawnych oraz dokumentów strategicznych i planistycznych w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami
Zadania	
Uwzględnianie w wojewódzkich dokumentach strategicznych i planistycznych wytycznych zapewniających ochronę wartościowych elementów krajobrazu kulturowego.	
Uwzględnianie dziedzictwa kulturowego w obrębie planowania rozwoju powiązań komunikacyjnych również w wymiarze międzywojewódzkim.	
Zapobieganie zagrożeniu dla cennych krajobrazów kulturowych poprzez nadmierną ekspansję inwestycyjną.	
Cel szczegółowy 2	Budowanie tożsamości regionalnej i narodowej oraz świadomości społecznej mieszkańców Wielkopolski w oparciu o wartości dziedzictwa kulturowego
Kierunek działania 2.1.	Wspieranie programów i projektów edukacyjnych popularyzujących dziedzictwo kulturowe oraz wzmacniających kompetencje kulturowe.
Zadania	
Wsparcie nowoczesnej oferty edukacyjnej kształtującej świadomość regionalną, opartej na wykorzystaniu zabytków, tradycji i dziedzictwa kulturowego.	
Stwarzanie warunków współpracy pomiędzy szkołami a instytucjami kultury Samorządu Województwa.	
Wspieranie konkursów adresowanych do młodzieży, dających możliwość poznania regionalnego dziedzictwa kulturowego.	
Wspieranie wydarzeń cyklicznych związanych z lokalnymi historiami Wielkopolski lub kulturą ludową.	
Wspieranie publikacji regionalnych oraz wydawnictw popularyzujących dziedzictwo kulturowe jako element wzmacniający poczucie tożsamości.	

Kierunek działania 2.2.	<i>Wspieranie inicjatyw związanych z upamiętnianiem Powstania Wielkopolskiego oraz popularyzacji i upowszechniania wiedzy na jego temat.</i>
Zadanie	
Podejmowanie działań zmierzających do wyeksponowania obiektów związanych z Powstaniem Wielkopolskim.	
Podejmowanie i wspieranie inicjatyw związanych z ochroną miejsc pamięci dotyczących Powstania Wielkopolskiego.	
Wspieranie publikacji związanych z Powstaniem Wielkopolskim.	
Wspieranie projektów edukacyjnych w tym konkursów oraz wydarzeń cyklicznych i jednorazowych związanych z Powstaniem Wielkopolskim.	
Kierunek działania 2.3.	<i>Stwarzanie warunków dla opieki nad dziedzictwem materialnym i niematerialnym w duchu partycypacji społecznej.</i>
Zadanie	
Wspieranie projektów zgłaszanych przez stowarzyszenia, fundacje, organizacje pozarządowe i inne podmioty, które prowadzą działania popularyzatorskie i edukacyjne w zakresie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego.	
Popularyzowanie idei społecznej opieki nad zabytkami i jej znaczenia w kształtowaniu kapitału społecznego wspólnot lokalnych.	
Cel szczegółowy 3	Włączenie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego w rozwój społeczny, kulturowy i ekonomiczny województwa
Kierunek działania 3.1.	<i>Wsparcie zagospodarowywania, adaptacji i wykorzystania zabytków i dziedzictwa niematerialnego na cele kulturalne, turystyczne lub społeczne.</i>
Zadanie	
Propagowanie rozwoju turystyki w obiektach zabytkowych poprzez wspieranie turystyki kulturowej i rekreacyjnej.	
Promowanie istniejących szlaków kulturowych (Szlak Piastowski) oraz tworzenie nowych (Szlak Pracy Organicznej) jako istotnych działań dla promocji regionu.	
Wspieranie konkursów adresowanych do młodzieży, dających możliwość poznania regionalnego dziedzictwa kulturowego.	
Propagowanie idei tworzenia parków kulturowych jako zintegrowanych form ochrony krajobrazu i lokalnych wartości kulturowych.	
Wspieranie rozwoju turystyki związanej z pamięcią o Powstaniu Wielkopolskim w tym w szczególności przedsięwzięć zmierzających do tworzenia szlaków i miejsc pamięci o Powstaniu Wielkopolskim.	
Kierunek działania 3.2.	<i>Wzmocnienie działań związanych z rozwojem usług turystycznych.</i>
Zadania	
Promowanie zabytków poprzez wsparcie dla publikacji i wydawnictw popularyzujących szlaki kulturowe oraz obiekty zabytkowe znajdujące się na szlakach lub w ich pobliżu.	
Wspieranie publikacji dotyczących dziedzictwa niematerialnego.	
Promowanie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach budownictwa wiejskiego.	
Kierunek działania 3.3.	<i>Wspieranie dawnych rzemiosł, ginących zawodów i form twórczości charakterystycznych dla Wielkopolski.</i>
Zadania	
Promowanie twórczości, wytworów, dzieł i aktywności lokalnych rzemieślników, artystów ludowych, muzyków oraz zespołów muzycznych i folklorystycznych, a także twórców inspirujących się twórczością lokalną i regionalną.	
Wparcie dla inicjatyw związanych z pokazami dawnych rzemiosł, technik, działań twórczych.	
Zaangażowanie instytucji kultury Samorządu Wielkopolskiego w działania edukacyjne, popularyzatorskie, upowszechnieniowe obejmujące niematerialne dziedzictwo Wielkopolski poprzez tworzenie kolekcji muzealnych w oparciu o kulturowe dziedzictwo regionu oraz organizowanie wystaw i programów poświęconych lokalnemu dziedzictwu z udziałem twórców regionalnych.	
Cel szczegółowy 4	Rozwijanie przedsięwzięć ułatwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
Kierunek działania 4.1.	<i>Włączanie zabytków w procesy gospodarcze.</i>
Zadania	
Wzmacnianie infrastruktury kultury poprzez rozwój instytucji kultury oraz rozwój i promocję produktów turystyki kulturowej ze szczególnym uwzględnieniem Szlaku Piastowskiego i innych szlaków kulturowych.	

Wspieranie inicjatyw gospodarczych związanych z wytwarzaniem produktów regionalnych oraz wprowadzaniem ich do obrotu.	
Wspieranie powstawania miejsc pracy związanych z udostępnianiem zabytków, edukacją kulturową oraz interpretacją dziedzictwa.	
Popularyzowanie działalności związanej z konserwacją, restauracją oraz dokumentacją zabytków.	
Kierunek działania 4.2.	<i>Włączanie cyfryzacji do ochrony i opieki nad zabytkami.</i>
Zadanie	
Wspieranie cyfryzacji i digitalizacji zasobów dziedzictwa kulturowego poprzez realizację projektów im poświęconych, a także poprzez rozwijanie kompetencji cyfrowych i upowszechnianie dobrych praktyk.	
Cel szczegółowy 5	Podjęcie i określenie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych
Kierunek działania 5.1.	<i>Udostępnianie obiektów zabytkowych</i>
Zadanie	
Popularyzowanie wśród właścicieli obiektów zabytkowych idei powszechnej dostępności obiektów zabytkowych z uwzględnieniem dostępności osób ze szczególnymi potrzebami.	
Prowadzenie działalności wydawniczej, mającej na celu wzrost społecznej świadomości znaczenia obiektów zabytkowych jako powszechnie dostępnego dobra wspólnego.	
Kierunek działania 5.2.	<i>Wskazywanie potencjalnych źródeł finansowania</i>
Zadanie	
Publikowanie na stronach internetowych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego informacji o możliwościach ubiegania się o dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach.	
Publikacja informacji o funduszach ze środków Unii Europejskiej.	
Publikowanie informacji o możliwościach dotacji w Monitorze Wielkopolskim.	

4.2.4. Audyt Krajobrazowy województwa wielkopolskiego

Audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego został przyjęty przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr LI/1000/23 z 27 marca 2023 roku. Audyt krajobrazowy to opracowanie identyfikujące, charakteryzujące i waloryzujące oraz wskazujące sposoby kształtowania i ochrony krajobrazu (w tym kulturowego). Audyt jest narzędziem polityki przestrzennej w zakresie krajobrazu ukierunkowanym na jego ochronę, gospodarkę i planowanie. Zgodnie z ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym przeprowadzenie audytu krajobrazowego jest obowiązkowe przynajmniej raz na 20 lat. Do końca 2023 r. zostały uchwalone 2 audyty krajobrazowe: dla województwa kujawsko-pomorskiego i dla województwa wielkopolskiego.

Na terenie gminy Ostrzeszów nie występują obszary priorytetowe. Teren całej gminy Ostrzeszów położony jest na obszarze chronionego krajobrazu Wzgórza Ostrzeszowskie i Kotliny Odolanowskie, których celem ochrony jest Zapewnienie ochrony terenów posiadających walory przyrodnicze, krajobrazowe i wypoczynkowe przed ich niszczeniem bądź utratą walorów. Obszar Chronionego Krajobrazu Wzgórza Ostrzeszowskie i Kotliny Odolanowska położony jest w południowej części województwa, w powiecie kaliskim – gminy: Odolanów, Sośnie, Przygodzice oraz w powiecie kępińskim – gminy: Mikstat, Ostrzeszów, Kobyla Góra, Doruchów, Grabów nad Prosną, Kępno (uwaga: opracowanie zawiera błąd, ponieważ gminy Doruchów, Grabów nad Prosną, Kobyla Góra oraz Ostrzeszów należą do powiatu ostrzeszowskiego). Przez teren obszaru przebiegają szlaki turystyczne: piesze, rowerowe, konne oraz tematyczne samochodowe, z których należy wymienić:

- Regionalny Szlak Powstania Wielkopolskiego – Trasa 1 – Frontu Południowego,
- Szlak Kościołów Drewnianych Południowej Wielkopolski,
- Szlak Kultury Żydowskiej – Ziemia Kaliska

- Piastowska Droga Romańska,
- Szlak Budowli i Kościołów Drewnianych – Trasa IV,
- Szlak Zamków, Pałaców i Dworów – wokół Kalisza.

Wśród walorów kulturowych Obszaru Chronionego Krajobrazu Wzgórza Ostrzeszowskie i Kotlina Odolanowska wymieniono między innymi z terenu gminy Ostrzeszów:

A. Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

- układy urbanistyczne oraz archeologiczne warstwy kulturowe Ostrzeszowa z XIII wieku,
- zespoły rezydencjonalne:
  - zespół dworski w miejscowości Kochłowy, w skład którego wchodzi dwór i park,
  - dwór w miejscowości: Rojów,
  - ruiny zamku z basztą z XIV wieku w Ostrzeszowie,
- zespół klasztorny bernardynów w Ostrzeszowie, obecnie nazaretanek, w skład którego wchodzi: kościół obecnie pw. św. Michała Archanioła, klasztor, kaplica pw. św. Judy Tadeusza, cmentarz, obecnie dziedziniec kościelny, ogrodzenie cmentarza kościelnego z bramą, murowane, dawne ogrody i sady klasztorne (teren), ogrodzenie dawnych ogrodów, od strony ul. Klasztornej, murowane, aleja lipowa do kościoła,
- obiekty sakralne:
  - kościół parafialny w Ostrzeszowie pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny,
  - kościół szachulcowy w Olszynie pw. św. Wawrzyńca,
  - kościoły drewniane w: Siedlikowie pw. św. Andrzeja Apostoła, Ostrzeszowie filialny pw. św. Mikołaja,
  - kościół ewangelicki w Ostrzeszowie, obecnie rzymsko-katolicki parafialny pw. Chrystusa Króla,
- obiekty użyteczności publicznej:
  - ratusz w Ostrzeszowie,
  - dwa cmentarze kościelne w Ostrzeszowie,
- obiekty techniczne:
  - wodociągowa wieża ciśnień w Ostrzeszowie,
- budynek produkcyjny gazowni z 1905 roku w Ostrzeszowie,

B) Obiekty archeologiczne o własnej formie krajobrazowej:

- układ urbanistyczny oraz warstwy archeologiczno-kulturowe Ostrzeszowie.

C) Pozostałością świetności miasta Ostrzeszowa, czasów Kazimierza Wielkiego są ruiny zamku z basztą, która oprócz funkcji mieszkalnych i strażniczych pełniła także funkcję wieży ostatniej obrony. Na dziedzińcu zamkowym organizowane są liczne imprezy plenerowe, w tym koncerty i widowiska historyczne.

D) Na terenie obszaru chronionego krajobrazu znajduje się wiele miejsc upamiętniających najważniejsze wydarzenia z historii Polski, mające zasadnicze znaczenie dla tożsamości narodowej Polaków. Do miejsc pamięci narodowej należą: tablica upamiętniająca powstańców z Wiosny Ludów oraz pomnik Powstańców Wielkopolskich w Ostrzeszowie, a także liczne pomniki i tablice w Ostrzeszowie upamiętniające m.in. Powstanie Wielkopolskie, harcerzy ostrzeszowskich, żołnierzy Armii Krajowej, walk o wyzwolenie miast („Krwawa Sobota”), norweskich jeńców II wojny światowej, poległych pomordowanych na wschodzie w latach 1939–1945 i inne.

Wśród walorów estetyczno-widokowych, stanowiących dominantę krajobrazową wymieniono pochodzące z terenu gminy Ostrzeszów obiekty:

- kościół pw. św. Michała Archanioła w Ostrzeszowie,
- kolejowa wieża ciśnień w Ostrzeszowie,
- kościół parafialny pw. Chrystusa Króla w Ostrzeszowie,
- ruiny zamku z basztą w Ostrzeszowie,
- kościół parafialny pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Ostrzeszowie,
- wodociągowa wieża ciśnień w Ostrzeszowie,
- kościół parafialny pw. św. Bartłomieja Apostoła w Rogaszycach,
- kościół filialny pw. św. Wojciecha w Rojowie.

Wśród walorów estetyczno-widokowych, stanowiących akcent krajobrazowy wymieniono pochodzące z terenu gminy Ostrzeszów obiekty:

- kościół pw. św. Andrzeja Apostoła w Siedlikowie,
- klasztor w Ostrzeszowie,
- ratusz w Ostrzeszowie,
- budynek produkcyjny gazowni w Ostrzeszowie,
- dwór w Rojowie,
- kościół pw. św. Wawrzyńca w Olszynie,
- dwór w Kochłowach,

Wśród walorów estetyczno-krajobrazowych, stanowiących akcent krajobrazowy, wymieniono pochodzące z terenu gminy Ostrzeszów obszary:

- zespół klasztorny nazaretanek w Ostrzeszowie,
- zespół dworski w Kochłowach,

Wśród walorów estetyczno-widokowych, stanowiących osie widokowe, wymieniono pochodzące z terenu gminy Ostrzeszów:

- ul. Leśna w Ostrzeszowie – widok na kościół pw. św. Michała Archanioła i klasztor,
- ul. Zamkowa w Ostrzeszowie – widok na kościół parafialny pw. Chrystusa Króla,
- ul. Rynek i ul. Adama Mickiewicza w Ostrzeszowie – widok na kościół parafialny pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny,
- ul. Farna w Ostrzeszowie – widok na kościół parafialny pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny,
- ul. Generała Władysława Sikorskiego (od strony północnej) w Ostrzeszowie – widok na wodociągową wieżę ciśnień,
- ul. Generała Władysława Sikorskiego (od strony południowej) w Ostrzeszowie – widok na wodociągową wieżę ciśnień,
- droga przy przedszkolu publicznym w Rogaszycach – widok na kościół parafialny pw. św. Bartłomieja Apostoła.

Wśród zagrożeń dla możliwości zachowania wartości Obszaru Chronionego Krajobrazu Wzgórza Ostrzeszowskie i Kotlina Odolanowska wymieniono między innymi:

- zainwestowanie mieszkaniowe poza zwartą jednostką osadniczą na obszarach wiejskich oraz procesy urbanizacyjne w obszarach miasta Ostrzeszów oraz miejscowości Siedlików – degradacja otwartych krajobrazów rolniczych, niszczenie siedlisk naturalnych i półnaturalnych, zwiększenie potencjalnej liczby źródeł zanieczyszczenia wód, zmniejszanie możliwości retencyjnych obszaru;
– degradacja otwartego krajobrazu rolniczego nadmierne rozlewanie się jednostek osadniczych,

- intensyfikacja rolnictwa w gminie - upraszczanie mozaikowatej struktury otwartych terenów rolnych, utrata bioróżnorodności, zmniejszanie możliwości retencyjnych obszaru, zanieczyszczenie wód oraz degradacja gleb

Podsumowanie zdiagnozowanych zagrożeń dla Obszaru Chronionego Krajobrazu Wzgórza Ostrzeszowskie i Kotliny Odolanowska:

1) Największym zagrożeniem dla ochrony kluczowych wartości krajobrazów rolnych i leśnych jest obniżanie się poziomu wód i pogłębiające się zjawisko suszy, które może prowadzić do przekształcania szaty roślinnej, zmian sposobu użytkowania łąk. Zabiegi te przyczyniają się do zmian cech siedliskowych, wysychania starorzeczy, zmian szaty roślinnej.

2) Zmianą w krajobrazie będzie budowa drogi ekspresowej S11 powodująca fragmentację obszaru chronionego krajobrazu.

3) Walory krajobrazowe Obszaru Chronionego Krajobrazu Wzgórza Ostrzeszowskie i Kotliny Odolanowska wymagają skoordynowanych działań ukierunkowanych z jednej strony na przeciwdziałanie obniżaniu się stanu wód, prowadzenie zrównoważonej gospodarki wodnej, a także negatywnych skutków rozwoju rolnictwa, promowanie rolnictwa zrównoważonego, ekologicznego, ekstensywne utrzymanie trwałych użytków zielonych.

Dla Obszaru Chronionego Krajobrazu Wzgórza Ostrzeszowskie i Kotliny Odolanowska nie określono lokalnych form architektonicznej zabudowy.

4.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie powiatu

4.3.1. Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrzeszowskiego na lata 2022-2025

Rada Powiatu Ostrzeszowskiego uchwaliła czteroletni program opieki nad zabytkami – w dniu 6/10/2022 na stronie podmiotowej BiP Starostwa Powiatowego brak było informacji o numerze Uchwały Rady Powiatu i daty uchwalenia Programu. Jest to pierwszy tego typu dokument programowy w powiecie.

Strategicznym celem Programu opieki nad zabytkami powiatu ostrzeszowskiego na lata 2022-2025 jest zachowanie dziedzictwa kulturowego znajdującego się na terenie powiatu, które służyć powinno budowaniu i utrwalaniu poczucia tożsamości lokalnej społeczności, utrzymaniu ładu przestrzennego, rozwojowi turystyki oraz rozwojowi społeczno-gospodarczemu. Dla osiągnięcia zamierzonego celu wyznaczono dwa podstawowe działania priorytetowe i przypisane im kierunki działań:

Priorytet I.

Zarządzanie dziedzictwem kulturowym oraz zapewnienie skutecznej ochrony i opieki nad zabytkami powiatu

- Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania
- Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne
- Intensyfikacja ochrony i opieki nad zabytkami powiatu ostrzeszowskiego
- Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego
- Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego powiatu

Priorytet II.

Promocja i edukacja oraz dokumentacja dziedzictwa kulturowego powiatu

- Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym powiatu
- Edukacja społeczna i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym i jego ochronie
- Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego
- Umacnianie poczucia tożsamości lokalnej
- Wykorzystanie zasobu zabytków dla rozwoju powiatu ostrzeszowskiego

4.3.2. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktów zbrojnych i sytuacji kryzysowych powiatu ostrzeszowskiego.

Powiat ostrzeszowski posiada Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktów zbrojnych i sytuacji kryzysowych, który jest cyklicznie aktualizowany i uzgadniany z Szefem Obrony Cywilnej Województwa Wielkopolskiego. Dokument nie jest on dostępny na stronach internetowych powiatu prezentowane poniżej uwagi dotyczą modelowego planu ochrony zabytków.

Ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na wykonywaniu następujących przedsięwzięć:

- prace przygotowawcze w okresie poprzedzającym wystąpienie konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej,
- prace w okresie podwyższonej gotowości, to jest w okresie narastania bezpośredniego zagrożenia,
- reagowanie w czasie wystąpienia i trwania konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej,
- zabezpieczenie i dokumentowanie po zakończeniu konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Ostrzeszów zgodny jest z następującymi dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.

5.1.1. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Ostrzeszów

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego stanowią akt prawa miejscowego i podstawę planowania przestrzennego w gminie, stanowiąc powszechnie obowiązujące przepisy na terenie gminy, określając przeznaczenie, warunki zagospodarowania, zabudowy terenu a także rozmieszczenia inwestycji celu publicznego. Ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego są jednym z najważniejszych narzędzi ochrony zabytków nieruchomości, zarówno znajdujących się w rejestrze zabytków, jak i w ewidencji. Ich zadaniem jest między innymi określanie rozwiązań niezbędnych do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu. Równie istotne jest także uwzględnianie opieki nad zabytkami przy ustalaniu przeznaczenia i zasad

zagospodarowania terenu na przykład poprzez wyznaczenie odpowiednio do potrzeb stref ochrony konserwatorskiej z obowiązującymi w nich zakazami i nakazami, mającymi na celu ochronę zabytków znajdujących się na danym obszarze. Na skutek presji antropogenicznej zanikają cechy architektury regionalnej, następuje unifikacja materiałów i form stosowany w budownictwie. Obejmowanie ustaleniami planów miejscowych jedynie fragmentów cennych kulturowo i krajobrazowo nie daje możliwości skutecznej ochrony z uwagi na fakt, że skuteczna ochrona wymaga działań nie tylko w zasięgu granic tych planów, ale również poza nimi, jak chociażby ochrona przedpoli ekspozycji panoram, których dominantami są na przykład zabytkowe kościoły wymaga ingerencji w obszar nie objęty zapisami cząstkowego planu.

Zgodnie z art. 19.1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. 2022 poz. 840 ze zm.): *W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:*

- 1) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków kulturowych.

Wszystkie obowiązujące na terenie miasta i gminy Ostrzeszów miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego zostały wymienione w tabeli poniżej. Obejmują one około 8,8% ogólnej powierzchni Gminy (1643 ha).

	Uchwała, tytuł	Czy są ustalenia dotyczące ochrony zabytków
1.	Uchwała Nr XXIII/183/96 Rady Miejskiej w Ostrzeszowie z dnia 14 maja 1996 roku zmieniająca uchwałę w sprawie zatwierdzenia miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Ostrzeszowa, w części dotyczącej osiedla domków jednorodzinnych w rejonie ulicy Zuchów	brak ustaleń
2.	Uchwała Nr III/11/98 Rady Miejskiej w Ostrzeszowie z dnia 17 grudnia 1998 zmieniająca uchwałę w sprawie zatwierdzenia miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Ostrzeszowa w części dotyczącej rejonu ulic: Leśnej i 1-go Maja	brak ustaleń
3.	Uchwała Nr XII/76/99 Rady Miejskiej w Ostrzeszowie z dnia 15 lipca 1999 roku w sprawie zmian w miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego miasta Ostrzeszowa i miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Ostrzeszów, dla ustalenia przebiegu gazociągu wysokiego ciśnienia.	są ustalenia
4.	Uchwała Nr XXIX/206/2001 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 31 maja 2001r. W sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego we wsi Olszyna	są ustalenia
5.	Uchwała Nr VII/77/2003 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 12 czerwca 2003 roku w sprawie: uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w miejscowości Szklarka Przygodzicka gm. Ostrzeszów	brak ustaleń
6.	Uchwała Nr VII/78/2003 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 12 czerwca 2003 roku w sprawie: uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego	brak ustaleń

	zagospodarowania przestrzennego gminy Ostrzeszów dla terenu położonego w miejscowości Potaśnia	
7.	Uchwała Nr XXV/220/2005 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 28 kwietnia 2005 r w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego teren miasta Ostrzeszów	są ustalenia
8.	Uchwała Nr XXXVIII/313/2006 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 21 września 2006 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego we wsi Olszyna i Rogaszyce.	są ustalenia
9.	Uchwała Nr XVII/117/2008 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia z dnia 24 kwietnia 2008 roku w sprawie uchwalenia "Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego we wsi Rojów w rejonie ulicy Hetmańskiej i w Ostrzeszowie w rejonie ulicy Kościuszki"	są ustalenia
10.	Uchwała Nr XX/141/2008 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia z dnia 11 września 2008 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Ostrzeszowa.	ogólne ustalenia (zmiana planu)
11.	Uchwała Nr XIV/84/2011 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 20 października 2011 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w Ostrzeszowie w rejonie ulic: 1-go Maja, Leśnej, al. Wojska Polskiego i Zamkowej	są ustalenia
12.	Uchwała Nr XXXIV/219/2013 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 12 września 2013 r w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w Rojowie w rejonie oczyszczalni ścieków	są ustalenia
13.	Uchwała Nr XLVIII/293/2014 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 25 września 2014 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego rejon ulic: Pocztowej i Armii Krajowej w Ostrzeszowie	są ustalenia
14.	Uchwała Nr VI/33/2015 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 26 marca 2015 roku w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego rejon ulicy H. Sienkiewicza w Ostrzeszowie	są ustalenia
15.	Uchwała Nr XI/65/2015 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 21 września 2015 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego rejon ulicy Stodolnej w Ostrzeszowie	brak ustaleń
16.	Uchwała Nr XIII/73/2015 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 29 października 2015 r w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego rejon ulicy Dworcowej w Ostrzeszowie	są ustalenia
17.	Uchwała Nr XIII/74/2015 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 29 października 2015 r w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego rejon ulic: Zamkowej i Piastowskiej w Ostrzeszowie	są ustalenia
18.	Uchwała Nr XIII/75/2015 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 29 października 2015 r w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego rejon ulicy Bukowej w Ostrzeszowie	brak ustaleń

19.	Uchwała Nr XIII/93/2019 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 18 lipca 2019 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Rojów w rejonie ul. Hetmańskiej	brak ustaleń
20.	Uchwała Nr XVI/127/2019 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 28 listopada 2019 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w rejonie ul. Kąpielowej i ul. Pogodnej w Ostrzeszowie	są ustalenia
21.	Uchwała Nr XXVIII/236/2020 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 29 grudnia 2020 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w rejonie Al. Wojska Polskiego w Ostrzeszowie	brak ustaleń
22.	Uchwała Nr XXVIII/237/2020 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 29 grudnia 2020 r. w sprawie uchwalenia „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w rejonie: Al. Wolności, Al. Wojska Polskiego, ul. Tadeusza Kościuszki, ul. Ignacego Daszyńskiego, pl. Borek i ul. Piastowskiej w Ostrzeszowie”	są ustalenia
23.	Uchwała Nr XXVIII/238/2020 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 29 grudnia 2020 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Bolesława Chrobrego w Ostrzeszowie	brak ustaleń
24.	Uchwała Nr XXVIII/239/2020 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 29 grudnia 2020 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Zamkowej w Ostrzeszowie	brak ustaleń
25.	Uchwała Nr XXVIII/240/2020 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 29 grudnia 2020 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Wierzbowej w Ostrzeszowie	są zapisy
26.	Uchwała Nr XXVIII/241/2020 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 29 grudnia 2020 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Zielonej w Ostrzeszowie	brak ustaleń
27.	Uchwała Nr XLVI/426/2022 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 24 lutego 2022 r w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w rejonie ul. Wieluńskiej w Ostrzeszowie	brak ustaleń
28.	Uchwała Nr XLVI/427/2022 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 24 lutego 2022 r w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Podmiejskiej w Ostrzeszowie	brak ustaleń
29.	Uchwała Nr XLVI/428/2022 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 24 lutego 2022 r w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Harcerskiej w Ostrzeszowie	brak ustaleń
30.	Uchwała Nr XLVI/429/2022 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 24 lutego 2022 r w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Ceglarskiej w Ostrzeszowie	brak ustaleń

31.	Uchwała Nr LII/490/2022 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 4 sierpnia 2022 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Ostrzeszów w rejonie ulicy Tadeusza Kościuszki i ulicy Jana Pawła II	brak ustaleń
-----	---	--------------

5.1.1.1. Uchwała Nr XII/76/99 Rady Miejskiej w Ostrzeszowie z dnia 15 lipca 1999 roku w sprawie zmian w miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego miasta Ostrzeszowa i miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Ostrzeszów, dla ustalenia przebiegu gazociągu wysokiego ciśnienia.

Rozdział 3

Zasady postępowania w rejonie występowania obiektów zabytkowych.

§ 5

1. Na terenie przez który ma przebiegać gazociąg zlokalizowano strefę stanowisk archeologicznych pradziejowych i średniowiecznych. Wszelkie odkryte w trakcie prac ziemnych przedmioty zabytkowe, obiekty nieruchome oraz nawarstwienia kulturowe podlegają ochronie prawnej zgodnie z przepisami ustawy z dnia 15 lutego 1962 roku o ochronie dóbr kultury i muzeach (Dz. U. Nr 10 poz. 48 z późniejszymi zmianami: 1983 – Dz. U. Nr 36 poz.173; 1985 – Dz. U. Nr 35 poz.192; 1990 – Dz. U. Nr 10 poz. 48, poz. 198; Dz. U. Nr 56 poz. 322) – należy je zabezpieczyć i natychmiast zgłosić do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kaliszu.
2. O rozpoczęciu prac ziemnych należy powiadomić służby Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kaliszu co najmniej 7 dni wcześniej

5.1.1.2. Uchwała XXIX/206/2001 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 31 maja 2001r. W sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego we wsi Olszyna

Rozdział III

Zasady postępowania w rejonie występowania obiektów zabytkowych.

§12

1. Na terenach 1ER, 2ER, 2EW, 3EW i 3LW zlokalizowano strefę stanowisk archeologicznych. Wszelkie odkryte w trakcie prac ziemnych przedmioty zabytkowe, obiekty nieruchome oraz nawarstwienia kulturowe podlegają ochronie prawnej zgodnie z przepisami ustawy z dnia 15 lutego 1962 roku o ochronie dóbr kultury (Dz. U. Nr 10 poz. 48 z późniejszymi zmianami: 1983 – Dz. U. Nr 36 poz.173; 1985 – Dz. U. Nr 35 poz.192; 1990 – Dz. U. Nr 10 poz. 48, poz. 198; Dz. U. Nr 56 poz. 322) – należy je zabezpieczyć i natychmiast zgłosić do Wojewódzkiego Oddziału Służby Ochrony Zabytków w Poznaniu Oddział Zamiejscowy w Kaliszu.

5.1.1.3. Uchwała Nr XXV/220/2005 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 28 kwietnia 2005 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego teren miasta Ostrzeszów

Rozdział I Ustalenia ogólne

§ 5.

1. Integralną częścią planu jest:
  - 1) rysunek planu „Przeznaczenie i warunki zagospodarowania terenu” w skali 1:1000 - stanowiący załącznik nr 1 do uchwały.
2. Następujące oznaczenia graficzne na rysunku planu „Przeznaczenie i warunki zagospodarowania terenu” są obowiązującymi ustaleniami planu:
  - 5) inne oznaczenia wynikające z przepisów szczególnych:
    - a) pomniki przyrody
    - b) obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków,
  - 6) strefy:
    - a) sanitarna wokół cmentarza,
    - b) „A” ochrony konserwatorskiej,
    - c) „E” ochrony ekspozycji,
    - d) „OW” ochrony archeologicznej,
    - e) ochrony pośredniej wewnętrznej ujęć wody,

- f) ochrony pośredniej zewnętrznej ujęć wody,
- g) ochrony bezpośredniej ujęć wody,
- h) rewitalizacji zabudowy,
- i) ochrony ekosystemów i zrównoważonego rozwoju,
- j) techniczne wokół obiektów i sieci infrastruktury technicznej

Rozdział II

Ustalenia obowiązujące na całym obszarze objętym planem

§ 6.

Zasady ochrony i kształtowania środowiska kulturowego

1. Ustala się następujące zasady ochrony wartości kulturowych:

- 1) wyznacza się na rysunku planu „Przeznaczenie i warunki zagospodarowania terenu” strefę „A” ochrony konserwatorskiej zabytkowego układu urbanistycznego w granicach której obowiązuje:

    - a) zachowanie i konserwacja substancji zabytkowej,*
    - b) ochrona układu dróg oraz zieleni,*
    - c) zachowanie zasadniczych proporcji wysokościowych kształtujących sylwetę całego zespołu oraz fragmentów (szczególnie wnętrz, placów i ulic);*
    - d) dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji urbanistycznej w zakresie sytuacji, skali, bryły, podziałów architektonicznych, proporcji powierzchni muru i otworów oraz z nawiązaniem form współczesnych do lokalnej tradycji architektonicznej;*
    - e) uzgodnienie decyzji administracyjnych dotyczących inwestycji mogących naruszyć zabytkowy układ urbanistyczny oraz substancji obiektów zabytkowych z właściwymi służbami konserwatorskimi.**
  - 2) wyznacza się na rysunku planu „Przeznaczenie i warunki zagospodarowania terenu” strefę „E” ochrony ekspozycji, w granicach której obowiązuje:

    - a) ochrona widoku na obiekty zabytkowe oraz harmonijne kształtowanie ich otoczenia,*
    - b) zakaz wznoszenia w sąsiedztwie obiektów zabytkowych zabudowy konkurencyjnej bądź dysharmonijnej w stosunku do już istniejącej,*
    - c) zakaz umieszczania w sąsiedztwie obiektów zabytkowych, tymczasowych obiektów handlowych i usługowych oraz zagospodarowania terenów otaczających obiekty zabytkowe, w sposób mogący powodować obniżenie wartości historycznych, architektonicznych lub estetycznych,**
  - 3) wyznacza się na rysunku planu ” Przeznaczenie i warunki zagospodarowania terenu” strefę ”OW” ochrony archeologicznej, w granicach której obowiązuje:

    - a) zakaz lokalizacji inwestycji wymagających szczególnych warunków posadowienia;*
    - b) wstrzymanie prac budowlanych, w razie stwierdzenia reliktów archeologicznych.**
- 2. Prowadzenie prac budowlano-ziemnych w obszarze występowania stanowisk archeologicznych oraz w obszarze strefy „A” musi zostać poprzedzone przeprowadzeniem badań sondażowo-wykopaliskowych oraz – w razie potrzeby – zapewnieniem warunków dla stałego nadzoru archeologicznego.*

§ 18.

1. Ustala się następujące zasady obsługi użytkowników systemów telekomunikacji i lokalizacji urządzeń telekomunikacyjnych na obszarze objętym planem:

- 2) urządzenia telekomunikacyjne należy umieszczać:

  - a) wewnątrz obiektów kubaturowych istniejących - z wyłączeniem obiektów wpisanych do rejestru lub ewidencji zabytków - albo wznoszonych w ramach przeznaczenia podstawowego terenów;**
- 5) dopuszcza się umieszczanie na budynkach, radiowych anten nadawczych, jeżeli:

  - a) budynki nie są wpisane do rejestru lub ewidencji zabytków;**

§ 21.

Teren zabudowy mieszkaniowo-usługowej (MU)

3. Ustala się następujące zasady zabudowy i zagospodarowania terenu zabudowy mieszkaniowousługowej MU:

- 2) modernizacja, przebudowa, i rozbudowa oraz zmiana sposobu użytkowania istniejącej zabudowy i urządzeń z nią związanych, w przypadku obiektów zabytkowych wymaga uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków;*

§ 22.

Teren usług publicznych (U1)

5. Wyodrębnia się subkategorię terenów zabudowy usług publicznych U1K – teren zabudowy usług publicznych kultu religijnego i ustala dla niej szczególne warunki zagospodarowania:

- 3) ewentualne zmiany kształtu i formy architektonicznej budowli oznaczona na rysunku planu „Przeznaczenie i warunki zagospodarowania terenu” jako obiekty zabytkowe wymagają wytycznych konserwatorskich;*

5.1.1.4. Uchwała Nr XXXVIII/313/2006 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 21 września 2006 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego we wsi Olszyna i Rogaszyce.

Rozdział I

Ustalenia ogólne

§4

1. Inwestor zobowiązany jest do powiadomienia Państwowej Służby Ochrony Zabytków (Inspekcja Zabytków Archeologicznych) o terminie rozpoczęcia i zakończenia prac ziemnych z 7-dniowym wyprzedzeniem celem zorganizowania nadzoru archeologiczno-konserwatorskiego;
2. Prowadzenie nadzoru archeologicznego przez uprawnionego archeologa odbywa się na koszt inwestora;
3. W przypadku wystąpienia zabytków i obiektów archeologicznych zostaną podjęte ratownicze badania wykopaliskowe;
4. Wszelkie odkryte w trakcie prac ziemnych przedmioty zabytkowe oraz obiekty nieruchome i nawarstwienia kulturowe podlegają ochronie prawnej.

5.1.1.5. Uchwała Nr XVII/117/2008 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia z dnia 24 kwietnia 2008 roku w sprawie uchwalenia "Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego we wsi Rojów w rejonie ulicy Hetmańskiej i w Ostrzeszowie w rejonie ulicy Kościuszki"

Rozdział I

Ustalenia ogólne

§ 5

Na całym obszarze objętym planem ustala się następujące obowiązki:;

- 6) powiadomienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o zamiarze rozpoczęcia prac ziemnych i uzyskania stosownych zgód Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na ich prowadzenie w przypadku obowiązku zapewnienia stałego nadzoru archeologicznego w miejscu występowania relikwów archeologicznych,
- 7) zgłoszenia wszelkich znalezisk posiadających znamiona zabytku, odnalezionych przy prowadzeniu prac ziemnych,

5.1.1.6. Uchwała Nr XX/141/2008 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia z dnia 11 września 2008 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Ostrzeszowa.

ROZDZIAŁ II

USTALENIA SZCZEGÓŁOWE

§ 3

W treści uchwały, o której mowa w § 1 ust. 3 wprowadza się następujące zmiany:

- 6) w § 18 ust. 1 punkt 5) podpunkt a) otrzymuje brzmienie:
„ budynki nie są wpisane do rejestru lub ewidencji zabytków, a na budynkach wpisanych do rejestru lub ewidencji zabytków – za zgodą wojewódzkiego konserwatora zabytków, ”;

5.1.1.7. Uchwała Nr XIV/84/2011 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 20 października 2011 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w Ostrzeszowie w rejonie ulic: 1-go Maja, Leśnej, al. Wojska Polskiego i Zamkowej

Rozdział I

Ustalenia ogólne

§ 5. Następujące oznaczenia graficzne, przedstawione na rysunku planu są ustaleniami obowiązującymi:

- 6) strefa ochrony archeologicznej;

Rozdział 2

Ustalenia dla całego obszaru objętego planem

§ 9. W granicach planu ustala się następującą zasadę ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: podczas prac ziemnych w strefie ochrony archeologicznej ustala się nadzór archeologiczny na zasadach i w zakresie zgodnym z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

5.1.1.8. Uchwała Nr XXXIV/219/2013 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 12 września 2013 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w Rojowie w rejonie oczyszczalni ścieków

Rozdział I
Ustalenia ogólne

- § 3. 1. Przedmiotem ustaleń planu są:
17) zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- § 4. Na całym obszarze objętym planem ustala się zakazy:
9) zgłoszenia właściwemu organowi wszelkich znalezisk posiadających cechy zabytku, odnalezionych przy prowadzeniu prac ziemnych w trakcie budowy i jednocześnie zabezpieczenia odkrytego przedmiotu, a także wstrzymania wszelkich robót mogących go uszkodzić lub zniszczyć,
10) stosowania zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: podczas prac ziemnych na obszarze ochrony archeologicznej ustala się nadzór archeologiczny na zasadach i w zakresie zgodnym z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- § 5. Na całym obszarze objętym planem ustala się następujące obowiązki :
10) stosowania zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: podczas prac ziemnych na obszarze ochrony archeologicznej ustala się nadzór archeologiczny na zasadach i w zakresie zgodnym z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,

Rozdział II.
Ustalenia SZCZEGÓŁOWE

- § 9. 1. Ustala się teren zabudowy usługowej – oznaczony na rysunku planu symbolem 2U.
2. Na terenie, o którym mowa w ust. 1 adaptuje się istniejący zabytkowy kościół z zielenią towarzyszącą.
3. Dla terenu, o którym mowa w ust. 1 ustala się:
1) wszelkie remonty i modernizacje w uzgodnieniu ze służbami konserwacji zabytków

5.1.1.9. Uchwała Nr XLVIII/293/2014 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 25 września 2014 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego rejon ulic: Pocztowej i Armii Krajowej w Ostrzeszowie

Rozdział 2

Ustalenia dla całego obszaru objętego planem

- § 9. Na obszarze objętym planem ustala się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:
1) cały obszar objęty niniejszym planem objęty jest strefą ochrony konserwatorskiej i archeologicznej wpisaną do rejestru zabytków województwa Wielkopolskiego pod numerem 674,
2) ochronie podlegają: układ urbanistyczny oraz archeologiczne warstwy kulturowo-osadnicze,
3) obowiązuje zakaz zmiany istniejącego układu ulic,
4) podczas prac ziemnych ustala się nadzór archeologiczny na zasadach i w zakresie zgodnym z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

5.1.1.10. Uchwała Nr VI/33/2015 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 26 marca 2015 roku. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego rejon ulicy H. Sienkiewicza w Ostrzeszowie

Rozdział 2

Ustalenia dla całego obszaru objętego planem

- § 9. Na obszarze objętym planem ustala się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:
1) cały obszar objęty niniejszym planem objęty jest strefą ochrony konserwatorskiej i archeologicznej wpisaną do rejestru zabytków województwa Wielkopolskiego pod numerem 674,
2) ochronie podlegają: układ urbanistyczny oraz archeologiczne warstwy kulturowo-osadnicze,
3) w celu ochrony strefy konserwatorskiej i archeologicznej, o których mowa w pkt 1 i 2, wymaga się postępowania zgodnie z obowiązującymi przepisami.

5.1.1.11. Uchwała Nr XIII/73/2015 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 29 października 2015 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego rejon ulicy Dworcowej w Ostrzeszowie

Rozdział 2

Ustalenia dla całego obszaru objętego planem miejscowym

- § 6. W granicach planu ustala się następującą zasadę ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej - na obszarze objętym planem znajduje się wpisany do gminnej ewidencji zabytków obiekt - wieża ciśnieni - podlegający ochronie i opiece zgodnie z przepisami odrębnymi

5.1.1.12. Uchwała Nr XIII/74/2015 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 29 października 2015 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego rejon ulic: Zamkowej i Piastowskiej w Ostrzeszowie

Rozdział 2

Ustalenia dla całego obszaru objętego planem miejscowym

§ 6. W granicach planu ustala się następującą zasadę ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

- 1) nie występują obiekty zabytkowe ujęte w rejestrze lub ewidencji zabytków oraz dobra kultury współczesnej;
- 2) podczas prac ziemnych w obszarze byłego cmentarza żydowskiego ustala się nadzór w zakresie ochrony zabytków archeologicznych na zasadach i w zakresie zgodnym z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

5.1.1.13. Uchwała Nr XVI/127/2019 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 28 listopada 2019 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w rejonie ul. Kąpielowej i ul. Pogodnej w Ostrzeszowie

Rozdział 1.

Przepisy ogólne

§ 3. 1. W planie określa się:

- 4) zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej;

§ 4. 1. Obowiązującymi ustaleniami planu, oznaczonymi symbolami graficznymi na rysunku planu, są:

- 6) strefa ochrony „OW” stanowiska archeologicznego;

§ 8. w zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej na obszarze planu w ramach wskazanych na rysunku planu terenów, na których występują zabytki archeologiczne, w szczególności na terenach strefy ochrony „OW” stanowiska archeologicznego, przed realizacją prac ziemnych mogących doprowadzić do zniszczenia lub przekształcenia zabytku archeologicznego należy przeprowadzić badania archeologiczne zgodnie z przepisami odrębnymi.

5.1.1.14. Uchwała Nr XXVIII/237/2020 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 29 grudnia 2020 r. w sprawie uchwalenia „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w rejonie: Al. Wolności, Al. Wojska Polskiego, ul. Tadeusza Kościuszki, ul. Ignacego Daszyńskiego, pl. Borek i ul. Piastowskiej w Ostrzeszowie”

Rozdział 1.

Przepisy ogólne

§ 2. 1. Obowiązującymi ustaleniami planu miejscowego są, pokazane na rysunku planu miejscowego:

2. Następujące oznaczenia graficzne na rysunku planu miejscowego są oznaczeniami wynikającymi z przepisów odrębnych:
- 3) budynki przeznaczone do ujęcia w wykazie ewidencji zabytków

Rozdział 2.

Ustalenia ogólne, obowiązujące dla wszystkich obszarów objętych planem miejscowym

§ 8. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej.

1. Na całym obszarze objętym planem ustala się następujące nakazy:

- 1) ze względu na położenie terenu objętego ustaleniami planu na obszarze objętym ochroną konserwatorską na podstawie wpisu do rejestru zabytków układu urbanistycznego oraz archeologicznej warstwy kulturowo – osadniczej na obszarze miasta lokacyjnego Ostrzeszowa – nr rej. 674/Wlkp/A z 1993.05.27, wszelkie prace konserwatorskie, restauratorskie, budowlane i remontowe wymagają uzyskania pozwolenia Konserwatora Zabytków – przed złożeniem zgłoszenia lub uzyskania zgody na budowę w przypadku prowadzenia prac naruszających strukturę ziemi, należy uzyskać opinię od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- 2) do opracowania nowo projektowanych budynków obowiązuje nakaz stosowania materiałów historycznie uzasadnionych o wysokich walorach jakościowych i lokalnej tradycji budowlanej. Wszelkie prace budowlane wymagają uzyskania pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, 3) zgłoszenia właściwemu organowi wszelkich znalezisk posiadających cechy zabytku,

- odnalezionych przy prowadzeniu prac ziemnych w trakcie budowy i jednocześnie zabezpieczenia odkrytego przedmiotu, a także wstrzymania wszelkich robót mogących go uszkodzić lub zniszczyć,
- 4) z uwagi na położenie terenu objętego ustaleniami planu na obszarze chronionego krajobrazu "Wzgórza Ostrzeszowskie i Kotlina Odolanowska" teren należy zagospodarować zielenią w ramach wyznaczonej w planie powierzchni biologicznie czynnej,
- 5) ochrony kaplicy przedpogrzebowej będącej obiektem kultury współczesnej.
2. Na rysunku planu oznaczono następujące obiekty przeznaczone do ujęcia w zaopiniowanym przez WWKZ wykazie Gminnej Ewidencji Zabytków oraz przeznaczonych do ujęcia w Wojewódzkim Wykazie Zabytków:
- budynek mieszkalny zlokalizowany na działce nr ewid. 2335 przy ul. Daszyńskiego 6,
  - budynek mieszkalny zlokalizowany na działce nr ewid. 2336 przy ul. Daszyńskiego 8,
  - budynek mieszkalny zlokalizowany na działce nr ewid. 2337 przy ul. Daszyńskiego 10,
  - budynek mieszkalny zlokalizowany na działce nr ewid. 2338 przy ul. Daszyńskiego 12,
  - budynek mieszkalny zlokalizowany na działce nr ewid. 2339 przy ul. Daszyńskiego 14,
  - budynek mieszkalny zlokalizowany na działce nr ewid. 2341/2 przy ul. Daszyńskiego 16,
  - budynek mieszkalny zlokalizowany na działce nr ewid. 2341/2 przy ul. Daszyńskiego 18,
  - budynek mieszkalny zlokalizowany na działce nr ewid. 2378 przy ul. Piastowskiej 1.
  - budynek mieszkalny zlokalizowany na działce nr ewid. 2343 przy Placu Borek 7, Budynki posiadające kartę adresową w gminnej ewidencji zabytków podlegają ochronie konserwatorskiej, stąd zachodzi konieczność zachowania historycznego wyglądu zewnętrznego budynku ewidencyjnego (kolorystyka elewacji, stolarka okienna i drzwiowa, itp.) z ewentualną częściową rekonstrukcją elementów zniszczonych. Do opracowania elewacji obowiązuje nakaz stosowania materiałów historycznie uzasadnionych o wysokich walorach jakościowych i lokalnej tradycji budowlanej. Podejmując prace zewnętrzne zaleca się opracowanie projektu całego budynku do wstępnego uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

§ 4. 1. Obowiązującymi ustaleniami planu, oznaczonymi symbolami graficznymi na rysunku planu, są:

- 6) strefa ochrony „OW” stanowiska archeologicznego;

§ 8. *w zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej na obszarze planu w ramach wskazanych na rysunku planu terenów, na których występują zabytki archeologiczne, w szczególności na terenach strefy ochrony „OW” stanowiska archeologicznego, przed realizacją prac ziemnych mogących doprowadzić do zniszczenia lub przekształcenia zabytku archeologicznego należy przeprowadzić badania archeologiczne zgodnie z przepisami odrębnymi.*

5.1.1.15. Uchwała Nr XXVIII/240/2020 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 29 grudnia 2020 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Wierzbowej w Ostrzeszowie

Rozdział 2.

Ustalenia dla całego obszaru objętego planem miejscowym

§ 6. W granicach planu ustala się zasadę ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej:

- 1) w strefie ochrony archeologicznej „OW” podczas prac ziemnych obowiązuje nadzór archeologiczny na zasadach i w zakresie zgodnym z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- 2) nie podejmuje się ustaleń w zakresie krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej ze względu na brak ich występowania.

5.1.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Ostrzeszów

Studium nie stanowi aktu prawa miejscowego. Jest dokumentem określającym politykę przestrzenną gminy, w którym zostają określone zasady zagospodarowania przestrzennego, w tym wytyczne dotyczące użytkowania terenów, obszarów zabudowań czy proponowane rozwiązania w zakresie rozwoju infrastruktury komunikacyjnej, technicznej i społecznej. Studium musi uwzględniać zasady określone w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, planach zagospodarowania przestrzennego województwa oraz strategii rozwoju gminy. Studium sporządza się dla obszaru w granicach administracyjnych gminy. Ustalenia studium są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Ostrzeszów przyjęto Nr X/57/2011 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 27 czerwca 2011 r. ze zmianami, wprowadzonymi następującymi uchwałami: Uchwałą Nr XXXIV/217/2013 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 12 września 2013 r.; Uchwałą Nr X/53/2015 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 25 czerwca 2015 r. Uchwałą Nr VIII/54/2019 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 28 marca 2019 r. oraz Uchwałą nr XXXIX/330/2021 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 30 września 2021 r.

W przyjętej Uchwałą Nr VIII/54/2019 Rady Miejskiej Ostrzeszów zmianie studium zawarto aktualny stan dziedzictwa kulturowego i zabytków. W obowiązującym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego miasta Ostrzeszowa wprowadzono ograniczenia w zainwestowaniu poprzez utworzenie stref ochronnych A – ochrony konserwatorskiej zabytkowego układu urbanistycznego strefę E – ochrony ekspozycji.

Najistotniejszymi ograniczeniami, mającymi wspomagać ochronę w strefie A są:

- zachowanie i konserwacja substancji zabytkowej,
- ochrona układu dróg oraz zieleni,
- zachowanie zasadniczych proporcji wysokościowych kształtujących sylwetę całego zespołu oraz fragmentów szczególnie wewnątrz, placów i ulic,
- dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji urbanistycznej w zakresie sytuacji, skali, bryły, podziałów architektonicznych, proporcji powierzchni muru i otworów oraz z nawiązaniem form współczesnych do lokalnej tradycji architektonicznej.

Dwa wyszczególnione tereny objęte zmianą studium położone są w obrębie terenów podlegającym ochronie zabytków:

a) miasto Ostrzeszów rejon ul. Armii Krajowej częściowo położony jest w strefy E – ochrony ekspozycji.

b) miasto Ostrzeszów rejon ul. Pogodnej na przedmiotowym terenie położone jest stanowisko archeologiczne.

Na pozostałych terenach nie występują obiekty zabytkowe ujęte w rejestrze lub ewidencji zabytków. Na terenie miasta i gminy Ostrzeszów nie występują dobra kultury współczesnej.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Charakterystyka geograficzno-przyrodnicza gminy Ostrzeszów

Miejsko-wiejska gmina Ostrzeszów jest położona w południowej części województwa wielkopolskiego, w centrum powiatu ostrzeszowskiego, z centralnie położonym Ostrzeszowem, będącym stolicą powiatu. Gmina graniczy z gminami powiatu ostrzeszowskiego: od północy z gminami Przygodzice i Mikstat, od wschodu z gminami Grabów nad Prosną i Doruchów, od południa z gminą Kępno, oraz gminami Kobyla Góra i Sośnie od zachodu.

Pod względem fizycznogeograficznym (w podziale według J. Kondrackiego) gmina położona jest na obszarze mezoregionów Kotliny Milickiej należącej do makroregionu Obniżenia Milicko-Głogowskiego, mezoregionu Wzgórz Ostrzeszowskich w obrębie makroregionu Wał Trzebnicki oraz mezoregionie Wysoczyzny Wieruszowskiej w makroregionie Niziny Południowowielkopolskiej. Wszystkie makroregiony należą do podprovincji Nizin Środkowopolskich w prowincji Nizy Środkowopolskiego. Rzeźba terenu została ukształtowana w czwartorzędzie wskutek działalności lodowca podczas zlodowacenia Sanu zlodowacenia południowopolskiego oraz stadiału Warty środkowopolskiego zlodowacenia oraz późniejszej

działalności wód w strefie przylodowcowej zlodowacenia północnopolskiego i wczesnym holocenie.

Mezoregion Wzgórza Ostrzeszowskie są najbardziej na wschód wysuniętą częścią Wału Trzebnickiego, który zaliczany jest do tzw. starych gór i wyżyn, zbudowanych z utworów trzeciorzędowych, pokrytych na powierzchni utworami morenowymi i wyznaczają stadium Warty zlodowacenia. Krajobrazowo Wzgórza Ostrzeszowskich to obszar moreny czołowej spiętrzonej w postaci wałów i pagórków utworzonych wzdłuż czoła lądolodu wskutek przepychania przez lodowiec mas gliny zwałowej, z najwyższym wzniesieniem na terenie Wielkopolski Kobylą Górą

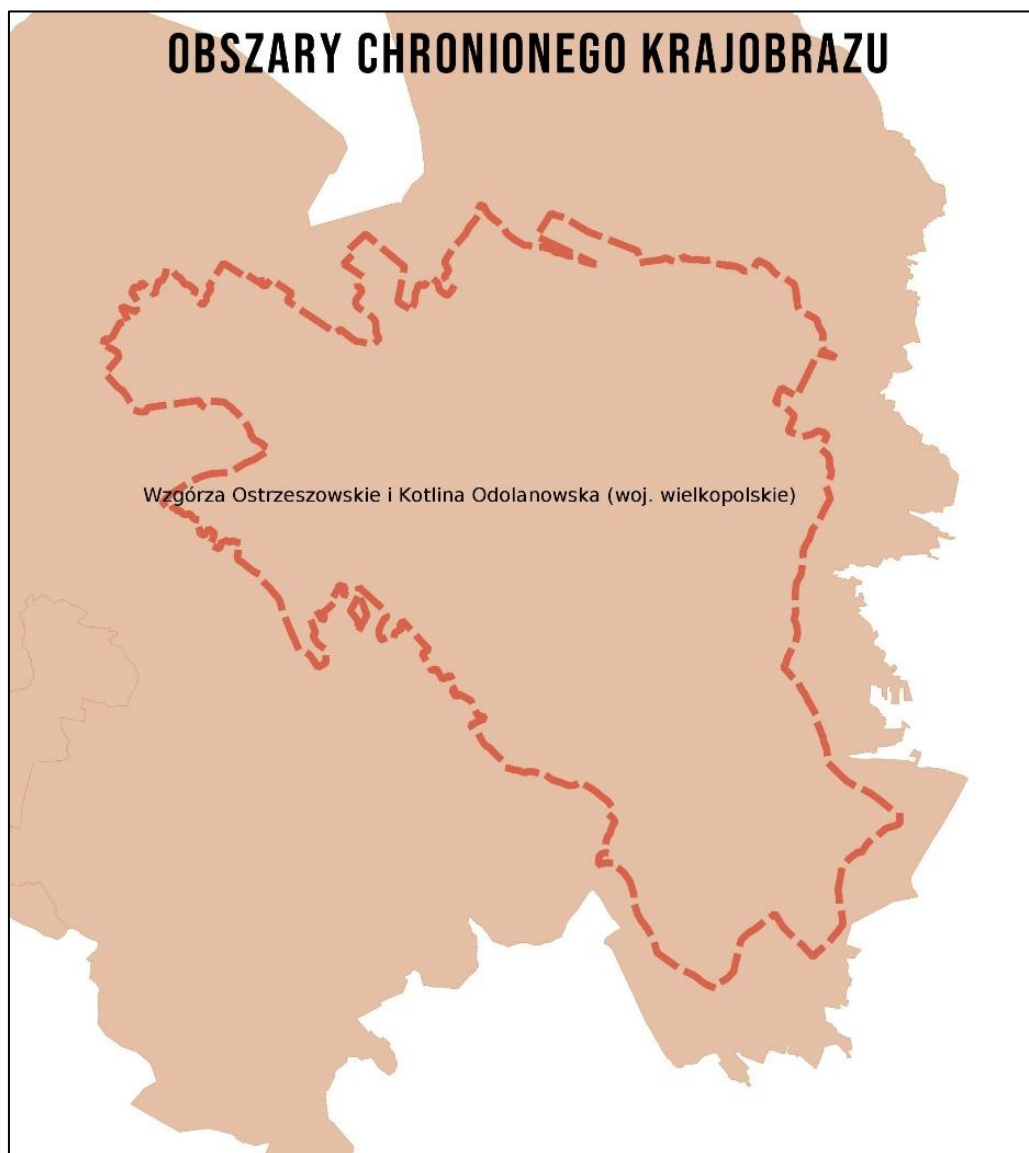
– 284 m. n.p.m. Wzgórza Ostrzeszowskie stanowią wododział między zlewniami rzek Prosną i Baryczy.

Mezoregion Kotlina Milicka o krajobrazie peryglacjalnym w formie kotlin, ukształtowanym podczas zlodowacenia środkowopolskiego, położony na wysokości ok. 150 m. n.p.m., jest jedną z dwóch większych kotlin nadbaryckich. Powstała w młodszych fazach zlodowacenia bałtyckiego, kiedy to wskutek procesów peryglacjalnych otaczające Kotlinę wzgórza Ostrzeszowskie i Kobylogórskie uległy zrównaniu i złagodzeniu a samą Kotlinę wypełnił materiał piaszczysto-żwirowy. W holocenie zachodziły procesy wydmywające oraz miała miejsce silna erozja rzeczna,

której efektem jest obecne urzeźbienie terenu: podmokłe łąki, bagna i mokradła, oraz pasma wydm porośniętych lasem.

Występujące typy i rodzaje gleb związane są z budową geologiczną i geomorfologiczną, grunty orne, pastwiska, łąki i nieużytki porolne stanowią ok. 47% powierzchni gminy. Gmina charakteryzuje się przewagą gleb słabych zaliczanych do kompleksu glebowego żytznego bardzo słabego i słabego (łącznie 71% powierzchni gruntów) i znacznym zakwaszeniem. Według Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 29 czerwca 2004 r. gmina Ostrzeszów znajduje się w obszarze o niekorzystnych warunkach gospodarowania. Lesistość w gminie Ostrzeszów wynosi 38%, jest więc wyższa od średniej kraju wynoszącej niecałe 30%. Lasy w

gminie Ostrzeszów stanowią część dużych, zwartych obszarów leśnych położonych we wschodniej części gminy i na pn-zach od miasta. Pojedyncze lasy, o mniejszej powierzchni położone są wśród terenów użytkowanych rolniczo. Pod względem klimatycznym obszar gminy Ostrzeszów charakteryzuje się stosunkowo dużą liczbą dni z pogodą umiarkowanie ciepłą, w tym pochmurnych, bez opadu jest średnio 49 dni, średni czas trwania zimy to 70-80 dni a średnie lato termiczne z temperaturą dobową powyżej 15 stopni 90 dni. Długość okresu wegetacyjnego od 210 do 220 dni.

Cała Gmina Ostrzeszów leży w obrębie prawnie chronionego krajobrazu Wzgórz Ostrzeszowskich i Kotliny Odolanowskiej, który został utworzony w 1995 r. Tereny te należą do najbardziej wartościowych i najciekawszych pod względem przyrodniczo-krajobrazowym obszarów w regionie a głównymi walorami są rzeźba terenu oraz obszary leśne, na których duży udział mają gatunki iglaste a także skupiska dębów i buków. Wzgórze Ostrzeszowskie są najwyższą częścią Wału Trzebnickiego a Kotlina Odolanowska jest malowniczym obniżeniem terenu, częściowo zalesionym, z rozległymi łąkami i licznymi stawami rybnymi.

5.2.2. **Zarys dziejów obszaru gminy**

Osadnictwo w Gminie Ostrzeszów od pradziejów do średniowiecza

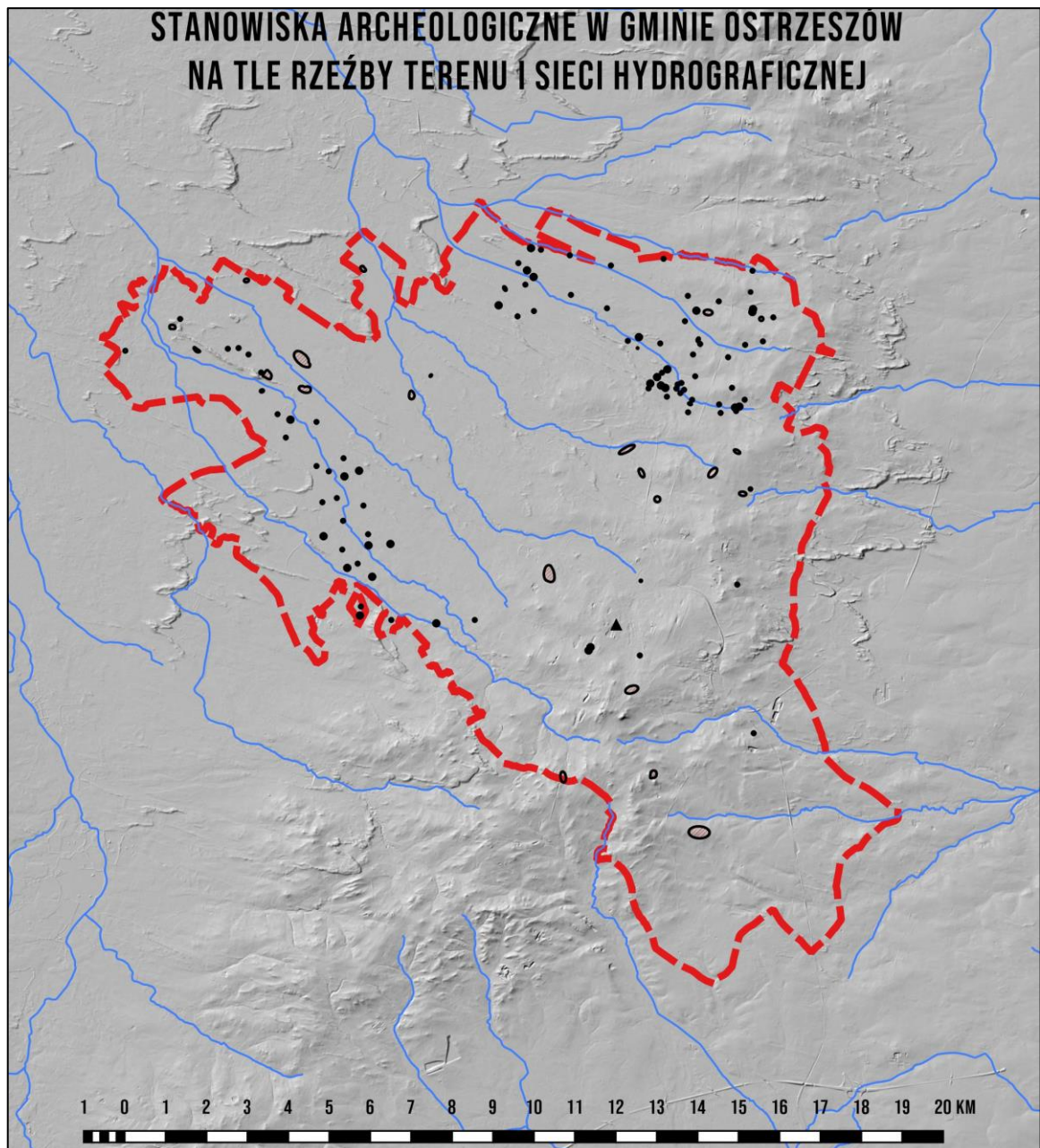
Tereny gminy Ostrzeszów były zasiedlane od pradziejów do czasów nam współczesnych, potwierdzeniem tego są stanowiska archeologiczne odkryte podczas badań powierzchniowych prowadzonych według metodologii Archeologicznego Zdjęcia Polski w latach 80-90-tych XX w. i na początku XXI w. Na przestrzeni dziejów obserwowany jest ścisły związek osadnictwa z siecią hydrograficzną. Stanowiska archeologiczne zlokalizowane są przede wszystkim wzdłuż cieków wodnych. W efekcie badań powierzchniowych w ramach ogólnopolskiej akcji Archeologicznego Zdjęcia Polski, które uwzględniały także wcześniejsze badania oraz luźne znaleziska ujawniono na terenie całej gminy 134 stanowisk na których zarejestrowano 176 faktów osadniczych. Część terenów gminy była także niedostępna badaniom z uwagi na zalesienie, zajęcie terenów pod zabudowę i działalność rolniczą oraz nieużytki. Występujący na stanowiskach archeologicznych z reguły mało charakterystyczny materiał zabytkowy (ceramika, a przede wszystkim narzędzia i półwytwory z krzemienia) najczęściej nie dawał możliwości dokładnego rozpoznania kultur archeologicznych a jedynie szerokie ramy chronologiczne, na przykład: pradzieje, epoka kamienia, neolity czy okres wpływów rzymskich. Na wyszczególnionych w tabeli 3, 134 stanowiskach archeologicznych wyróżniono 176 zespołów chronologiczno-funkcjonalnych zabytków (na niektórych stanowiskach reprezentowane były znaleziska przynależne do więcej niż jednej jednostki chronologiczno-kulturowej) a wyszczególnione w tabeli rozróżnienie na osady i ślady osadnictwa związane jest jedynie z liczebności materiału zabytkowego który wystąpił na powierzchni stanowiska, i w przypadku większej liczby artefaktów znalezisko określa się jako „osadę”, co oczywiście nie zawsze musi odzwierciedlać długotrwałość lub krótkotrwałość zasiedlania danego miejsca.

Najliczniej na terenie gminy reprezentowane są znaleziska datowane według badaczy na czasy „historyczne”, czyli okres od wczesnego średniowiecza (30 zespołów), poprzez średniowiecze i późne średniowiecze (23 zespoły) i czasy nowożytne (44 zespoły), które w sumie stanowią więcej niż połowę znalezisk. Niestety ale zdecydowana większość znalezisk z wczesnego średniowiecza datowana jest w obrębie „wczesnego średniowiecza, to jest okresu czasu zamykającego się na ziemiach polskich od VI do końca XIII w., a więc okresu niezwykle ważnego, w którym powstawały zręby Państwa Polskiego. Relatywnie duża liczba zespołów zabytków nowożytnych odzwierciedla także fakt, że podczas badań powierzchniowych AZP w czasie ich wykonywania obowiązywała instrukcja nakazująca rejestrowanie znalezisk z tego okresu (we wczesnych etapach badań powierzchniowych AZP materiał nowożytny nie był zbierany). Bardzo ubogo przedstawiają się pozostałości osadnictwa z najstarszych okresów pradziejowych. Brak rozpoznanych znalezisk z okresu paleolitu. Okres mezolitu reprezentują dwa stanowiska okres neolitu reprezentuje 8 stanowisk, z których 3 należą do kultury pucharów lejkowatych a 1 do neolitycznych kultur cyklu leśnego – w momencie wykonywania badań przypisane do kultury

ceramiki grzebykowo-dółkowej. Bardzo ciekawie prezentują się znaleziska z przełomu neolitu i wczesnej epoki brązu – 4 stanowiska, wśród których rozpoznano materiały kultury iwieńskiej. Bardzo liczne są znaleziska z okresu wpływów rzymskich – 38 zespołów, z których aż 26 jednoznacznie przypisano kulturze przeworskiej. Liczne znaleziska z tego okresu związane są z przechodzącym przez tereny gminy szlakiem bursztynowym oraz śladami starożytnego hutnictwa, które w okresie wpływów rzymskich silnie się rozwijało na terenie dzisiejszego powiatu ostrzeszowskiego. Stosunkowo liczne są także pozostałości pobytu ludności kultury łużyckiej, której ślady stwierdzono na 19 stanowiskach, i jest to druga najliczniej reprezentowana jednostka kulturowa na terenie gminy Ostrzeszów.

Jak zwykle w przypadku materiału zebranego z powierzchni stanowisk liczną grupę stanowią znaleziska określane przez archeologów jako: „nieokreślone” – 7 zespołów, „epoka kamienia” (6 zespołów). Na znaleziska te składają się materiały, których nie da się przyporządkować konkretnym kulturom archeologicznym, czy też okresom pradziejowym. Spowodowane jest to małą liczebnością materiału zabytkowego, z reguły bardzo rozdrobnionego

materiału ceramicznego, mało charakterystycznych znalezisk jak np. odłupki krzemienne, które były w użyciu przez cały okres pradziejów, lub fragmentów przedmiotów o niemożliwej do określenia funkcji a tym samym „nieczułych” na ich datowanie.

Z przedstawionej analizy materiału zabytkowego, odkrytego podczas badań powierzchniowych można stwierdzić, że tereny gminy Ostrzeszów były zasiedlane w pradziejach, szczególnie od późniejszych okresów brązu i początkach epoki żelaza poprzez okres lateński, wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze i okres nowożytny. Dzięki znaleziskom z okresów pradziejowych z terenu gminy Ostrzeszów, możliwe jest przedstawienie zarysu pradziejów gminy. W próbie tej posiłkować się możemy dodatkowo licznymi znaleziskami zabytków archeologicznych na pozostałych ziemiach Wielkopolski czy też Polski, dzięki którym archeolodzy w miarę dobrze rozpoznali i opisali procesy osadnicze zachodzące w pradziejach.

Paleolit i mezolit – starsza i środkowa epoka kamienia

Jak do tej pory na terenach gminy Ostrzeszów nie natrafiono na znaleziska związane z pobytom najstarszych łowców, których obecność została potwierdzona choćby na sąsiadujących z gminą terenach. W okresie schyłkowego paleolitu tereny Wielkopolski nawiedzany były przez ludność, którą można łączyć z kręgiem kultur ludów koczowniczych trudniących się głównie polowaniem na renifery i drobniejszą zwierzynę oraz zbieractwem. Paleolit schyłkowy obejmuje okres późnego zlodowacenia, nieznacznie przekraczając granicę plejstocenu i obejmuje początki holocenu, zamykającym się w przedziale czasowym pomiędzy 14 tysiącleciem p.n.e. do 8 -7 tysiąclecia p.n.e.. Pozostałością bytności ludów penetrujących te ziemie są charakterystyczne zabytki krzemienne służące do wyrobu grotów strzał i narzędzi do obróbki skór. Pobyt łowców i zbieraczy z tego okresu, ze względu na charakter gospodarki – sezonowe obozowiska - był krótkotrwały i dlatego znaleziska należą do nielicznych i ubogich.

Okres mezolitu, nazywany środkową epoką kamienia, na ziemiach polskich datuje się na czas od około 8300 do około 4000 lat p.n.e. . Jest to okres ocieplenia klimatu, w którym panowały sprzyjające warunki dla osadnictwa. Tereny w okolicach większych rzek i ich dopływów, z licznymi piaszczystymi pagórkami, były typowymi miejscami obozowisk mezolitycznych myśliwych i rybaków. Jedynymi pozostałościami po ludności mezolitycznej są materiały krzemienne, głównie są to odpadki powstałe podczas wytwarzania narzędzi krzemiennych lub napraw narzędzi krzemiennych. Nielicznie znajdowane gotowe wyroby krzemienne to najczęściej zbrojniki strzał, z reguły takie, które zostały porzucone lub zniszczone w trakcie użytkowania. Ludność w okresie mezolitu reprezentowała typ gospodarki zbieracko-łowieckiej, co wymuszało przemieszczanie się z miejsca na miejsce w poszukiwaniu terenów obfitujących w pożywienie, często podążając za stadami zwierząt, na które polowano. Charakter gospodarki przyswajającej „dobra” natury rzutował z pewnością na strukturę społeczną i model osadniczy grup ludzkich. Na terenie gminy Ostrzeszów w Rogaszycach oraz Siedlikowie natrafiono na ślady pobytu ludności z okresu mezolitu.

Neolit – młodsza epoka kamienna

Najstarszymi kolonizatorami ziem Polskich w okresie neolitu była ludność pochodzenia południowego tzw. kręgu kultur naddunajskich, których śladów na terenie Gminy Ostrzeszów jak do tej pory nie stwierdzono. Na terenie Gminy natrafiono na trzech stanowiskach: w Niedźwiedziu, Siedlikowie i Szklarce Przygodzickiej na ślady kolonizatorów pochodzących z rolniczej **kultury pucharów lejkowatych (KPL)**, która bardzo licznie występuje na terenie Wielkopolski, i która reprezentowała już zawansowane rolnictwo i hodowlę udomowionych zwierząt. Ludność tej kultury zajmuje szczególną rolę w pradziejach ziem polskich, ponieważ zintensyfikowali oni na masową skalę rolnictwo. Wylesiano ogromne obszary by prowadzić na

ich uprawy i hodowlę. Wprowadziła też orkę sprzężającą. Jest to najczęściej występująca kultura archeologiczna z okresu neolitu. Trwała ona na naszych ziemiach od około 3900 lat p.n.e. do około 1900 lat p.n.e.

Epoka brązu

Znaleziska z epoki brązu, szczególnie najstarszych faz tej epoki reprezentuje tylko jedno stanowisko na terenie Ignacowa, gdzie odkryto ślad osadnictwa datowany na neolit/wczesny brąz.

Licznie na terenie gminy Ostrzeszów reprezentowane są stanowiska ludności **kultury lużyckiej**, potwierdzona na terenie gminy znaleziskami w Korpysach (2 stanowiska), Ostrzeszowie, Ostrzeszowie Pustkowiu, Rojowie, Siedlikowie (4 stanowiska) oraz Szklarce Myślniewskiej (4 stanowiska). Znaleziska zabytków przypisywanych ludności tej kultury powszechnie występują na terenie Polski i Europy i datowane są od epoki brązu do epoki żelaza. Mieszczą się więc w dość rozległym przedziale chronologiczno-kulturowym, zarówno w środkowej jak i młodszej epoce brązu do epoki żelaza (od 1700-1500 p.n.e, faza środkowa do 700-400 p.n.e, faza późna sięgająca do epoki żelaza - tzw. Halsztat D). Należy do tzw. Kręgu kultur pól popielnicowych do którego zaliczana jest głównie ze względu na formę pochówków ciałopalnych, w których zwęglone szczątki umieszczano w urnach i zakopywano w ziemi. Na cmentarzyskach znajdowane są liczne urny, często z bogatym wyposażeniem. Ludność tej kultury opanowała w wysokim stopniu umiejętność wytopu metali kolorowych, a w późnej fazie swojego rozwoju, także żelaza. Charakteryzowała się bogatym zdobnictwem wytwarzanych przedmiotów i naczyń. Zamieszkiwała zamknięte osady, nierzadko mające charakter obronny oraz budowała trudno dostępne warownie. Z terenu Polski znane są także grodziska tej kultury.

Okres Wpływów Rzymskich

Przez tereny powiatu ostrzeszowskiego w okresie wpływów rzymskich przebiegał szlak bursztynowy. Na terenach w sąsiedztwie gminy Ostrzeszów w wiekach od IV w. p.n.e. do II w. n.e., prowadzono wytop żelaza, z którego następnie produkowano broń i narzędzia gospodarcze. W archiwum Muzeum Archeologicznego w Poznaniu znajdują się informacje o występowaniu w rejonie miejscowości Rojów (gm. Ostrzeszów) pieców hutniczych, określanych jako „doły z żuźlami” datowanymi właśnie na okres wpływów rzymskich. W okolicy Ostrzeszowa znane się od XIV w. huty żelazne występujące na łąkach, gdzie przetapiano wydobywaną na miejscu rudę żelaza. Można przypuszczać, że wytwarzana broń eksportowana była na rynek zewnętrzny: do plemion germańskich walczących z Imperium Rzymskim. Produkcja żelaza na terenach tych była możliwa ze względu na występowanie rudy darniowej, łąkowej i bagiennej którą wykorzystywano do wytopu żelaza. Wokół znajdowała się puszcza dzięki której pozyskiwano niezbędny do wytopu w dymarkach węgiel drzewny. Na terenie Gminy Ostrzeszów wydzielono jak do tej pory 38 zespołów datowanych na okres wpływów rzymskich, z których aż 26 przypisuje się ludności kultury przeworskiej. Przynależność etniczna ludów zamieszkujących tereny obecnej Gminy jest tym bardziej nie znana. Tworzyły ją być może plemiona zaliczane przez starożytnych autorów do, między innymi germańskich ludów. Dla terenów Polskich byłiby to Wandalowie. Nie brak jednak teorii o miejscowym - autochtonicznym pochodzeniu ludności, pozostającej pod wpływem starożytnego Rzymu i ludów migrujących przez jego prowincje. Znaleziska przedmiotów kultury materialnej manifestują się elementami uzbrojenia, są to miecze, „umba” tarcz, noże, groty włóczni i strzał, oraz bogatym zdobnictwem przedmiotów metalowych, zarówno z metali szlachetnych, jak i brązu, miedzi. Są to głównie różnego rodzaju zapinki (fibule), guzy, pierścienie itp. Często spotykane są rzymskie denary zarówno z okresu Republiki jak i cesarstwa. Na terenie Siedlikowa w 1880 r. odnaleziono skarb 400 srebrnych monet z okresu cesarstwa rzymskiego, zdeponowanych w piecu dymarskim.

Wczesne średniowiecze i średniowiecze

Okres ten jest nierozdzielnie związany z żywiołem słowiańskim i początkami Państwowości Polskiej. Jak do tej pory brak jest jednoznacznie datowanych znalezisk z wczesnych faz wczesnego średniowiecza. Przez analogie do sąsiadujących obszarów możemy sądzić, że ludność w tym czasie zamieszkiwała osady otwarte w formie mniejszych lub rozległych osad, niekiedy wzmocnionych ostrokołem. U schyłku wczesnego średniowiecza (XIII/XIV w.) mamy już pierwsze informacje o osadnictwie w źródłach pisanych o miejscowościach: Kochłowy, Olszyna, Ostrzeszów, Rogaszyce, Rojów, Siedlików, Turze, Zajączki. Późniejsze osadnictwo, do XV w. związane może być już z rycerskimi nadaniami, które z czasem przechodzą w większe majątki szlacheckie zaliczane już do okresu Staropolskiego. Z okresu tego dysponujemy już źródłami pisаныmi, z których pochodzą wzmianki o najstarszych miejscowościach w gminie. Dla porządku poniższe informacje dotyczące najstarszych wzmianek o miejscowościach w gminie podajemy w porządku alfabetycznym a dane skąd je zaczerpnięto pochodzą ze źródeł: *Nazwy miejscowe Polski. Historia. Pochodzenie. Zmiany*, pod red. Kazimierza Rymuta, *Słownik historyczno-geograficzny ziem polskich w średniowieczu. Edycja elektroniczna* (<http://www.slownik.ihpan.edu.pl>) oraz *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* (http://dir.icm.edu.pl/Slownik_geograficzny/)

- Bledzianów**   **Kuźnica Bledzianowska** - w źródłach pojawia się po raz pierwszy w 1450 jako *ferofodina Bladzanowska*, pierwotnie kuźnica, później las a od XVII w. wieś. W dokumencie z 1450 Marcin magister kuźnicy B.; w 1500 las B., gdzie niegdyś była kuźnica; 1547, 1565 las B.; XVII w. wieś B.
- Jesiona**   nazwa po raz pierwszy pojawia się 1845 r, jako *Jeschionne, Jesiona*.
- Kochłowy**   nazwa po raz pierwszy pojawia się 1266 jako *Cochlowo, Chochlowo, Cothlowo, Cochlowij*. W 1441 territorium ostrzeszowskie, 1518 powiat ostrzeszowski, 1635 parafia Kochłowy.
W 1305 dziesięcina wiardunkowa z 50 łanów należna biskupowi wrocławskiemu; w 1441 podatek z 11 łanów kmiecyh i 3 łanów sołtysich; (RO 224); 1518 – 5 łanów; 1553 – 2 łany; 1670 dawniej 18 kmieci, teraz 12. 1412 Janusz Chochłowski z bratem Abrahamem; 1428 herbu Hincza; 1433-34 Janusz Chochłowski, burgrabia ostrzeszowski; 1447-57 Abraham Kochlewski z Giżyc; 1457 Janusz z K.; 1499 Abraham Giżycki z K. kupił staw w Rogaszycach.
W 1292 fundacja kościoła; w 1421 pleban Mikołaj; 1438 pleban Marcin; 1609 pleban dostał rolę z 1 kmieciem w 3 pola; 1635 kościół ś. Katarzyny, do parafii tylko K. i opustoszałe Turze
- Korpysy**   nazwa po raz pierwszy pojawia się w 1882 r, w III tomie Słownika Geograficznego Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich.
- Kozły**   nazwa po raz pierwszy pojawia się w 1883 r, w IV tomie Słownika Geograficznego Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich: *Kozły, Koziel*, niemieckie: *Cecilienthal*

- Kuźniki** nazwa po raz pierwszy pojawia się w 1884 r, w V tomie Słownika Geograficznego Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich: *Kuźniki* niemieckie: *Falknhayn*
- Marydół** nazwa po raz pierwszy pojawia się w 1885 r, w VI tomie Słownika Geograficznego Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich: *Marydół* niemieckie: *Marienthal*
- Myje** nazwa po raz pierwszy pojawia się w 1882 r, w III tomie Słownika Geograficznego Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich: *Myje* lub *Meja kolon* niemieckie: *Kamillenthall*
- Niedźwiedz** miejscowość istniała przed 1888 r., kiedy to nazwa pojawia się w VII tomie Słownika Geograficznego Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich jako: *Niedźwiedz*,
- Olszyna** nazwa po raz pierwszy pojawia się 1305 jako *Olsina*, *Olschina*. W 1413 parafia Ostrzeszów, 1441 territorium ostrzeszowskie. 1400 Władysław Opolczyk wziął w zastaw od Mikołaja z Katowic wsie Olszyna i Rojów za 40 grzywien; 1422 Jan Małdrzyk z Olszyny zapisał żonie Jadwidze 600 grzywien na 1/2 Olszyny; 1443 Lutko z Olszyny; Grzeluk z Czermina nabył młyn olszyński od Michała młynarza; 1449 Marcin przekazał 2 siostram 1/2 folwarku wsi Jasionka i nowy folwark na kopaninach z połową kopców tamże, 1/2 młyna i sadzawkę koło niego; 1452 Piotr Małdrzyk herbu Poraj; Jan, her. w Olszynie, zastawił za 4 grzywny 1 łan osiadły i 1 łan opustoszony w Olszynie; 1455 Mikołaj Małdrzyk z Janem, Jakubem i Piotrem z Olszyny nadali Janowi Plaskocie, burmistrzowi ostrzeszowskiemu, bór pomiędzy Parczyną a Strzegową celem urządzenia barci; 1486 Mikołaj Leszyznowski z Rojowa dał Jakubowi i Janowi z Olszyny brzeg stawu zw. Kitłowski na granicznej rzece Strzygowej za stawem koło lasu Bledzianowskiego; 1500 Stanisław z Olszyny dał Janowi Bakałarzowi, plebanowi ostrzeszowskiemu, część stawu Rudniczysko koło lasu Bledzianowskiego .
1413 Jan, pleban z Olszyny; 1670 opustoszały kościół ś. Wawrzyńca.
- Ostrzeszów** po raz pierwszy pojawia w 1283 jako „*Siltperch*”, w 1337 r. jako *Ostrzeszow*, *Schldburg*, *Schildberg*. 1283 civitas in distr. Kal.; 1370 castrum; 1386 districtus Ostrzeszow; 1651 parafia Ostrzeszów w diecezji wrocławskim;
1382 Władysław Opolczyk nadał klasztorowi na Jasnej Górze dziesięcinę z cła w Ostrzeszowie; 1385 ponieważ z powodu zbytniego oddalenia klasztor miał trudności w ściąganiu tej dziesięcinie, przynoszącej 20 grzywien, książę zatrzymał ją dla siebie, a klasztorowi nadał inne dochody; 1391 Władysław Jagiełło zajął Ostrzeszów; 1393 Władysław Opolczyk zapisał żonie Ofce, a po jej śmierci bratankom Janowi, Bolkowi i Bernardowi, m.in. Ostrzeszow, który jednak nie był już wtedy w jego posiadaniu; 1450 król dał Ostrzeszów w zastaw za 1150 grzywien; 1484 zezwolił Zborowskiemu

wykupić zamek Ostrzeszowski z miastem i wsiami z rąk Dobrogosta z Ostroroga; 1499 zezwolił Janowi Łaszowskiemu wykupić dobra Ostrzeszowskie z rąk Dobrogosta.

1283 Przemysław II nakazał wszystkim miastom w dystrykcie kaliskim, m.in. Ostrzeszowowi, wzorować swoje prawo na Kaliszu; 1386 Władysław Opolczul nadał miastu wójtostwo, trzeci denar, przywilej na sprzedaż soli w całym powiecie, wszystkie opłaty z miasta, jatek i z ról wsi Bertołdów – początkowo była to wieś, od XVI w. przedmieście Ostrzeszowa, zwane w XIX w. Przedmieściem św. Mikołaja, w 1333-70 na polecenie króla założył Bertołdów sołtys Bertold; 1370-82 Ludwik Węgierski połączył wieś Bertołdów z Ostrzeszowem - mieszczanie mieli płacić 23 grzywny czynszu rocznie; 1402 król zatwierdził wolności nadane przez Władysława Opolczyka, ponadto pozwolił wystawić łaźnię i browar, transumowany w 1460 i 1552); 1416 miasto otrzymało 2 jarmarki całotygodniowe; 1453 Jadwiga, dawna wójtowa, zrzekła się części wójtostwa tj. 1/2 łana.

W XIII w. miał tu być kościół¹ i zamek; 1337 w układzie Kazimierza Wielkiego z królem czeskim Ostrzeszów został wyznaczony na miejsce sądenia przestępców schwytanych na pograniczu; 1355 król nadał kościołowi w Ostrzeszowie 2 grzywny z tutejszego cła; 1638 kościół Wniebowzięcia NMP; 1670 kościół św. Jana Chrzciciela, plebanowi dziesięcina z folwarku, z cła 24 grzywny.

Rogaszyce

przed 1266 r. jako „*Rogaschiczi*”:

W 1441 territorium Ostrzeszowskie; 1518 powiat ostrzeszowski; 1635 parafia Rogaszyce; dekanat ostrzeszowski.

W 1430 graniczyły z Dobrą; 1305 dziesięcina wiardunkowa z 50 łanów biskupowi wrocławskiemu; 1441 podatek z 24 łanów, 2 grosze z młyna, 1 grosz z karczmy, 1 kmieć nie płacił; 1518 – 4 łany; 1553 – 2 łany; 1651 – 2 łany plebańskie, 15 łanów kmiecych; 1670 – 20 kmieci.

W XIV w. w Rogaszycach miał być kościół; 1651 kościół ś. Bartłomieja.

Rojów

przed 1266 r. jako „*Roiowo, Roycow, Royow*”:

W 1441 territorium Ostrzeszowskie; 1518 powiat ostrzeszowski; 1651 parafia Rogaszyce.

W 1305 dziesięcina wiardunkowa z 30 łanów biskupowi wrocławskiemu; 1441 podatek z 20 łanów, 2 karczmy i młyn dawały 4 gr.

1400 Mikołaj z Katowic zastawił Władysławowi Opolczykowi Olszynę i Rojów za 40 grzywien; 1436 Marcin Rojowski; 1486 Mikołaj Leszyonowski, her. in Rojow, dał Jakubowi i Janowi z Olszyny brzeg stawu zwany Kitłowski na granicznej rzece Strzygowej za staw Rudniczy koło lasu Bledzianów;

1460 opatrzny Michał z młyna rojowskiego kupił za 30 grzywien młyn za zamkiem ostrzowskim.

Siedlików

przed 1266 r. jako „*Sedlicowiczi, Sedlikow*”:

W 1518 powiat ostrzeszowski; 1638 parafia Ostrzeszów, w 1670 pleban ostrzeszowski miał 2 łany w Siedlikowie.

1266 dziesięcina biskupowi wrocławskiemu; 1437 następnie wieś królewska; 1518 król nadał w dożywocie 4 braciom z Lwówka miasto Ostrzeszów wraz z wsiami Siedlików i Mechnicami.

1436 sołtys z Siedlikowa otrzymał 1 grzywnę od altarysty ostrzeszowskiego; 1450 pracowity Albert Płoch pożyczył od kmiecia Macieja 9 wiardunków pod zastaw sołectwa w Siedlikowie i zobowiązał się płacić 11 groszy czynszu rocznie; 1451 zapisał żonie Agnieszce 10 grzywien na 1 łanie sołtysim w Siedlikowie, 1455 odstąpił wraz z żoną sołectwo z 4 łanami, sadzawką, młynem i karczmą za 80 grzywien; 1459 pracowita Jawłoka sprzedała za 30 grzywien sołectwo Stogniewowi Czaplci z Kruszyny.

W XIV w. miał być kościół; 1437 Jan Mężyk, wojewoda ruski i starosta ostrzeszowski, nadał pracowitemu Januszowi Oszustowi karczmę z rolą, łąką koło karczmy Czyżowskiej i drugą w Zajączkach, czynszu z karczmy – kopę groszy; 1448 Jan Kępiński, starosta ostrzeszowski, pozwolił kmieciowi Mikołajowi Strankowiczowi założyć sadzawkę w lasach Ropatów i Pogorzeli, należących do Siedlikowa wzdłuż granic bukowskich i zajączkowskich; 1651 kościół św. Andrzeja apostoła, filia parafii Ostrzeszów; 1670 kościół ś. Wawrzyńca lewity i męczennika.

Szklarka

Myślniewska

miejsowość istniała przed 1889 r., kiedy to nazwa pojawia się w X tomie Słownika Geograficznego Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich jako: *Szklarka Myślniewska* okręg wiejski.

Turze

Turze Wielkie, pierwotnie **Tchórnice Wielkie** po raz pierwszy pojawia w 1305 jako „*Thornicze maior*”; w 1635 Thurze, osada opustoszała.

W 1305 r. dziesięcina wiardunkowa z 40 ł. biskupowi wrocławskiemu; 1635 Kochłowy miały dział „w to pole, co się zowie pod Turzym”; 1670 z 2 łanów zwanych Turze nie płacono nic kościołowi w Kochlewie.

Zajączki

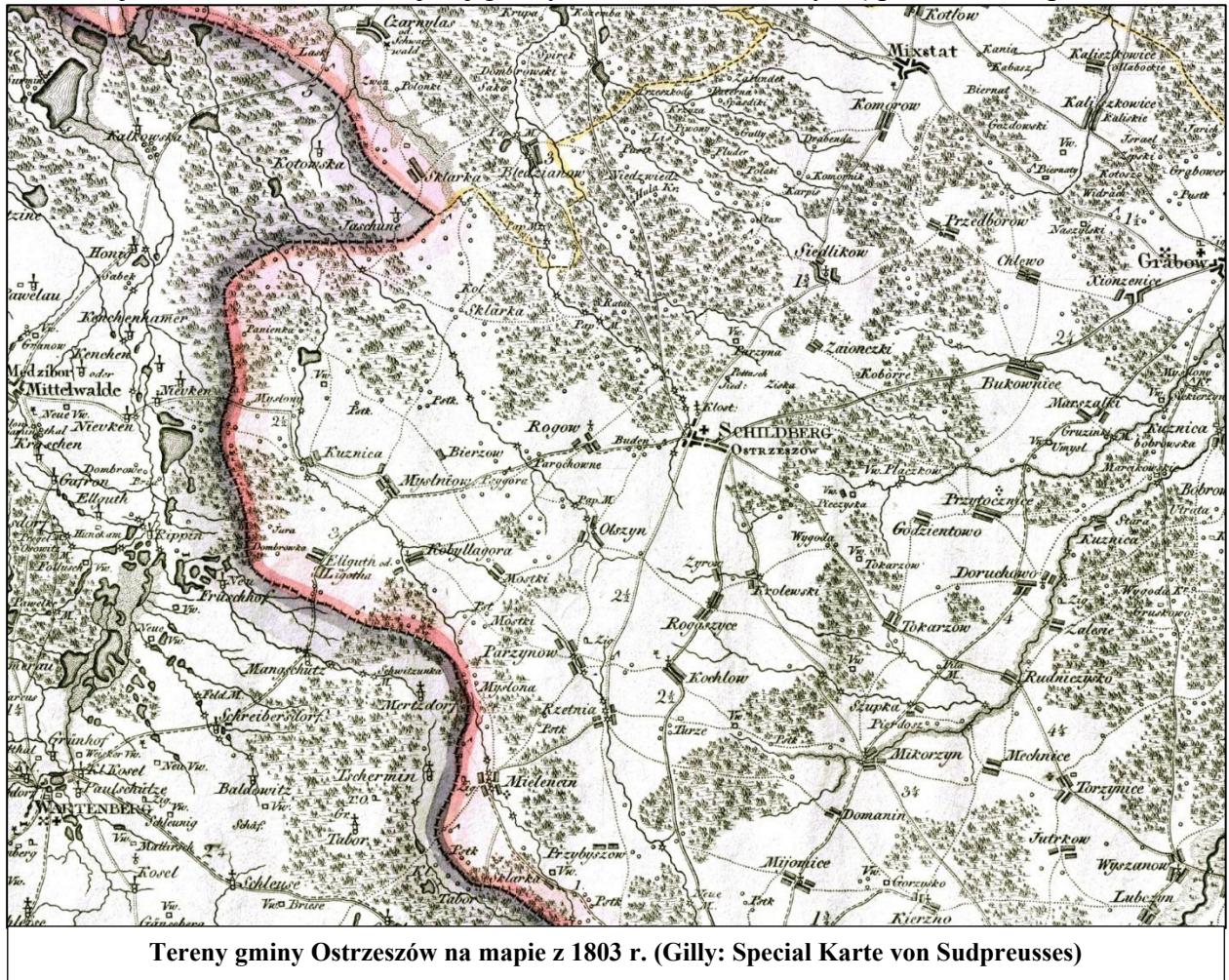
przed 1266 r. jako „*Zayenczowo, Sagenckovo, Zaiączkowy*”:

1266 dziesięcina biskupowi wrocławskiemu; 1295 Przemysław II potwierdził, że Stogniew, kasztelan rudzki, nadał klasztorowi w Ołoboku Zajączki, które otrzymał od Bolesława Pobożnego z immunitetem ekonomicznym i sądowym; 1305 dziesięcina wiardunkowa z 25 łanów biskupowi wrocławskiemu, we wsi był kościół niewiadomego patronatu; 1437 karczmarz z Siedlikowa otrzymał łąkę koło Zajączek.

Już pod koniec XIII wieku istniały tu osady w Kochłowach (1266), Ostrzeszowie (1283), Rogaszycach (1266), Rojowie (1266), Siedlikowie (1266) i Zajączkach. (1266) a z przełomu XIII i XIV w. dodatkowo dysponujemy informacjami o Olszynie i osadzie Turze (1305). W 1264 w Kaliszu książę Bolesław Pobożny wydał statut dla Żydów zamieszkujących Wielkopolskę, który potwierdzany przez kolejnych władców polskich był symbolem bezpieczeństwa

dla zamieszkujących Polskę Żydów. W 1283 Ostrzeszów uzyskał prawa miejskie. W 1339 r. Kazimierz Wielki włączył Ziemię Wieluńską – wraz z Powiatem Ostrzeszowskim – do Królestwa Polski. W czasach panowania Władysława Jagiełły tereny dzisiejszej gminy przeżywają rozwój, dzięki szlakowi handlowemu z Poznania do Wrocławia – w Ostrzeszowie istniała komora celna. W 1509 Ostrzeszów uzyskuje od Zygmunta Starego przywilej lokacyjny z prawem organizowania dwu dorocznych jarmarków 15 czerwca i 28 października oraz do targów w każdą sobotę. Ostrzeszów utraciła prawa miejskie w 1793 r. po drugim rozbiórce Polski, kiedy to tereny Ziemi Wieluńskiej wraz z terenami dzisiejszej gminy Ostrzeszów znalazły się pod zaborem pruskim do

1807 r., a od 1795 r. Ostrzeszów należał do departamentu kaliskiego Prus Południowych. Pomiędzy 1807 a 1815 tereny gminy Ostrzeszów należały do departamentu kaliskiego Księstwa Warszawskiego. Po kongresie wiedeńskim w 1815 r. Ostrzeszów został włączony do Królestwa Prus i znalazł się poza województwem kaliskim Królestwa Polskiego. Miasto pomiędzy 1815 a 1830 należało do powiatu ostrzeszowskiego (Ostrzeschower Kreis), który od 1830 r. przemianowano na Schildberger Kreis, a w 1839 r. Ostrzeszów uzyskał pruskie prawa miejskie oraz pruski herb. W 1860 r. oddano do użytku szosę z Ostrzeszowa do Sycowa i dalej do Wrocławia, a jej trasa przebiegała przez gminę Ostrzeszów; od 1875 r. zaczęły kursować pociągi na trasie Poznań – Kluczbork, co korzystnie wpłynęło na rozwój terenów dzisiejszej gminy Ostrzeszów. W 1887 r. Schildberger Kreis został przemianowany na Kreis Kempen, czyli powiat Kępiński z siedzibą w Kępnie.

W okresie zaborów tereny dzisiejszego powiatu ostrzeszowskiego były miejscem trzech zrywów zbrojnych. Pierwszy w 1806 r., spowodował przyłączenie tego obszaru do Księstwa Warszawskiego. Drugim był bunt chłopski w marcu 1848 r., na czele którego stał chłop z Myślniewa

Tomasz Sikorski. Powodem buntu było niezadowolenie po przeprowadzonym uwłaszczeniu. Chłopi napadali na dwory w Myślniewie, Ligocie, Olszynie, Rogaszycach, Parzynowie i Bierzowie. Bunt po tygodniu został stłumiony przez wojsko pruskie w potyczce pod Kochłowami, gdzie doszło do walki między rebeliantami chłopskimi a chłopami z Kochłów.

Kolejny zryw miał już charakter patriotyczny i miał miejsce w okresie Powstania Wielkopolskiego, które wybuchło 27 grudnia 1918 r. bardzo szybko objęło swoim zasięgiem południową Wielkopolskę, oczywiście także tereny dzisiejszej gminy. Walki trwały o znajdujące się w rękach niemieckich Kępno, Leszno, Rawicz, Wschowę, Syców i Milicz. Dzięki zwycięstwom odniesionym w walkach o Miejską Górkę, Osieczno, pod Ligotą (12-15 stycznia 1919 r.), Kobylą Górą (15 stycznia 1919 r.) i Rogaszycami wyzwolono ziemie powiatu ostrzeszowskiego.

Sukces militarny Powstania Wielkopolskiego miał decydujący wpływ na losy ziemi ostrzeszowskiej, która rok później na mocy traktatu wersalskiego wróciła w granice odradzającej się Rzeczypospolitej.

1 września 1939 o godz. 5.00 nad Ostrzeszowem pojawiły się niemieckie bombowce, a armia niemiecka kierowana przez gen. Johannesą Blaskowitza wkroczyła na teren powiatu kępińskiego. Oddziałom niemieckim przeciwstawił się ostrzeszowski Batalion Obrony Narodowej, składający się z kompanii ostrzeszowskiej, mikstackiej i grabowsko-doruchowskiej. Jego dowódcą był kpt. Józef Waydowicz. Po pierwszych granicznych utarczkach większa wymiana strzałów między wojskiem niemieckim a Obroną Narodową miała miejsce na wzgórzach parzynowsko-ostrzeszowskich. Szybki marsz wojsk niemieckich był wynikiem działania między innymi V kolumny, która na terenie powiatu ostrzeszowskiego i kępińskiego przejawiała szczególną aktywność. Niemcy wkroczyli do Ostrzeszowa w południe 1 września. W okresie okupacji niemieckiej podczas II wojny światowej Ostrzeszów został przemianowany na „Schildberg”. Integralną częścią niemieckiej polityki narodowościowej były wysiedlenia. Niemcom chodziło o całkowitą germanizację tzw. ziem wcielonych do Rzeszy. Jednym z ogniw tego planu było wysiedlenie rodzimej ludności, najkonsekwentniej przeprowadzone w Wielkopolsce. Pierwsze zorganizowane wysiedlenia przeprowadzono 6 grudnia 1939. Dokonano je na podstawie wcześniej sporządzonych list, na które w pierwszej kolejności wpisywano nazwiska działaczy politycznych i społecznych. Łącznie wysiedlono wtedy około 30 rodzin do Generalnego Gubernatorstwa. Mieszkania, przedsiębiorstwa i gospodarstwa po wysiedlonych mieszkańcach Ostrzeszowa zajmowali miejscowi Niemcy lub Niemcy z III Rzeszy. W Ostrzeszowie osiedliło się 2300 Niemców.

Od września 1939 r. do marca 1943 r. w Ostrzeszowie istniał obóz dla jeńców podoficerów i szeregowych Stalag XXI A (Schildberg) oraz w początkowym okresie funkcjonowania więziono także ludność cywilną z terenów całej Polski, ogółem około 12 tys. osób, którą razem z jeńcami rozmieszczano w różnych budynkach w Ostrzeszowie, między innymi w byłym internacie księży salezjanów, budynku synagogi, gmachu urzędu skarbowego, miejscowej fabryce mebli. We wrześniu 1939 r. do obozu deportowano franciszkanów z Niepokalanowa wraz z ojcem Rajmundem (Maksymilianem) Kolbe. Od końca maja 1940 r. do obozu deportowano jeńców francuskich, w sierpniu 1940 r. jeńców angielskich z korpusu ekspedycyjnego walczącego pod Dunkierką. W grudniu 1940 r. większość jeńców polskich skierowano do innych obozów. Akcję niesienia pomocy jeńcom rozwinął PCK, a także miejscowa ludność. Jesienią 1943 w miejsce stalagu XXI A Niemcy założyli obóz dla jeńców i oficerów: Oflag XXI C (Schildberg). Przebywali tu oficerowie i ordynansi – jeńcy holenderscy, włoscy, serbscy, radzieccy oraz ok. 1,5 tys. jeńców norweskich. Przy ul. Zamkowej na budynku liceum ogólnokształcącego umieszczono tablicę pamiątkową w miejscu dawnego obozu jenieckiego, w którym więziono Norwegów.

Rankiem 20 stycznia 1945 w Ostrzeszowie rozegrały się tragiczne wydarzenia, określane jako „Krwawa Sobota”. W tym dniu, tuż przed ucieczką z Ostrzeszowa Niemcy zamordowali na ulicach miasta 14 osób, w tym jednego Niemca – przesiedleńca z nad Morza Czarnego.

5.2.3. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne jest źródłem tożsamości i ciągłości różnych grup społecznych na danym terenie. Termin ten został przyjęty przez organizację UNESCO w październiku 2003 r. w Paryżu w Konwencji o ochronie dziedzictwa niematerialnego.

Zgodnie z treścią artykułu 2 Konwencji dziedzictwem niematerialnym są: „praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedza i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturowa - które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności. Ochrona dziedzictwa niematerialnego definiowana jest jako środki mające na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego: identyfikację, dokumentację, badanie, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmacnianie i przekazywanie, w szczególności przez edukację formalną i nieformalną, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa.

Niematerialne dziedzictwo kulturowe, zgodne z definicją podaną powyżej, przejawia się w następujących dziedzinach:

- tradycje i przekazy ustne, których nośnikiem jest język: bajki, legendy, przysłowia, zagadki, pieśni, oracje, opowieści wspomnieniowe i wierzeniowe, historie, przemowy, modlitwy, śpiewy, lamentsy pogrzebowe, zawołania, zaklęcia;
- sztuki widowiskowe;
- zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne: rytuały i zwyczaje doroczne, sytuacyjne, rodzinne, chrzciny, wesela, pogrzeby, ceremonie lokalne, zwyczaje odpustowe, pielgrzymki, gry i zabawy, folklor dziecięcy, sposoby świętowania, praktyki nawiązywania kontaktów międzyludzkich, gwarę;
- umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym;
- wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata: tradycyjne sposoby leczenia, zamawiania medyczne, meteorologia ludowa, wiedza o wszechświecie.

Dziedzictwo niematerialne na terenie gminy kultywowane jest głównie poprzez zachowanie obrzędowości zwyczajów dorocznych – na przykład doroczne dożynki, tradycje związanych ze świętami kościelnymi, silną tradycję patriotyczną, najczęściej manifestowaną poprzez oprawę religijno-patriotyczną uroczystości i imprez. Obrzędowość kościelna to także dbałość o miejsca kultu: kościoły, kapliczki i krzyże przydrożne.

Tradycje kulinarne to także część dziedzictwa niematerialnego będąc także istotną częścią tożsamości kulturowej, a pielęgnowanie dziedzictwa kulinarnego w oparciu o produkty tradycyjne i regionalne jest kluczem do rozwoju regionu i szansą dla jego mieszkańców. Produkty tradycyjne, dzięki niezmiennie od lat recepturze wytwarzania, gwarantują wyjątkowe cechy i właściwości wyrobu. Produkt, który wśród mieszkańców jest najbardziej rozpoznawalny i kojarzony z gminą Ostrzeszów powinien być zgłoszony na Krajową Listę Produktów Tradycyjnych w Ministerstwie Rolnictwa. Krajową Listę Produktów Tradycyjnych utworzono na mocy ustawy z dnia 17 grudnia

2004 r. o rejestracji i ochronie nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych oraz o produktach tradycyjnych. Jednym z głównych celów powstania tej listy jest promocja i rozpowszechnianie informacji o produktach wytwarzanych tradycyjnymi, historycznie ugruntowanymi metodami na terenie kraju, po to, aby następnie móc je skuteczniej promować także za granicą. Na liście tej z terenu znajdują się następujące produkty związane z ziemią ostrzeszowską.

- Kiełbasa wiejska ostrzeszowska, wpisana na listę produktów tradycyjnych w dniu 2006-06-20 w kategorii Produkty mięsne w woj. wielkopolskim.
Do produkcji której wykorzystuje się mięso wybranych ras hodowanych w powiecie ostrzeszowskim. Skład mięsa, naturalne przyprawy oraz tradycyjny sposób produkcji powodują, że wędlina jest krucha i soczysta. Wędliny wędzi się dymem letnim z drewna bukowego aż uzyskają barwę złocistą, charakterystyczną dla wędlin parzonych-wiejskich. Dzięki wędzeniu kiełbasa może być dość długo przechowywana w chłodnym pomieszczeniu. Kompozycja przypraw – soli, pieprzu, czosnku z odrobiną gałki muszkatołowej – nadaje kiełbasie delikatny korzenny posmak. W celu dłuższego przechowywania kiełbasę po sparzeniu wkłada się jeszcze raz do wędzarni, co dodatkowo przedłuża jej trwałość i podkreśla aromat wędzenia.
- Udziec wieprzowy ostrzeszowski – wpisany na listę produktów tradycyjnych w dniu 2006-06-14 w kategorii Produkty mięsne w woj. wielkopolskim.
Świnie chowane są metodą tradycyjną, na głębokiej ściółce oraz żywione tradycyjnymi paszami gospodarskimi – karmą mokrą. Smak i aromat uzyskany na bazie ziół, których używa się do przygotowania zalewy peklowej, tj. kolendry, goździka oraz liścia laurowego, powoduje, że mięso nabiera specyficznego aromatu. Udziec po zapeklowaniu wędzony jest dymem z drewna bukowego, co wzbogaca jego smak i aromat.
- Wędzonka ostrzeszowska - wpisana na listę produktów tradycyjnych w dniu 2006-05-19 w kategorii Produkty mięsne w woj. wielkopolskim.
Surowcem do produkcji wędzonki ostrzeszowskiej jest szynka tylna, która jest dzielona wzdłuż na 4 części, które następnie w kamionkowych kadziach pekluje się solą peklową, dodając czosnek. Mięso uzyskiwane jest od wybranych dostawców, którzy świnie chowają w oparciu o tradycyjne metody chowu tj. chów na głębokiej ściółce, żywienie tradycyjną karmą mokrą bez komponentów. Z tej przyczyny świnia ta rośnie dłużej od przemysłowej, ale surowiec z niej uzyskany jest wysokiej jakości. Podczas obróbki wędzonka jest poddawana wędzeniu, wtedy nabiera złocistego koloru oraz słodkości, co jest efektem użycia do wędzenia drewna bukowego. Drewno to nie posiada garbników, które powodują goryczkę w mięsie przy obróbce termicznej. Wędzonka ostrzeszowska podawana jest w formie surowej oraz parzonej.
- Gęś owsiana ostrzeszowska, produkt wpisany na listę produktów tradycyjnych w dniu 2009-04-21 w kategorii Gotowe dania i potrawy w woj. wielkopolskim.
Na popularność potraw z gęsi silnie wpływa fakt, iż region Wielkopolski należy do największych ośrodków produkcji gęsiny w Polsce. Z przeprowadzonych badań etnograficznych wynika, że przynajmniej do lat 70-tych XX wieku niemal w każdym gospodarstwie regionu chowano gęsi, które poza użytkowością mięsną dostarczały surowca na pierzyny. Ponadto tłuszcz pozyskiwany z gęsi wykorzystywany był jako dodatek do innych potraw lub jako środek leczniczy w medycynie ludowej. Badania etnograficzne wskazują, że jednym z najpopularniejszych dań z gęsi jest gęś faszerowana kaszą jęczmienną lub gryczaną. Nazwa gęś owsiana odnosi się do sposobu karmienia

opartego na zbożach, w szczególności na owsie. Z chowem gęsi wiąże się bardzo ciekawe zwyczajnie z okresu zaborów. Granica prusko-rosyjska w Wielkopolsce po 1815 roku wynosiła ok. 185-200 kilometrów. Od Grabowa nad Prosną po Pyzdry przebiegała ona głównie po rzece Prośnie, dalej w kierunku północno-wschodnim i następnie północnym przez Kujawy do styku granic Wielkiego Księstwa Poznańskiego i Prus Zachodnich. W pasie przygranicznym kwitł na potęgę handel, ten legalny i ten poza prawem, czyli przemyt: „Największego kolorytu przygranicznemu handlowi nadawało jednakże przepędzanie liczących po kilkaset sztuk stad gęsi. Handlem zajmowali się kupcy hurtowi po obu stronach granicy...”. Pędzone gęsi wypasane były na łąkach, a następnie przed ubojem żywione owsem, często z dodatkiem marchwi. Zapewniało to po uboju i upieczeniu odpowiednią konsystencję oraz smak mięsa. Rejon Wielkopolski położony na zachód od rzeki Prosny, a powiat Ostrzeszów, stanowi do dziś jeden z głównych obszarów hodowli gęsi owsianej w Wielkopolsce. Od kilku lat w Ostrzeszowie odbywa się we wrześniu Ogólnopolski Festiwal Paszтетników, podczas którego hodowcy i gospodynie domowe współzawodniczą w konkursie na najlepsze paszety i potrawy z gęsi.

Informacje o publikacji dokumentu

Równie ważnym elementem spójności obszaru są wspólne doświadczenia historyczne, świadczące o zaangażowaniu mieszkańców w walkę o odzyskanie niepodległości. Na terenie Gminy Ostrzeszów wciąż żywe są w pamięci mieszkańców wydarzenia z najnowszej historii Polski: tradycja Powstania Wielkopolskiego i przeżycia z okresu okupacji niemieckiej podczas II wojny światowej.

5.2.4. Infrastruktura kultury

Ostrzeszowskie Centrum Kultury im. Antoniego Serbeńskiego w Ostrzeszowie

Ostrzeszowskie Centrum Kultury (OCK) zostało powołane na mocy Uchwały Nr XXIV/205/92 Rady Miejskiej Ostrzeszów z dnia 25 czerwca 1992. Podstawowe zadania Centrum to:

- 1) edukacja kulturalna i wychowanie przez sztukę,
- 2) sprawowanie opieki nad zabytkami,
- 3) tworzenie warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego oraz zainteresowania wiedzą i sztuką,
- 4) tworzenie warunków dla rozwoju folkloru, a także rękodzieła ludowego i artystycznego,
- 5) rozpoznawanie, rozbudzanie i zaspokajanie potrzeb oraz zainteresowań kulturalnych.

W ramach działalności w zakresie animacji i edukacji kulturalnej Dom Kultury proponuje uczestnictwo w zajęciach: teatralnych dla dzieci i młodzieży, tanecznych, wokalnych. Organizowane są konkursy dla dzieci i młodzieży oraz dorosłych, m.in.:

- Eliminacje do Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego o zasięgu powiatowym,
- Przegląd Piosenki Dziecięcej,
- Powiatowe i Miejsko- Gminne Prezentacje Teatrów Dzieci i Młodzieży,
- Konkurs plastyczny "Strojne Jajo",
- Dni Kultury Szkolnej,
- Międzynarodowy Festiwal Muzyki Wiedeńskiej,
- Plener malarski im. A. Serbeńskiego.

Ostrzeszowskie Centrum Kultury organizuje **Dni Ziemi Ostrzeszowskiej**, największą imprezę plenerową na terenie powiatu ostrzeszowskiego.

W skład Ostrzeszowskiego Centrum Kultury wchodzi

- Muzeum Regionalne im. Władysława Goluśa w Ostrzeszowie,
- Kinoteatr
- Dom Kultury.

W ramach Ostrzeszowskiego Centrum Kultury działają liczne pracownie: pracownia plastyczna, kreatywna, muzyczna, fotograficzna, taneczna, teatralna.

W Baszcie Kazimierzowskiej funkcjonuje stała wystawa "Średniowieczne narzędzia tortur walki".

Muzeum Regionalne im. Władysława Goluśa w Ostrzeszowie

Muzeum Regionalne w Ostrzeszowie jest jednym z cenniejszych instytucji muzealnych na terenie powiatu. Pomysł założenia Muzeum Powiatu Ostrzeszowskiego wysunął w 1931 r. Stanisław Czernik, dyrektor Gimnazjum Miejskiego w Ostrzeszowie. Jego myśl kontynuował Władysław Golus, pracownik Magistratu w Ostrzeszowie, który we własnym mieszkaniu gromadził pamiątki historyczne z Ziemi Ostrzeszowskiej i od 1958 roku urządzał wystawy, aby mieszkańcom miasta i okolicy przybliżyć dzieje regionu. W 1965 r. zbieracz przekazał zgromadzone muzealia miastu i dzięki staraniom Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Ostrzeszowskiej utworzono Izbę Pamiątek Historycznych, otwartą 23 maja 1965 r. Od 1 stycznia 1966 r. miasto przejęło koszty utrzymania Izby. Muzeum Regionalne zapoczątkowało działalność 28 czerwca 1969 roku. Merytoryczną opiekę sprawowało Muzeum Narodowe w Poznaniu. Muzeum zgromadziło ponad 9000 eksponatów w działach: historii, archeologii, etnografii, sztuki, techniki, numizmatyki, militariów. Wśród swoich zbiorów ma między innymi dokumenty, fotografie, sztandary, odznaczenia i wydawnictwa z okresu Powstania Wielkopolskiego; dokumenty, fotografie, umundurowanie z czasu II wojny światowej. W zbiorach Muzeum Regionalnego w Ostrzeszowie znajdują się między innymi muzealia związane z południowym frontem Powstania Wielkopolskiego – kolekcja ta w latach 1981 - 1991 była eksponowana na wystawie stałej. Muzeum Regionalne trwale współpracuje z norweskim środowiskiem kombatanckim – na terenie miasta w okresie okupacji niemieckiej znajdował się Oflag XXI C (Schildberg), w którym więziono 1500 jeńców norweskich. W czerwcu i lipcu 2007 r. w międzynarodowej imprezie „Norwesko – ostrzeszowskie Jubileusze” udział wziął premier Królestwa Norwegii Jens Stoltenberg.

Ekspozycje muzealne zlokalizowane są w ostrzeszowskim ratuszu. Oprócz wystaw stałych dostępne są także wystawy czasowe. Muzeum prezentuje „fragmenty Ziemi Ostrzeszowskiej”, dorobek artystyczny ludzi związanych z tutejszym regionem, a także wystawy czasowe udostępnione przez inne muzea. W 1992 roku muzeum zostało włączone jako jeden z działów w strukturę Ostrzeszowskiego Centrum Kultury. Od 1995 roku rozpoczęto działalność wydawniczą. W Muzeum prowadzone są lekcje muzealne dla różnych grup wiekowych, od przedszkolaków, uczniów szkół podstawowych oraz liceów a poziom i sposób prowadzenia zajęć dostosowywany jest do wieku i stopnia zaawansowania uczestników. Lekcje wzbogacane są pokazem zabytków, dokumentów, zdjęć, zwiedzaniem ekspozycji. Celem lekcji jest przybliżenie dziejów Ostrzeszowa i Ziemi Ostrzeszowskiej, wydarzeń oraz postaci ważnych dla regionu.

Na parterze budynku Ratusza, w którym mieści się Muzeum, eksponowane były, między innymi wystawy czasowe:

- Skarb z Siedlikowa – ze zbiorów Muzeum Archeologicznego w Poznaniu (prezentacja na planszach odnalezionego w 1880 r. w Siedlikowie skarbu kilkuset srebrnych denarów rzymskich, sztabek srebra oraz srebrnej biżuterii);

- „Honor i Ojczyzna” – wystawa szabli imiennych z kolekcji Pawła Komorowskiego, które należały do 25 przedwojennych generałów, między innymi: Władysława Andersa, Józefa Zająca, czy Władysława Sikorskiego.

Na II piętrze Ratusza znajdują się wystawy stałe:

- Eyvind Grundt w Ostrzeszowie;
- Oficerowie Norwescy w oflagu XXIC;

Muzeum organizowało też wystawy plenerowe: Stary Ostrzeszów na pocztówkach i fotografiach (we współpracy ze stowarzyszeniem Regionalny Ośrodek Dokumentacji „Wieża 1916”), „W zdrowym ciele zdrowy duch” z okazji 125. rocznicy powstania Ostrzeszowskiego Gniazda Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”.

Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Ostrzeszów im. Stanisława Czernika w Ostrzeszowie

Miejska Biblioteka Publiczna w Ostrzeszowie rozpoczęła swoją działalność we wrześniu 1946 r. , w 1954 r. - w związku z powstaniem powiatu - Miejska Biblioteka przemianowana została na Powiatową i Miejską Bibliotekę Publiczną. W 1969 roku Biblioteka otrzymała nowy budynek przy ul. Borek, w którym funkcjonuje do dziś. Po likwidacji powiatu w 1975 r. wraz ze zmianą nazwy na Bibliotekę Publiczną Miasta i Gminy zmniejszył się zasięg oddziaływania instytucji. W 1992 roku, uchwałą Rady Miejskiej w Ostrzeszowie Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy zostaje włączona w strukturę nowo utworzonego Ostrzeszowskiego Centrum Kultury. Wskutek zmiany przepisów nastąpiło wyodrębnienie Biblioteki ze struktur Ostrzeszowskiego Centrum Kultury i od 2003 roku funkcjonuje ona samodzielnie jako Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Ostrzeszów im. Stanisława Czernika. Biblioteka posiada 3 filie: w Rogaszycach, w Szklarcze Przygodzickiej oraz w Siedlikowie.

Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Ostrzeszów prowadzi także działalność wydawniczą i zostały wydane, między innymi następujące publikacje:

- „Słownik dawnej gwary Siedlikowa” opracowany przez Mariana Pilota; wydany w 2012r., niezwykle ciekawy i barwny zbiór chłopskiej gwary rodowitych siedlikowian, na którą niemały wpływ miała niemiecka okupacja. Mowa ojców i dziadków, którą należy ocalić od zapomnienia.
- „Zasłyszane i obejrzone w Ostrzeszowie”, wydane w 2010 r. pokłosie dwóch konkursów zorganizowanych przez Bibliotekę z okazji 750 - lecia Ostrzeszowa: Konkurs Plastyczny "Ostrzeszów - miejsca znane i nieznanne" oraz Konkurs Literacki "Historie zasłyszane w Ostrzeszowie". Wydawnictwo zawiera nagrodzone prace.

Organizacje pozarządowe prowadzące oraz działalność pożytku publicznego

Miarą aktywności społecznej Mieszkańców danego obszaru jest przede wszystkim liczba aktywnie działających organizacji pozarządowych na terenie gminy. Organizacje te funkcjonują równolegle do sektora publicznego i prywatnego, działając na rzecz mieszkańców, integrują i aktywizują społeczność lokalną, wspomagając tym samym samorząd.. Gmina Ostrzeszów posiada bardzo duży potencjał kapitału społecznego i rozwija się także dzięki działalności grupy sprawdzonych i doświadczonych organizacji pozarządowych. Według danych za 2022 r. w gminie działa 116 organizacji pozarządowych i podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego. Zdecydowana większość organizacji NGO to kluby sportowe czy też organizacje działające w zakresie sportu. Obok nich funkcjonują także organizacje zajmujące się kulturą. Wspierają one lokalny patriotyzm, aktywizują obywateli., Gmina Ostrzeszów realizuje zadania ze

sfery publicznej we współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na podstawie podejmowanych corocznych Uchwał Rady Gminy Ostrzeszów „w sprawie uchwalenia rocznego programu współpracy Gminy Ostrzeszów z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego”.

Turystyka

Cały obszar gminy Ostrzeszów leży na obszarze chronionego krajobrazu Wzgórza Ostszeszowskie i Kotlina Odolonawska. Lasy zajmują 38% powierzchni gminy. Wzgórza Ostszeszowskie stanowią najwyższe wzniesienia Wielkopolski, będąc zarazem najwyższymi wzniesieniami pomiędzy Sudetami a Pomorzem Zachodnim, z kulminacjami na terenie gminy Ostrzeszów Bałczyna – 278 m n.p.m. oraz w okolicach Kobyłej Góry 284 m n.p.m. Wzgórze to jest miejscem wypoczynku ze względu na duże walory widokowe a także wykorzystywane jest jako miejsce startowe dla lotniarzy. W przeszłości służyło jako pole wzlotów dla szybowników, dla których Aeroklub Ostrowski, Aeroklub Poznański i 3 Pułk Lotniczy w Poznaniu zorganizował w lipcu 1933 r. szkolenie dla początkujących pilotów. Wśród uczestników kursu byli przyszli lotnicy, uczestnicy walk bitwy o Anglię. W okolicach wzgórz wytyczone są trasy rowerowe i pieszej wędrówki.

W Ostrzeszowie znajdują się:

- Ośrodek Sportu i Rekreacji ze stadionem oraz boiskiem piłkarskim, 400 metrową tartanową bieżnią oraz zapleczem sanitarnym i sprzętowym. Na terenie Ośrodka działa również hotel, basen z piaszczystą plażą oraz 50 metrową zjeżdżalnią.
- Kryta pływalnia;
- Ośrodki jeździeckie z 18 kilometrami tras do jazdy konnej;

5.3 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Na obszarze gminy Ostrzeszów funkcjonują dwie formy ochrony zabytków wymienione w ustawie z dnia 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, to jest wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Ustawa wymienia kolejno: prowadzenie robót budowlanych w otoczeniu zabytku, prowadzenie badań konserwatorskich i architektonicznych. Należy uzyskać zgodę konserwatora również na przemieszczanie zabytku nieruchomego, trwałe przeniesienie zabytku ruchomego, dokonywanie podziału zabytku nieruchomego oraz zmianę jego przeznaczenia i sposobu korzystania z tego zabytku, a także na umieszczanie urządzeń technicznych i reklamowych oraz podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku. W przypadku archeologii niezbędne jest uzyskanie pozwolenia na badania archeologiczne oraz na poszukiwania prowadzone przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania. Pozwolenie WKZ ma formę decyzji administracyjnej, tak więc w toku postępowania mają zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego.

Tryb wydawania pozwoleń reguluje *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań*

zabytków. Rozporządzenie to precyzuje zakres wniosku i załączników dla każdego typu działań przy zabytku.

5.3.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Ostrzeszów znajduje się siedem zespołów zabytków i zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków.

Wszystkie zostały wymienione w tabeli nr 1 poniżej. Są to tym samym najcenniejsze element krajobrazu kulturowego na terenie gminy podlegający ścisłej ochronie konserwatorskiej, wynikającej z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Tabela nr 1: Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków w Gminie Ostrzeszów

	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	DATOWANIE	NR REJESTRU ZABYTKÓW
1.	KOCHŁOWY	Dwór w zespole, ob. siedziba Domu Pomocy Społecznej	pocz. XX w., rozbud. l. 20 XX w.	164/Wlkp/A z 16.04.2004:
2.	KOCHŁOWY	Park w zespole dworskim	pocz. XX w.	164/Wlkp/A z 16.04.2004:
3.	OLSZYNA	Kościół filialny p.w. św. Wawrzyńca	1820-21 r.	527/Wlkp/A z 31.12.1990
4.	OSTRZESZÓW Śródmieście	Układ urbanistyczny śródmieścia Ostrzeszowa	przed 1283 r.	674/A z 27.05.1993
5.	OSTRZESZÓW ul. Farna 3	Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP w zespole	ok. 1337 r., 1621-23, XIX, XX w..	523/Wlkp/A z 31.12.1990
6.	OSTRZESZÓW ul. Leśna 5	Klasztor Bernardyński, ob. zgromadzenia sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu w zespole klasztornym	1660-80, 1 poł. XVIII w.	823/Wlkp/A z 7.01.1954 r. z 6.11.1965 i z 22.11.2010
7.	OSTRZESZÓW ul. Leśna 5	Kościół klasztorny p.w. św. Michała Archanioła w zespole klasztornym bernardynów, ob. nazaretanek	1660-80, 1709-1741	823/Wlkp/A z 7.01.1954 r. z 6.11.1965 i z 22.11.2010
8.	OSTRZESZÓW ul. Leśna 5	Kaplica p.w. św. Judy Tadeusza w zespole klasztornym bernardynów, ob. nazaretanek	1722 r.	823/Wlkp/A z 7.01.1954 r. z 6.11.1965 i z 22.11.2010
9.	OSTRZESZÓW ul. Leśna 5	Cmentarz przykościelny, ob. dziedziniec w zespole klasztornym	XVII-XIX w.	823/Wlkp/A z 7.01.1954 r. z 6.11.1965 i z 22.11.2010
10.	OSTRZESZÓW ul. Leśna 5	Ogrodzenie cmentarza kościelnego z bramą w zespole klasztornym bernardynów, ob. nazaretanek	4 ćw. XVIII w.	823/Wlkp/A z 7.01.1954 r. z 6.11.1965 i z 22.11.2010
11.	OSTRZESZÓW ul. Leśna 5	Dawne ogrody i sady klasztorne (teren)	XVII-XX w.	823/Wlkp/A z 7.01.1954 r. z 6.11.1965 i z 22.11.2010
12.	OSTRZESZÓW ul. Leśna 5	Ogrodzenie dawnych ogrodów od ul. Klasztornej w zespole klasztornym bernardynów, ob. nazaretanek	XVIII, XX w.	823/Wlkp/A z 7.01.1954 r. z 6.11.1965 i z 22.11.2010
13.	OSTRZESZÓW ul. Leśna 5	Aleja lipowa do kościoła w zespole klasztornym bernardynów, ob. nazaretanek	k. XIX w.	823/Wlkp/A z 7.01.1954 r. z 6.11.1965 i z 22.11.2010
14.	OSTRZESZÓW ul. św. Mikołaja	Kościół filialny p.w. św. Mikołaja	1758 r.	707/Wlkp/A z 1.08.1956 i z 1.09.2008
15.	OSTRZESZÓW ul. św. Mikołaja	Cmentarz kościelny przy kościele filialnym p.w. św. Mikołaja	XVIII w.	707/Wlkp/A z 1.08.1956 i z 1.09.2008
16.	OSTRZESZÓW ul. Rynek nr 19	Ratusz	1840 r., pocz. XX w.	525/Wlkp/A z 10.09.1998
17.	OSTRZESZÓW ul. gen. Władysława Sikorskiego	Wodociągowa wieża ciśnień	1916 r.	655/Wlkp/A z 07.09.1998
18.	OSTRZESZÓW ul. Sportowa nr 6a	Budynek produkcyjny gazowni, ob. lokal usługowy / restauracja	1905 r.	807/Wlkp/A z

				26.07.2010r.
19.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa nr 6	Wieża i relikty zamku	XIV w., 1660 r.	524/Wlkp/A z 16.06.1965, 04.07.2007
20.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa	Kościół ewangelicki, ob. rzymskokatolicki, parafialny p.w. Chrystusa Króla	lata 1859-1961, 1906 r.	732/Wlkp/A z 29.12.2008
21.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa	Cmentarz kościelny przy kościele ewangelickim, ob. rzymskokatolickim p.w. Chrystusa Króla	XIX w.	732/Wlkp/A z 29.12.2008
22.	ROJÓW	Dwór w zespole dworsko-parkowym	XIX/XX w.	40 z 3.11.1958
23.	SIEDLIKÓW	Kościół parafialny p.w. św. Andrzeja Apostoła	1778 r.	528/Wlkp/A z 31.12.1990

Władze samorządowe Ostrzeszowa realizując ustawowy obowiązek ochrony i opieki nad zabytkami prowadziły szereg prac na obiektach zabytkowych, będących we władaniu samorządu. Wśród tych prac należy wymienić między innymi:

- „Ruiny zamku w Ostrzeszowie” - w 2001 remont dziedzińca zamkowego i korony murów zamkowych; w 2016 r. budowa chodnika w otoczeniu Baszty Kazimierzowskiej wraz z wejściem na dziedzińiec zamkowy;
- przeprowadzony w 2007 r. remont dachu i elewacji wieży ciśnień (naprawa kopuły żelbetowej i żelbetowej rynny okólnej z wymianą pokrycia dachowego, ocieplenie i remont elewacji z wymianą stolarki, odtworzenie frontowego portalu z wymianą drzwi);
- 2018 – remont i renowacja elewacji budynku ratusza w Ostrzeszowie.
- Od 2010 r. prowadzony jest gruntowny remont Pobernardyńskiego Zespołu Klasztornego. I etap prac współfinansowany był przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013. Kolejny krokiem był przeprowadzony w latach 2013 i 2014 remont elewacji kościoła oraz budynku klasztoru, współfinansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Prace były kontynuowane w latach następnych: w 2015 przeprowadzono prace na dziedzińcu kościelnym (dawnym cmentarzu), wykonano prace restauracyjne polichromii, które kontynuowane były w 2016 i 2017 r. W 2016 i 2017 r. prowadzono prace konserwatorskie przy murowanym ogrodzeniu dziedzińca przykościelnego.

W najbliższych latach na terenie gminy Ostrzeszów planowane są następujące prace, na które pozyskano w latach 2023-2024 środki z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków:

- Rewaloryzacja elewacji zabytkowego Kościoła Parafialnego pw. NMP Wniebowziętej w Ostrzeszowie;
- Remont i naprawa dachu i elewacji Kościoła pw. św. Wojciecha w Rojowie;
- Remont elewacji drewnianej oraz konstrukcji dachu wraz z wymianą pokrycia zabytkowego Kościoła pw. Św. Andrzeja Apostoła w Siedlikowie.

5.3.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zgodnie z art. 6 ust. 2 ww. ustawy ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania: zabytki ruchome będące, w szczególności: a) dziełami sztuk

plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje, c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego, e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479), f) instrumentami muzycznymi, g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi, h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zgodnie z art. 10.1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 poz. 840) „Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku”. Czyli w przypadku postępowania o wpis do rejestru zabytku ruchomego, może być ono wszczęte jedynie na wniosek właściciela tego zabytku. Kompetencja Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków do wszczęcia postępowania z urzędu ograniczona jest do wyjątkowych sytuacji wskazanych w art. 10 ust. 2, tj. w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej.

W gminie Ostrzeszów w pięciu zespołach znajduje się 61 obiektów wpisanych do rejestru zabytków ruchomych.

Tabela nr 2: Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków w Gminie Ostrzeszów

MIEJSCOWOŚĆ	ZABYTEK	ILOŚĆ	NUMER WPISU	DATA WPISU
OSTRZESZÓW	pozostałość polichromii z północnej ściany kościoła parafialnego p.w. NMP Wniebowziętej	1	136/B	26.01.1994
OSTRZESZÓW	wyposażenie kościoła i klasztoru pobernardyńskiego p.w. św. Michała Archaniola	13	138/Wlkp/B	25.11.2008
OSTRZESZÓW	zespół polichromii na ścianach i stropach drewnianej kaplicy p.w. św. Mikołaja	1	159/B	21.08.1995
OSTRZESZÓW	wyposażenie kaplicy p.w. św. Mikołaja	38	160/B	26.09.1995
SIEDLIKÓW	wystrój i wyposażenie kościoła parafialnego p.w. św. Andrzeja Apostoła	8	157/Wlkp/B	26.08.2009

W minionych latach wykonano szereg prac konserwatorskich wyposażenia i polichromii w kościele pobernardyńskim p.w. św. Michała Archaniola. W latach 2013-2014 w ramach trzech

projektów konserwatorskich współfinansowanych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz przez Województwo Wielkopolskie prowadzone były prace przy polichromiach, których celem było zatrzymanie procesów destrukcyjnych sklepienia i ścian, zabezpieczenie i utwalenie substancji podłoża zagrożonego odpadnięciem wraz z pokrywającymi go polichromiami. W wyniku interwencyjnych prac konserwatorskich udało się całkowicie wyeliminować zagrożenie. W 2018 r. zakończono prace konserwacyjne ołtarza głównego, któremu przywrócono oryginalną kolorystykę

Zależnie od charakteru zabytku ruchomego, materiału, z jakiego został wykonany i jego przeznaczenia oraz przechowywania, zagrożenia mogą być różne. Do zagrożeń należą: ryzyko uszkodzeń mechanicznych, przechowywanie w niesprzyjających warunkach – zbyt duża wilgotność i nieodpowiednia temperatura (wówczas może dojść do puchnięcia i przesuszania się drewna, spękania płótna, korozji metali itd. itp.); mogą pojawić się także różnego rodzaju insekty czy grzyby niszczące substancję zabytkową). Dalej, zagrożeniem są katastrofy naturalne, takie jak pożar czy powódź, w przypadku zabytków przechowywanych na zewnątrz – duże zmiany temperatury, zmiany pogodowe – opady deszczu, gradu, śniegu itd., wichury. Zagrożeniem mogą być również badania i prace konserwatorskie i restauratorskie, przeprowadzone niewłaściwie i/lub przez nieodpowiednią osobę bez właściwych uprawnień, wykształcenia. Zabytki ruchome mogą także zostać skradzione lub celowo zniszczone w aktach wandalizmu.

5.3.3. Zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Ewidencja prowadzona jest przez wojewódzkiego konserwatora zabytków zgodnie z art. 22 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2018 r. poz. 2067). Stanowi ona zbiór kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa, sporządzanych zgodnie z przepisami Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. z 2011 r. nr 113, poz. 661) oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t. j. Dz. U. 2021 poz. 56).

Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku. Zgoda właściciela zabytku nie jest potrzebna w wypadku kart ewidencyjnych zabytków nieruchomych.

W wojewódzkiej ewidencji zabytków powinny się znaleźć wszystkie zabytki znajdujące się na terenie objętym zakresem właściwości danego wojewódzkiego konserwatora zabytków. To istotnie odróżnia wojewódzką ewidencję zabytków od rejestru zabytków. Wpis do rejestru zabytków wywołuje skutki prawne w postaci objęcia danego obiektu ochroną prawną, pozwalającą na ingerencję państwa w konstytucyjnie chronione prawo własności. Rejestr opiera się na zasadzie wyboru, która oznacza, że historyczny obiekt proponowany do indywidualnej ochrony konserwatorskiej poprzez wpis do rejestru zabytków w celu jego zachowania powinien mieć wartości wyższe wobec innych obiektów tego samego typu i ponadprzeciętne. Dzięki wojewódzkiej ewidencji zabytków, która odzwierciedlać powinna cały zasób zabytkowy na danym terenie, można umiejscowić dany obiekt we właściwym miejscu w hierarchii wartości obiektów historycznych. Skutkiem wpisu do wojewódzkiej ewidencji zabytków, prowadzonej

niezależnie od rejestru przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, jest obowiązek informacyjny. Zgodnie z art. 28 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, niezależnie od obowiązków wynikających z opieki nad zabytkami, określonych w art. 5 nin. ustawy, właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

1. Uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;
2. Zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
3. Zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;
4. Zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

Listę obiektów zabytkowych ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz zabytków, które znajdowały się na liście obiektów do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków przekazanej do Urzędu Gminy Ostrzeszów celem założenia gminnej ewidencji zabytków przedstawiono w tabeli nr 2. Są to zarazem obiekty zabytkowe ujęte w gminnej ewidencji zabytków Gminy Ostrzeszów. Jedynie niektóre z nich posiadają założone karty ewidencyjne wojewódzkiej ewidencji zabytków.

5.3.4. Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Dokumenty te zostały szczegółowo omówione w rozdziale poświęconym relacji gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy).

5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Gminna ewidencja zabytków formalnie nie stanowi formy ochrony zabytków wymienionych w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. *Dz. U. z 2020 r. poz. 282*). Pomimo to, w piśmiennictwie prawniczym, w związku z zapisami art. 7 pkt 4 i art. 19 ust. 1 i 1 a u.o.z.o.z.) ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami pojawił i funkcjonuje termin „nienazwanych form ochrony zabytków” w odniesieniu do gminnej ewidencji zabytków, w związku z przypisanymi tej ewidencji skutkami prawnymi (wspomniany wyżej art. 19 ust. 1 i 1 a u.o.z.o.z.). Pomimo nieujęcia gminnej ewidencji zabytków w art. 7 u.o.z.o.z. to może być ona kwalifikowana jako forma ochrony zabytków. Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami.

Zgodnie z art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granice niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661) oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019 r. poz. 1886) określają zakres informacji, który powinna zawierać karta adresowa zabytku nieruchomego. Znowelizowane w 2019 roku rozporządzenie nakłada na wojewódzkich konserwatorów zabytków obowiązek poinformowania o zamiarze włączenia karty ewidencyjnej zabytku do wojewódzkiej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty ewidencyjnej zabytku, o zamiarze wyłączenia karty ewidencyjnej zabytku z wojewódzkiej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty - wojewódzki konserwator zabytków zawiadamia niezwłocznie właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości lub rzeczy ruchomej, która przestała być zabytkiem, a także wójta (burmistrza, prezydenta miasta) o włączeniu karty ewidencyjnej, wraz z odpowiednio potwierdzoną kopią takiej karty. Zawiadomienie o zamiarze włączenia karty ewidencyjnej zabytku, o sporządzeniu nowej karty ewidencyjnej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty ewidencyjnej zabytku z wojewódzkiej ewidencji zabytków umieszcza się na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej do czasu zamieszczenia informacji odpowiednio o włączeniu karty ewidencyjnej zabytku, o włączeniu nowej karty ewidencyjnej zabytku do wojewódzkiej ewidencji zabytków albo o wyłączeniu karty ewidencyjnej zabytku z wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Kolejnym etapem obowiązku informacyjnego jest obowiązek powstający na etapie wykonywania gminnej ewidencji zabytków. O zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku, o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty, wójt (burmistrz, prezydent miasta) zawiadamia niezwłocznie właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości, która przestała być zabytkiem na gminy, które zamierzają prowadzić gminną ewidencję zabytków, obowiązek informacyjny o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku, o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty, wójt (burmistrz, prezydent miasta) zawiadamia niezwłocznie właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości, która przestała być zabytkiem. Zawiadomienia o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku będącego historycznym układem urbanistycznym lub ruralistycznym, historycznym zespołem budowlanym, terenem, na którym znajduje się znaczna ilość zabytków archeologicznych lub nieruchomością o nieuregulowanym stanie prawnym do gminnej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty adresowej takiego zabytku, o zamiarze wyłączenia karty adresowej takiego zabytku z gminnej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty dokonuje się w drodze obwieszczenia umieszczonego na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej.

Gmina Ostrzeszów posiada Gminną Ewidencję Zabytków, przyjętą Zarządzeniem Burmistrza Ostrzeszowa nr 132/2022 z dnia 21 lipca 2022 r. Zarządzeniem Burmistrza Miasta i Gminy Ostrzeszów nr 124/2023 z dnia 10 lipca 2023 r. został wyłączony z gminnej ewidencji zabytków jeden z obiektów. Lista zabytków nieruchomych w gminnej ewidencji zabytków Gminy Ostrzeszów prezentowana poniżej w tabeli nr 3 zawiera aktualny wykaz.

5.4.1. Zabytki nieruchomości ujęte w gminnej ewidencji zabytków Gminy Ostrzeszów

Gminna Ewidencja Zabytków jest dokumentem otwartym. Zgodnie z art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w gminnej ewidencji zabytków mogą być ujęte inne zabytki nieruchomości wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków).

Tabela nr 3: Zabytki nieruchomości w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Ostrzeszów – w zestawieniu ujęto także obiekty wpisane do rejestru zabytków. Stanowiska archeologiczne zostały ujęte w tabeli nr 3.

	MIEJSCOWOŚĆ, ADRES	OBIEKT	DATOWANIE	REJESTR ZABYTKÓW	FORMA WŁASNOŚCI
1.	BLEDZIANÓW Nr 1	Szkoła, ob. świetlica środowiskowa	pocz. XX w.		samorządowa
2.	BLEDZIANÓW	Szkoła, ob. dom	pocz. XX w.		prywatna
3.	BLEDZIANÓW	Kościół filialny pw. św. Matki Bożej Bolesnej	lata 30 XX w., rozbud. 1961		kościelna
4.	BLEDZIANÓW	Leśniczówka	pocz. XX w., przebudowany		prywatna
5.	BLEDZIANÓW	Park w zespole leśniczówki	pocz. XX w.		Skarb Państwa
6.	BLEDZIANÓW	Kapliczka Serca Pana Jezusa	lata 30 XX w.		samorządowa
7.	JESIONA Nr 1	Zajazd, ob. dom	XVIII/XIX w., przebudowany		prywatna
8.	JESIONA	Cmentarz ewangelicki	1906 r.		kościelna
9.	JESIONA	Cmentarz ewangelicki	poł. XIX w. (1889 r. najstarszy nagrobek)		Skarb Państwa
10.	KOCHŁOWY Nr 1	Dwór w zespole, ob. siedziba Domu Pomocy Społecznej	pocz. XX w., rozbud. l. 20 XX w.	164/Wlkp/A z 16.04.2004:	samorządowa
11.	KOCHŁOWY	Park w zespole dworskim	pocz. XX w.	164/Wlkp/A z 16.04.2004:	samorządowa
12.	KOCHŁOWY	Stajnia w zespole dworskim, ob. świetlica	pocz. XX w.		samorządowa
13.	KOCHŁOWY	Budynek gospodarczy w zespole dworskim, ob. bud. terapii zajęciowej	pocz. XX w.		samorządowa
14.	KOCHŁOWY	Spichlerz w zespole dworskim	pocz. XX w.		prywatna
15.	KOCHŁOWY Nr 4	Dom	pocz. XX w.		prywatna/ Skarb Państwa
16.	KOCHŁOWY Nr 4	Dom	pocz. XX w.		prywatna/ Skarb Państwa
17.	KOCHŁOWY	Kościół parafialny p.w. św. Katarzyny	1939 r.		kościelna
18.	KOCHŁOWY	Cmentarz rzymskokatolicki	1922 r.		kościelna

19.	KORPYSY	Cmentarz ewangelicki	ok. 1880 r.		kościelna
20.	KOTOWSKIE	Cmentarz ewangelicki	4 ćw. XIX w.		Skarb Państwa
21.	KOTOWSKIE Nr 13	Szkoła, ob. dom mieszkalny	pocz. XX w.		prywatna
22.	KOTOWSKIE Nr 23	Szkoła, ob. dom mieszkalny	ok. 1900 r.		samorządowa (spółka komunalna)
23.	MARYDÓŁ	Cmentarz ewangelicki	pocz. XX w.		kościelna
24.	MARYDÓŁ	Kaplica cmentarna na cmentarzu ewangelickim	pocz. XX w.		kościelna
25.	MARYDÓŁ Nr 10	Dom	ok. 1900 r.		prywatna
26.	MARYDÓŁ Nr 50	Szkoła, ob. sala wiejska	pocz. XX w.		samorządowa
27.	MARYDÓŁ	Figura Serca Pana Jezusa	lata 20 XX w.		samorządowa
28.	NIEDŹWIEDŹ	Szkoła	lata 20-30 XX w.		samorządowa (spółka komunalna)
29.	OLSZYNA Nr 29	Szkoła podstawowa	1 ćw. XX w.		samorządowa (spółka komunalna)
30.	OLSZYNA Nr 29	Szkoła podstawowa	pocz. XX w.		samorządowa (spółka komunalna)
31.	OLSZYNA Nr 85	Dom	1 ćw. XX w.		prywatna
32.	OLSZYNA	Kościół filialny p.w. św. Wawrzyńca	1820-21 r.	527/Wlkp/A z 31.12.1990	kościelna
33.	OLSZYNA	Dwór w zespole dworsko- parkowym	ok. 1900 r.		Skarb Państwa
34.	OLSZYNA	Park w zespole dworsko- parkowym	pocz. XX w.		Skarb Państwa
35.	OLSZYNA	Gorzelnia w zespole folwarku	ok. 1910 r.		Skarb Państwa
36.	OLSZYNA	Obora II w zespole folwarku	ok. 1900 r.		Skarb Państwa
37.	OSTRZESZÓW Śródmieście	Układ urbanistyczny śródmieścia Ostrzeszowa	przed 1283 r.	674/A z 27.05.1993	
38.	OSTRZESZÓW Plac Borek	Dom	pocz. XX w.		prywatna
39.	OSTRZESZÓW Plac Borek 2	Dom	1 ćw. XX w.		prywatna
40.	OSTRZESZÓW Plac Borek 3	Dom	1 ćw. XX w., przebudowany		prywatna
41.	OSTRZESZÓW Plac Borek 4	Dom	1 ćw. XX w.		prywatna

42.	OSTRZESZÓW Plac Borek 5	Dom	ok. 1900 r.		prywatna
43.	OSTRZESZÓW Plac Borek 14	Dom	1 ćw. XX w.		prywatna
44.	OSTRZESZÓW ul. Chmielna 1	Dom	1910 r.		samorządowa (spółka komunalna)
45.	OSTRZESZÓW ul. Chmielna 1	Oficyna domu przy ulicy Chmielnej 1	k. XIX w.		samorządowa (spółka komunalna)
46.	OSTRZESZÓW ul. Chmielna 2	Dom	1846 r.		prywatna
47.	OSTRZESZÓW ul. Chmielna 3	Dom	pocz. XX w.		prywatna
48.	OSTRZESZÓW ul. Chmielna 4	Dom	lata 20 XX w.		prywatna
49.	OSTRZESZÓW ul. Chmielna 4a	Dom	lata 20 XX w.		prywatna
50.	OSTRZESZÓW ul. Chmielna 5	Dom	lata 20 XX w.		prywatna
51.	OSTRZESZÓW ul. Chmielna 5a	Dom	lata 20 XX w.		prywatna
52.	OSTRZESZÓW ul. I. Daszyńskiego 1	Dom	pocz. XX w.		prywatna
53.	OSTRZESZÓW ul. I. Daszyńskiego 8	Dom	lata 20-30 XX w.		prywatna
54.	OSTRZESZÓW ul. I. Daszyńskiego 10	Dom	pocz. XX w.		prywatna
55.	OSTRZESZÓW ul. I. Daszyńskiego 12	Dom	pocz. XX w.		prywatna
56.	OSTRZESZÓW ul. I. Daszyńskiego 14	Dom	1936 r.		prywatna
57.	OSTRZESZÓW ul. I. Daszyńskiego 15	Dom	1 ćw. XX w., przebudowany		prywatna
58.	OSTRZESZÓW ul. I. Daszyńskiego 18	Dom	1 ćw. XIX w.		prywatna
59.	OSTRZESZÓW ul. Dworcowa 4a	Kolejowa wieża ciśnień w zespole dworca PKP	ok. 1910 r.		prywatna
60.	OSTRZESZÓW ul. Dworcowa 8	Budynek dworca w zespole dworca PKP	ok. 1910 r.		Skarb Państwa
61.	OSTRZESZÓW ul. Dworcowa 8	Wiata peronowa w zespole dworca PKP	ok. 1910 r.		Skarb Państwa
62.	OSTRZESZÓW ul. Dworcowa	Budynek ekspedycji w zespole dworca PKP	ok. 1910 r.		Skarb Państwa
63.	OSTRZESZÓW ul. Farna 3	Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP w zespole	ok. 1337 r., 1621-23, XIX, XX w..	523/Wlkp/A z 31.12.1990	kościelna
64.	OSTRZESZÓW ul. Farna	Dzwonnica w zespole kościół parafialnego p.w. Wniebowzięcia NMP	XVIII w.		kościelna
65.	OSTRZESZÓW ul. Farna	Ogrodzenie w zespole kościół parafialnego p.w. Wniebowzięcia NMP	1 ćw. XX w.		kościelna
66.	OSTRZESZÓW ul. Farna 7	Plebania w zespole kościoła parafialnego p.w. Wniebowzięcia NMP	pocz. XX w.		kościelna
67.	OSTRZESZÓW ul. Farna 7	Organistówka w zespole kościół parafialnego p.w. Wniebowzięcia NMP	pocz. XX w.		kościelna
68.	OSTRZESZÓW ul. Farna 10	Dom	1915 r.		prywatna
69.	OSTRZESZÓW ul. Farna 16	Dom	k. XIX w., przebudowany		prywatna
70.	OSTRZESZÓW ul. Farna 22	Dom	1860 r.		prywatna

71.	OSTRZESZÓW ul. Garncarska 1	Dom	k. XIX w.		prywatna
72.	OSTRZESZÓW ul. Garncarska	Oficyna domu przy ul. Garncarskiej 1	pocz. XX w., przebudowany		prywatna
73.	OSTRZESZÓW ul. Grabowska 2	Budynek mieszkalny pracowników PKP	ok. 1900 r.		prywatna
74.	OSTRZESZÓW ul. Grabowska 21	Dom	pocz. XX w.		prywatna
75.	OSTRZESZÓW ul. Grabowska 32	Dom	pocz. XX w.		prywatna
76.	OSTRZESZÓW ul. Kaliska 4	Dom	lata 20 XX w.		prywatna
77.	OSTRZESZÓW ul. Kaliska 7	Dwór, ob. hotel i restauracja „Dworek”	1885 r., rozbudowany 1905 r.		osoba prawna
78.	OSTRZESZÓW ul. Kaliska	Park im. Jana Pawła II	1 ćw. XX w.		samorządowa
79.	OSTRZESZÓW Plac Kazimierza Wielkiego 1	Dom	pocz. XX w.		prywatna
80.	OSTRZESZÓW Pl. Kazimierza Wielkiego	Dom	ok. 1900 r.		prywatna
81.	OSTRZESZÓW Pl. Kazimierza Wielkiego 2	Dom	4 ćw. XIX w.		samorządowa (spółka komunalna)
82.	OSTRZESZÓW Pl. Kazimierza Wielkiego 3	Dom	1 ćw. XX w.		prywatna
83.	OSTRZESZÓW ul. św. Maksymiliana Marii Kolbego 2	Dom	k. XIX w., przebudowany		prywatna
84.	OSTRZESZÓW ul. św. Maksymiliana Marii Kolbego 3	Dom	1932 r.		prywatna
85.	OSTRZESZÓW ul. św. Maksymiliana Marii Kolbego 4	Dom	1920 r.		prywatna
86.	OSTRZESZÓW ul. św. Maksymiliana Marii Kolbego 5	Dom i oficyna od ul. Marii Kurzawskiej „Anki”	pocz. XX w., /1905 r./		prywatna
87.	OSTRZESZÓW ul. św. Maksymiliana Marii Kolbego 6	Dom	2 poł. XIX w.		prywatna
88.	OSTRZESZÓW ul. Kolejowa 2	Dom	k. XIX w.		prywatna
89.	OSTRZESZÓW ul. Kolejowa 5	Dom	2 poł. XIX w.. przebudowany /1863/		prywatna
90.	OSTRZESZÓW ul. Kolejowa 9	Dom	k. XIX w.		prywatna
91.	OSTRZESZÓW ul. Kolejowa 11	Dom	pocz. XX w.		prywatna
92.	OSTRZESZÓW ul. Kolejowa 16	Dom nr 16B	k. XIX w.		prywatna
93.	OSTRZESZÓW ul. Kolejowa 16	Dom nr 16A	1900 r. /1912 r./		samorządowa (spółka komunalna)/ prywatna
94.	OSTRZESZÓW ul. Kolejowa 17	Dom	po 1900 r.		prywatna
95.	OSTRZESZÓW ul. Kolejowa 19	Dom	k. XIX w.		prywatna
96.	OSTRZESZÓW ul. Kolejowa 20	Dom	l. 10 XX w.		prywatna

97.	OSTRZESZÓW ul. Kolejowa 22	Dom	k. XIX w.		prywatna
98.	OSTRZESZÓW ul. Kolejowa 23	Dom	l. 30 XX w.		prywatna
99.	OSTRZESZÓW ul. Kolejowa 24	Dom	ok. 1900 r., /1890 r./		prywatna
100.	OSTRZESZÓW ul. Kolejowa 27	Budynek poczty	ok. 1900 r.		Skarb Państwa
101.	OSTRZESZÓW ul. Kolejowa 31	Dom	po 1900 r.		samorządowa (spółka komunalna)/ prywatna
102.	OSTRZESZÓW ul. Kolejowa 34	Dom	pocz. XX w. przebudowany		prywatna
103.	OSTRZESZÓW ul. Kolejowa 37	Dom	pocz. XX w.		prywatna
104.	OSTRZESZÓW ul. Kolejowa 39	Dom	pocz. XX w.		prywatna
105.	OSTRZESZÓW ul. Kolejowa 42	Dom	k. XIX w.		prywatna
106.	OSTRZESZÓW ul. Kolejowa 44	Dom	po 1900 r.		prywatna
107.	OSTRZESZÓW ul. Kolejowa 46	Dom	pocz. XX w.		prywatna
108.	OSTRZESZÓW ul. Kolejowa 47	Dom	k. XIX w.		samorządowa (spółka komunalna)
109.	OSTRZESZÓW ul. Kolejowa 48	Dom	k. XIX w.		samorządowa (spółka komunalna)/ prywatna
110.	OSTRZESZÓW ul. Kolejowa 51	Dom	ok. 1900 r.		samorządowa (spółka komunalna)/ prywatna
111.	OSTRZESZÓW ul. Kolejowa 52	Dom	1 ćw. XX w.		prywatna
112.	OSTRZESZÓW ul. T. Kościuszki 2	Kapliczka z Dzieciątkiem Jezus	pocz. XX w.		kościelna
113.	OSTRZESZÓW ul. T. Kościuszki 3	Dom	1 ćw. XX w.		prywatna
114.	OSTRZESZÓW ul. T. Kościuszki 8	Dom	1 ćw. XX w.		prywatna
115.	OSTRZESZÓW ul. T. Kościuszki 11	Dom	k. XIX w.		prywatna
116.	OSTRZESZÓW ul. T. Kościuszki	Cmentarz rzymskokatolicki	1830 r.		kościelna
117.	OSTRZESZÓW ul. T. Kościuszki	Pomnik powstańców wielkopolskich na cmentarzu rzymskokatolickim	1925 r.		kościelna
118.	OSTRZESZÓW ul. T. Kościuszki	Grobowiec zgromadzenia salezjańskiego na cmentarzu rzymskokatolickim	l. 30 XX w.		kościelna
119.	OSTRZESZÓW ul. T. Kościuszki	Kaplica grobowa rodziny Gorgolewskich i Życkich na cmentarzu rzymskokatolickim	k. XIX w.		kościelna
120.	OSTRZESZÓW ul. T. Kościuszki	Kaplica grobowa rodziny Ogrodowskich i Góreckich na cmentarzu rzymskokatolickim	k. XIX w., przebudowany		kościelna
121.	OSTRZESZÓW ul. T. Kościuszki	Grobowiec rodziny Moś na cmentarzu rzymskokatolickim	XIX/XX w., przebudowany		kościelna
122.	OSTRZESZÓW ul. T. Kościuszki	Grobowiec rodziny Cieplichów na cmentarzu rzymskokatolickim	1 ćw. XX w.		kościelna

123.	OSTRZESZÓW ul. T. Kościuszki	Grobowiec rodziny Pacanowskich na cmentarzu rzymskokatolickim	XIX/XX w., przebudowany		kościelna
124.	OSTRZESZÓW ul. T. Kościuszki	Grobowiec rodziny Idzikowskiego na cmentarzu rzymskokatolickim	I. 20 XX w.		kościelna
125.	OSTRZESZÓW ul. T. Kościuszki 23a	Budynek administracyjno-mieszkalny w zespole cegielni Budy	1 ćw. XX w.		samorządowa (spółka komunalna)
126.	OSTRZESZÓW ul. T. Kościuszki	Piecownia – piec wypalowy komorowy systemu Vand De Koppela w dawnym zespole Budy	1905 r.		osoba prawna
127.	OSTRZESZÓW ul. T. Kościuszki	Piecownia – piec wypalowy komorowy systemu Hoffmana w dawnym zespole Budy	1910 r.		prywatna
128.	OSTRZESZÓW ul. T. Kościuszki 31	Dom, ob. restauracja w dawnym zespole Budy	pocz. XX w.		osoba prawna
129.	OSTRZESZÓW ul. Leśna 5	Klasztor Bernardyński, ob. zgromadzenia sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu w zespole klasztornym	1660-80, 1 poł. XVIII w.	823/Wlkp/A z 7.01.1954 r. z 6.11.1965 i z 22.11.2010	kościelna
130.	OSTRZESZÓW ul. Leśna 5	Kościół klasztorny p.w. św. Michała Archanioła w zespole klasztornym bernardynów, ob. nazaretanek	1660-80, 1709-1741	823/Wlkp/A z 7.01.1954 r. z 6.11.1965 i z 22.11.2010	kościelna
131.	OSTRZESZÓW ul. Leśna 5	Kaplica p.w. św. Judy Tadeusza w zespole klasztornym bernardynów, ob. nazaretanek	1722 r.	823/Wlkp/A z 7.01.1954 r. z 6.11.1965 i z 22.11.2010	kościelna
132.	OSTRZESZÓW ul. Leśna 5	Cmentarz przykościelny, ob. dziedziniec w zespole klasztornym	XVII-XIX w.	823/Wlkp/A z 7.01.1954 r. z 6.11.1965 i z 22.11.2010	kościelna
133.	OSTRZESZÓW ul. Leśna 5	Ogrodzenie cmentarza kościelnego z bramą w zespole klasztornym bernardynów, ob. nazaretanek	4 ćw. XVIII w.	823/Wlkp/A z 7.01.1954 r. z 6.11.1965 i z 22.11.2010	kościelna
134.	OSTRZESZÓW ul. Leśna 5	Dawne ogrody i sady klasztorne (teren)	XVII-XX w.	823/Wlkp/A z 7.01.1954 r. z 6.11.1965 i z 22.11.2010	kościelna
135.	OSTRZESZÓW ul. Leśna 5	Ogrodzenie dawnych ogrodów od ul. Klasztornej w zespole klasztornym bernardynów, ob. nazaretanek	XVIII, XX w.	823/Wlkp/A z 7.01.1954 r. z 6.11.1965 i z 22.11.2010	kościelna
136.	OSTRZESZÓW ul. Leśna 5	Aleja lipowa do kościoła w zespole klasztornym bernardynów, ob. nazaretanek	k. XIX w.	823/Wlkp/A z 7.01.1954 r. z 6.11.1965 i z 22.11.2010	kościelna
137.	OSTRZESZÓW ul. Leśna 5	Krzyż przy alei w zespole klasztornym bernardynów, ob. nazaretanek	pocz. XX w.		kościelna
138.	OSTRZESZÓW ul. Łaziebna 3	Dom	ok. 1900 r.		prywatna
139.	OSTRZESZÓW ul. Łaziebna 3A	Dom	k. XIX w.		prywatna
140.	OSTRZESZÓW ul. Łaziebna 4 i 4A	Dom	4 ćw. XIX w.		prywatna
141.	OSTRZESZÓW ul. św. Mikołaja nr 10	Dom	pocz. XX w., przebudowany		prywatna
142.	OSTRZESZÓW ul. św. Mikołaja nr 16	Dom	k. XIX w.		prywatna

143.	OSTRZESZÓW ul. św. Mikołaja nr 18	Budynki zakładu weterynarii	1915 r.		samorządowa
144.	OSTRZESZÓW ul. św. Mikołaja nr 22a	Dom	1 ćw. XX w.		prywatna
145.	OSTRZESZÓW ul. św. Mikołaja	Kościół filialny p.w. św. Mikołaja	1758 r.	707/Wlkp/A z 1.08.1956 i z 1.09.2008	kościelna
146.	OSTRZESZÓW ul. św. Mikołaja	Cmentarz kościelny przy kościele filialnym pw. św. Mikołaja	XVIII w.	707/Wlkp/A z 1.08.1956 i z 1.09.2008	kościelna
147.	OSTRZESZÓW ul. św. Mikołaja / ul. Łąkowa	Krzyż przydrożny	1 poł. XX w.		samorządowa
148.	OSTRZESZÓW ul. Okrężna nr 1	Dom	k. XIX w. przebudowany		osoba prawna
149.	OSTRZESZÓW ul. Okrężna	Dom	3-4 ćw. XIX w.		prywatna
150.	OSTRZESZÓW ul. Okrężna nr 3	Dom	4 ćw. XIX w.		prywatna
151.	OSTRZESZÓW ul. Okrężna	Dom	3-4 ćw. XIX w.		prywatna
152.	OSTRZESZÓW ul. Okrężna nr 5	Dom	4 ćw. XIX w.		prywatna
153.	OSTRZESZÓW ul. Okrężna nr 7	Dom	4 ćw. XIX w.		samorządowa (spółka komunalna)/ prywatna
154.	OSTRZESZÓW ul. Piastowska nr 1	Dom	pocz. XX w. przebudowany		prywatna
155.	OSTRZESZÓW ul. Piastowska nr 2	Dom	1907 r., przebudowany		prywatna
156.	OSTRZESZÓW ul. Piastowska nr 3	Szkoła podstawowa i gimnazjum nr 2 im. Karola Wojtyły	1928 r.		samorządowa
157.	OSTRZESZÓW ul. Piastowska nr 8	Dom	pocz. XX w., przebudowany		prywatna
158.	OSTRZESZÓW ul. Piastowska nr 10	Dom	pocz. XX w., przebudowany		samorządowa (spółka komunalna)
159.	OSTRZESZÓW ul. Piastowska nr 12	Dom	pocz. XX w., przebudowany		prywatna
160.	OSTRZESZÓW ul. Pocztowa nr 2	Dzienny Dom, ob. Dom Pomocy Społecznej „Wrzos”	po 1900 r.		samorządowa
161.	OSTRZESZÓW ul. Pocztowa nr 15	Dom	1 ćw. XX w.		prywatna
162.	OSTRZESZÓW ul. Poprzeczna nr 2	Dom	4 ćw. XIX w.		prywatna
163.	OSTRZESZÓW ul. Poprzeczna nr 4	Dom	ok. 1900 r.		samorządowa (spółka komunalna)/ prywatna
164.	OSTRZESZÓW ul. Poprzeczna nr 6	Dom	4 ćw. XIX w.		prywatna
165.	OSTRZESZÓW ul. Poprzeczna nr 8	Dom	2 poł. XIX w.		prywatna
166.	OSTRZESZÓW ul. Powstańców Wielkopolskich nr 2	Dom	po 1900 r.		prywatna
167.	OSTRZESZÓW ul. Powstańców Wielkopolskich nr 4	Dom	ok. 1900 r.		prywatna
168.	OSTRZESZÓW ul. Powstańców Wielkopolskich nr 6	Dom	ok. 1880 r.		prywatna

169.	OSTRZESZÓW ul. Powstańców Wielkopolskich nr 7	Dom	ok. 1890 r.		osoba prawna
170.	OSTRZESZÓW ul. Powstańców Wielkopolskich nr 9	Dom	po 1900 r. przebudowany		prywatna
171.	OSTRZESZÓW ul. Powstańców Wielkopolskich nr 13	Fabryka ceramiki budowlanej	pocz. XX w.		osoba prawna
172.	OSTRZESZÓW ul. Powstańców Wielkopolskich nr 22	Budynek mieszkalny pracowników PKP	l. 10-20 XX w.		prywatna
173.	OSTRZESZÓW ul. Powstańców Wielkopolskich nr 24	Dom	l. 20-30 XX w.		prywatna
174.	OSTRZESZÓW ul. Powstańców Wielkopolskich nr 33	Dwór w zespole	ok. 1900 r.		prywatna
175.	OSTRZESZÓW ul. Powstańców Wielkopolskich	Wieża ciśnień w zespole dworskim	1 ćw. XX w.		prywatna
176.	OSTRZESZÓW ul. Powstańców Wielkopolskich	Budynek północnej nastawni	pocz. XX w.		Skarb Państwa
177.	OSTRZESZÓW ul. Powstańców Wielkopolskich nr 36	Dom	1 ćw. XX w.		prywatna
178.	OSTRZESZÓW ul. Powstańców Wielkopolskich nr 37	Budynek mieszkalny pracowników PKP	l. 10-20 XX w.		prywatna
179.	OSTRZESZÓW ul. Powstańców Wielkopolskich nr 39	Budynek mieszkalny pracowników PKP	l. 10-20 XX w.		prywatna
180.	OSTRZESZÓW ul. Rynek nr 1	Dom	pocz. XX w. przebudowany /1918 r./		prywatna
181.	OSTRZESZÓW ul. Rynek nr 2	Dom	pocz. XX w. przebudowany /1915 r./		prywatna
182.	OSTRZESZÓW ul. Rynek nr 3	Dom	pocz. XX w. /1920 r./		prywatna
183.	OSTRZESZÓW ul. Rynek nr 4	Dom	ok. 1900 r. /1914 r./		prywatna
184.	OSTRZESZÓW ul. Rynek nr 5	Dom	1 ćw. XX w. /1916 r./		prywatna
185.	OSTRZESZÓW ul. Rynek nr 6	Dom	ok. 1900 r. przebudowany		prywatna
186.	OSTRZESZÓW ul. Rynek nr 7	Dom	k. XIX w., przebudowany		prywatna
187.	OSTRZESZÓW ul. Rynek nr 8	Dom	k. XIX w., przebudowany /1890 r./		prywatna
188.	OSTRZESZÓW ul. Rynek nr 9	Dom	l. 30 XX w.		prywatna
189.	OSTRZESZÓW ul. Rynek nr 10	Dom	ok. 1910 r.		prywatna
190.	OSTRZESZÓW ul. Rynek nr 11	Dom	pocz. XX w.		prywatna
191.	OSTRZESZÓW ul. Rynek nr 12	Dom	ok. 1900 r.		prywatna
192.	OSTRZESZÓW ul. Rynek nr 13	Dom	1 ćw. XX w. /1908 r./		prywatna
193.	OSTRZESZÓW ul. Rynek nr 14	Dom	ok. 1900 r.		prywatna
194.	OSTRZESZÓW	Dom	ok. 1900 r.		prywatna

	ul. Rynek nr 15				
195.	OSTRZESZÓW ul. Rynek nr 16	Dom	ok. 1900 r. /1908 r./		prywatna
196.	OSTRZESZÓW ul. Rynek nr 17	Dom	ok. 1900 r. /1918 r./		prywatna
197.	OSTRZESZÓW ul. Rynek nr 18	Dom	pocz. XX w. przebudowany		samorządowa (spółka komunalna)/ prywatna
198.	OSTRZESZÓW ul. Rynek nr 19	Ratusz	1840 r., pocz. XX w.	525/Wlkp/A z 10.09.1998	samorządowa
199.	OSTRZESZÓW ul. H. Sienkiewicza nr 1	Dom	l. 20 XX w.		prywatna
200.	OSTRZESZÓW ul. H. Sienkiewicza nr 2	Dom	1930 r.		prywatna
201.	OSTRZESZÓW ul. H. Sienkiewicza nr 8	Dom	k. XIX w.		prywatna
202.	OSTRZESZÓW ul. H. Sienkiewicza nr 9	Dom	ok. 1910 r.		prywatna
203.	OSTRZESZÓW ul. H. Sienkiewicza nr 21	Dom	ok. 1900 r.		prywatna
204.	OSTRZESZÓW ul. Sienna nr 1	Dom	k. XIX w., przebudowany		prywatna
205.	OSTRZESZÓW ul. Sienna nr 1A	Oficyna przy domu nr 1	poł. XIX w., przebudowany		prywatna
206.	OSTRZESZÓW ul. Sienna	Dom	poł. XIX w., przebudowany		prywatna
207.	OSTRZESZÓW ul. Sienna nr 4	Dom	2 ćw. XX w., /1928 r./		prywatna
208.	OSTRZESZÓW ul. gen. Władysława Sikorskiego nr 1	Dom	4 ćw. XIX w.,		prywatna
209.	OSTRZESZÓW ul. gen. Władysława Sikorskiego nr 2	Dom	pocz. XX w., /1912 r./		prywatna
210.	OSTRZESZÓW ul. gen. Władysława Sikorskiego nr 3 i 3A	Dom	3 ćw. XIX w.,		prywatna
211.	OSTRZESZÓW ul. gen. Władysława Sikorskiego nr 4	Dom	ok. poł. XIX w.,		prywatna
212.	OSTRZESZÓW ul. gen. Władysława Sikorskiego nr 6	Dom	po poł. XIX w.,		prywatna
213.	OSTRZESZÓW ul. gen. Władysława Sikorskiego nr 7	Dom	1 ćw. XX w.,		prywatna
214.	OSTRZESZÓW ul. gen. Władysława Sikorskiego nr 8	Dom	poł. XIX w.,		prywatna
215.	OSTRZESZÓW ul. gen. Władysława Sikorskiego nr 9	Zespół szkół zawodowych nr 1 im. Powstańców Wielkopolskich	1921 r.		samorządowa
216.	OSTRZESZÓW ul. gen. Władysława Sikorskiego nr 10	Dom	po 1900 r.		prywatna
217.	OSTRZESZÓW ul. gen. Władysława Sikorskiego nr 14	Dom	ok. 1890 r.		prywatna

218.	OSTRZESZÓW ul. gen. Władysława Sikorskiego nr 16	Dom	3 ćw. XIX w.		prywatna
219.	OSTRZESZÓW ul. gen. Władysława Sikorskiego nr 18	Dom	4 ćw. XIX w.		prywatna
220.	OSTRZESZÓW ul. gen. Władysława Sikorskiego nr 20	Dom	ok. 1900 r.		prywatna
221.	OSTRZESZÓW ul. gen. Władysława Sikorskiego nr 24	Dom	4 ćw. XIX w.		prywatna
222.	OSTRZESZÓW ul. gen. Władysława Sikorskiego	Wodociągowa wieża ciśnień	1916 r.	655/Wlkp/A z 07.09.1998	samorządowa
223.	OSTRZESZÓW ul. gen. Władysława Sikorskiego / ul. Tadeusza Kościuszki	Figura Matki Bożej Niepokalanie Poczętej	ok. 1946 r.		kościelna
224.	OSTRZESZÓW ul. Sportowa nr 1	Dom	l. 10-20 XX w.		prywatna
225.	OSTRZESZÓW ul. Sportowa nr 2	Dom	pocz. XX w.		samorządowa (spółka komunalna)/ prywatna
226.	OSTRZESZÓW ul. Sportowa nr 6a	Budynek produkcyjny gazowni, ob. lokal usługowy / restauracja	1905 r.	807/Wlkp/A z 26.07.2010r.	prywatna
227.	OSTRZESZÓW ul. Strumykowa nr 3	Dom	pocz. XX w.		samorządowa (spółka komunalna)/ prywatna
228.	OSTRZESZÓW ul. Strumykowa nr 11a	Dom	pocz. XX w.		prywatna
229.	OSTRZESZÓW ul. Strumykowa nr 13	Dom	k. XIX w.		prywatna
230.	OSTRZESZÓW ul. 21 Stycznia nr 4	Budynek więzienia, ob. Sąd Rejonowy	lata 10 XX w.		Skarb Państwa
231.	OSTRZESZÓW ul. Targowa nr 1	Dom	pocz. XX w. przebudowany		prywatna
232.	OSTRZESZÓW ul. Targowa nr 2	Dom	ok. 1890 r.		prywatna
233.	OSTRZESZÓW ul. Targowa nr 4	Dom i hurtownia piw, fabryka wód mineralnych właściciel Szczepan Feige	po 1900 r.		prywatna
234.	OSTRZESZÓW ul. Targowa nr 4	Oficyna domu i hurtowni piw, fabryki wód mineralnych właściciel Szczepana Feige	po 1900 r.		prywatna
235.	OSTRZESZÓW ul. Targowa nr 5	Dom	lata 20-30 XX w.		prywatna
236.	OSTRZESZÓW ul. Targowa nr 9	Dom	pocz. XX w.		prywatna
237.	OSTRZESZÓW ul. Wąska nr 1	Dom	ok. 1900 r.		prywatna
238.	OSTRZESZÓW ul. Wąska nr 3	Dom	ok. 1900 r.		samorządowa (spółka komunalna)/ prywatna
239.	OSTRZESZÓW ul. Wiejska nr 15	Budynek mieszkalny pracowników PKP	lata 10-20 XX w.		prywatna
240.	OSTRZESZÓW ul. Wieluńska	Kapliczka z figurą Matki Bożej	pocz. XX w.		prywatna
241.	OSTRZESZÓW Al. Wojska Polskiego	Cmentarz ewangelicki	lata 20-30 XX w.		kościelna

	/ Al. Wolności				
242.	OSTRZESZÓW Al. Wojska Polskiego nr 4	Willa „Alfa”	lata 20-30 XX w.		prywatna
243.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa nr 2	Dom	4 ćw. XIX w.		prywatna
244.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa nr 4	Dom	1908 r.		prywatna
245.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa nr 5	Dom	4 ćw. XIX w.		prywatna
246.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa nr 6	Wieża i relikty zamku	XIV w., 1660 r.	524/Wlkp/A z 16.06.1965, 04.07.2007	samorządowa
247.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa nr 7	Dom	1 ćw. XX w.		prywatna
248.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa nr 8	Dom	lata 10-20 XX w. /1911 r./		prywatna
249.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa nr 9	Dom	1905 r.		prywatna
250.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa nr 11	Dom	1908 r.		prywatna
251.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa nr 12	Zespół szkół	1892 r.		samorządowa
252.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa nr 13	Dom	1904 r.		samorządowa (spółka komunalna)/ prywatna/prawna
253.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa	Kościół ewangelicki, ob. rzymskokatolicki, parafialny p.w. Chrystusa Króla	lata 1859-1961, 1906 r.	732/Wlkp/A z 29.12.2008	kościelna
254.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa	Cmentarz kościelny przy kościele ewangelickim, ob. rzymskokatolickim p.w. Chrystusa Króla	XIX w.	732/Wlkp/A z 29.12.2008	kościelna
255.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa nr 15	Dom	1907 r.		prywatna
256.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa nr 16	Pastorówka, ob. kaplica i dom ewangelicki, biura	ok. 1912 r.		kościelna
257.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa nr 17	Dom, ob. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	ok. 1910 r.		samorządowa
258.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa nr 19	Dom	ok. 1910 r.		prywatna
259.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa nr 21	Budynek gimnazjum im. Kazimierza Wielkiego, ob. liceum ogólnokształcące im. Marii Skłodowskiej-Curie	1920 r.		samorządowa
260.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa nr 22	Dom	po 1900 r.		samorządowa (spółka komunalna)
261.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa nr 27	Budynek komendy policji	ok. 1910 r.		Skarb Państwa
262.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa nr 28	Dom	1905 r.		prywatna
263.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa nr 29	Budynek pruskiej landratury, ob. szkoła podstawowa im. św. Dominika Savio	pocz. XX w.		samorządowa
264.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa nr 30A	Dom	ok. 1920 r.		prywatna
265.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa nr 31	Budynek sądu grodzkiego, ob. siedziba Urzędu Miasta i Gminy Ostrzeszów	1912 r.		samorządowa
266.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa nr 33	Budynek prokuratury rejonowej	lata 20-30 XX w.		Skarb Państwa

267.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa nr 35	Dom	lata 20 XX w., przebudowany		prywatna
268.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa nr 36	Dom	lata 30 XX w., przebudowany		prywatna
269.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa	Cmentarz żydowski „Kirkut”	k. XVIII w.		samorządowa
270.	OSTRZESZÓW ul. Zamkowa / ul. Piastowska	Park miejski	pocz. XX w.		samorządowa
271.	OSTRZESZÓW - PUSTKOWIE	Figura Serca Pana Jezusa	1910 r.		samorządowa
272.	OSTRZESZÓW - PUSTKOWIE	Kapliczka	ok. poł XIX w., przebudowana		prywatna
273.	POTAŚNIA Nr 4	Szkoła podstawowa	lata 20-30 XX w.		samorządowa (spółka komunalna)
274.	POTAŚNIA	Kapliczka	1 ćw. XX w.		samorządowa
275.	ROGASZYCE	Dwór w zespole dworsko- parkowym	4 ćw. XIX w., rozb. l. 30-40 XX w.		Skarb Państwa
276.	ROGASZYCE	Park w zespole dworsko- parkowym	k. XIX w.		Skarb Państwa
277.	ROGASZYCE	Kolumna z figura Matki Bożej w zespole dworsko- parkowym	k. XIX w.		Skarb Państwa
278.	ROGASZYCE	Kościół parafialny p.w. św. Bartłomieja Apostoła	1903 r.		kościelna
279.	ROGASZYCE Nr 27	Plebania	4 ćw. XIX w., przebudowana		kościelna
280.	ROGASZYCE	Cmentarz parafialny	XVIII w.		kościelna
281.	ROGASZYCE Nr 212	Spichlerz	pocz. XX w.		Skarb Państwa
282.	ROGASZYCE Nr 213	Budynek mieszkalny i administracyjny	ok. 1900 r. przebudowany		Skarb Państwa
283.	ROGASZYCE	Wiadukt kolejowy	k. XIX w.		samorządowa
284.	ROJÓW	Dwór w zespole dworsko- parkowym	XIX/XX w.	40 z 3.11.1958	Osoba prawna
285.	ROJÓW	Park w zespole dworsko- parkowym	pocz. XIX w.		prywatna
286.	ROJÓW	Fragm. ogrodzenia folwarcznego w zespole folwarcznym	XIX w.		prywatna
287.	ROJÓW	Kościół filialny p.w. św. Wojciecha	1883 r.		kościelna
288.	ROJÓW	Krzyż przy kościele filialnym p.w. św. Wojciecha	k. XIX w..		kościelna
289.	ROJÓW ul. Piaski nr 1	Karczma, ob. dom i sklep	1 ćw. XX w.		prywatna
290.	ROJÓW ul. Mieszyny nr 1	Szkoła, ob. dom	1 ćw. XX w.		prywatna
291.	ROJÓW ul. Mieszyny nr 2	Szkoła, ob. dom	1 ćw. XX w.		Samorządowa (spółka komunalna)
292.	ROJÓW ul. Mieszyny nr 1	Kapliczka z figurą Chrystusa	1 ćw. XX w.		samorządowa
293.	SIEDLIKÓW	Kościół parafialny p.w. św. Andrzeja Apostoła	1778 r.	528/Wlkp/A z 31.12.1990	kościelna
294.	SIEDLIKÓW	Kaplica p.w. Matki Bożej Częstochowskiej	lata 30 XX w.		kościelna
295.	SIEDLIKÓW	Szkoła, ob. dom	1911 r.		samorządowa (spółka komunalna)

296.	SIEDLIKÓW Nr 68A	Szkoła, ob. dom	4 ćw. XX w.		samorządowa (spółka komunalna)
297.	SIEDLIKÓW	Cmentarz rzymskokatolicki	k. XIX w.		kościelna
298.	SIEDLIKÓW	Figura Serca Pana Jezusa	lata 20 XX w.		Skarb Państwa
299.	SIEDLIKÓW	Kapliczka z figurą Matki Boskiej	lata 20 XX w.		prywatna
300.	SZKLARKA MYŚLNIOWSKA Nr 8	Szkoła, ob. dom	1 ćw. XX w.		samorządowa (spółka komunalna)/ prywatna
301.	SZKLARKA MYŚLNIOWSKA Nr 12	Dom	1 ćw. XX w.		prywatna
302.	SZKLARKA MYŚLNIOWSKA Nr 52	Szkoła, ob. dom	1 ćw. XX w.		samorządowa (spółka komunalna)
303.	SZKLARKA PRZYGOZDZICKA Nr 53	Szkoła, ob. dom	1 ćw. XX w.		samorządowa
304.	SZKLARKA PRZYGOZDZICKA Nr 56	Szkoła	1 ćw. XX w.		samorządowa
305.	SZKLARKA PRZYGOZDZICKA Nr 60	Poczta, ob. dom	1 ćw. XX w., przebudowany		prywatna
306.	SZKLARKA PRZYGOZDZICKA	Kapliczka z figurą Serca Pana Jezusa	k. XIX w., przebudowana		samorządowa
307.	TURZE Nr 12	Dom	pocz. XX w., przebudowany		prywatna
308.	TURZE Nr 13	Szkoła, ob. dom	ok. 1900 r.		prywatna
309.	TURZE	Cmentarz ewangelicki	XIX w.		kościelna
310.	ZAJĄCZKI Nr 22	Szkoła, ob. dom	k. XIX w.		samorządowa (spółka komunalna)/ prywatna
311.	ZAJĄCZKI	Krzyż przydrożny	1910 r.		prywatna
312.	ZAJĄCZKI	Kapliczka z figurą Serca Pana Jezusa	1933 r.		prywatna

5.4.2 Zabytki archeologiczne ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Ostrzeszów

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytek archeologiczny to „zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem”. Są to więc pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany oraz relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej. Zabytki archeologiczne stanowią szczególną grupę zabytków, ponieważ są to obiekty rozproszone i występują także z dala od terenów współcześnie zamieszkałych. Z uwagi na zagrożenia, jakie dla stanowisk archeologicznych niesie ze sobą rozwój cywilizacyjny i nowoczesne metody uprawy ziemi (na przykład głęboka orka) stanowiska archeologiczne najlepiej zachowują się w lasach oraz na terenach nieużytkowanych rolniczo. Dlatego też wszelkie planowane prace związane z gospodarczym użytkowaniem tych terenów (lasy, nieużytki) powinny uwzględniać potencjalne zagrożenie dla nieujawnionych

stanowisk archeologicznych. Zgodnie z prawem każdy obiekt archeologiczny, niezależnie od własności gruntu, na którym został odnaleziony, jest własnością państwa. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego uznaje zabytki archeologiczne za źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”. Ta sama konwencja w preambule podkreśla, że *europejskie dziedzictwo archeologiczne, stanowiące dowód pradawnej historii, jest poważnie zagrożone zniszczeniem z powodu wzrastającej liczby projektów zagospodarowania przestrzennego, zagrożeń naturalnych, nielegalnych lub nienaukowych wykopaliisk i niewystarczającej świadomości publicznej*. Rozwój cywilizacyjny przynosi coraz to nowe zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego, często nieuświadomiane w dostatecznym stopniu przez archeologów, w związku z czym brak jest wypracowanych i uzgodnionych w środowisku archeologicznym metod i sposobów ich zapobiegania. Dobra koniunktura gospodarcza powoduje przyspieszony rozwój inwestycji budowlanych w całej Polsce. Centra wielkich miast są przebudowywane, przy czym naruszane są średniowieczne i nowożytnie nawarstwienia i pozostałości architektoniczne, duże inwestycje liniowe, takie jak budowa sieci autostrad i dróg szybkiego ruchu, niosą ze sobą szybkie i nieodwołalne zniszczenie ogromnych połaci stanowisk archeologicznych, które muszą być zawczasu zbadane i zadokumentowane dla przyszłych pokoleń. Wszelkie inwestycje przemysłowe lub budowlane prowadzą do gwałtownych i często dużych w sensie przestrzennym zniszczeń i w przypadku ich prowadzenia szczególnie groźne jest lekceważenie pozostałości o wartości historycznej. W celu zapobieżenia tym zjawiskom na miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego nanoszone są przez służby konserwatorskie wszelkie dane o sytuacji archeologicznej na danym terenie. Także na terenach użytkowanych rolniczo następuje postępujące niszczenie stanowisk archeologicznych, które są rozorywane przez głęboką orkę a stanowiska często zlokalizowane na stokach i cyplach terenowych ulegają intensywnej erozji.

Podstawą do ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest prowadzony od 1978 r. ogólnopolski program badawczo – konserwatorski Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). Program ten systematyzuje zasób wiedzy o terenie poprzez terenową prospekcję archeologiczną z uwzględnieniem informacji o wcześniejszych badaniach, zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych, instytucjach naukowo badawczych oraz publikacjach naukowych i popularno-naukowych. Dokumentacja AZP, na którą składają się karty ewidencyjne reprezentujący ewidencję zasobów archeologicznych, jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania kraju. Do zbioru włączane są nowe karty ewidencyjne, które zgodnie z nowym rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (t.j. Dz. U. 2021 poz. 56) noszą nazwy „Karta ewidencyjna zabytku archeologicznego lądowego”; „Karta ewidencyjna zabytku archeologicznego podwodnego śródlądowego”; „Karta ewidencyjna zabytku archeologicznego podwodnego morskiego”. Karty ewidencyjne zabytków archeologicznych są włączane w zasób wojewódzkiej ewidencji zabytków i dokumentacja stanowisk archeologicznych w ewidencji wojewódzkiej jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie i musi być odzwierciedlana w prowadzonych przez gminy Gminnych Ewidencjach Zabytków.

Ochrona stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych przy inwestycjach związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, powinna mieć swoje odbicie w ujmowaniu zagadnień związanych z ochroną zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowaniu zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo konserwatora zabytków.

Prowadzona przez Gminy ewidencja zabytków archeologicznych ma za zadanie informowanie o obecności w danym miejscu nieruchomego zabytku archeologicznego. Zgodnie z przepisami prawa, każdy kto zamierza realizować roboty ziemne na terenie, gdzie znajdują się zabytki archeologiczne, prowadzić roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru lub ewidencji zabytków objętym ochroną na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, planuje zmiany charakteru dotychczasowego przeznaczenia terenu, które mogą doprowadzić do przekształcenia lub uszkodzenia zabytku archeologicznego (stanowiska archeologicznego), jest zobowiązany przeprowadzić (czyli sfinansować) badania archeologiczne w zakresie ustalonym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Badania archeologiczne prowadzone na stanowiskach mogą mieć charakter inwazyjny (niszczący) oraz badania nieinwazyjne z wykorzystaniem metod geofizycznych, teledetekcyjnych. Obie metody badań dają możliwość poznania poszczególnych stanowisk, zabytków czy problemów związanych z szeroko rozumianą przeszłością, w tym zwłaszcza w sytuacjach zagrożenia zniszczeniem lub uszkodzeniem substancji zabytkowej (nawarstwień, obiektów, materiałów i ich kontekstów).

Na terenie miasta i gminy Ostrzeszów planowane są następujące inwestycje, które wiążą się z pracami ziemnymi i przez to niosą zagrożenie dla zabytków archeologicznych:

- budowa wschodniej sieci wodociągowej w latach 2024-2025;
- budowa przepompowni wody dla południowych terenów Gminy Ostrzeszów w 2024 r.;
- przebudowa infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej w Ostrzeszowie, ulice: Okrzei, Towarowa, Pocztowa;
- inwestycja drogowa na odcinku Niedźwiedz - Siedlików (etap od DK11 do pos. Marydół 1);
- inwestycja drogowa w Ostrzeszowie ul. Okrzei i Towarowa;
- inwestycja drogowa w Rogaszycach (od posesji 192 do 140a);
- inwestycja drogowa w Rojowie ul. Mieszyny od. ul. Wrocławskiej do Złotnicy;
- inwestycja drogowa w Ostrzeszowie Pustkowie działka ewidencyjna 444.

Obowiązek przeprowadzenia badań archeologicznych reguluje art. 31 ustawy o ochronie zabytków, w myśl którego osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która zamierza realizować roboty ziemne lub dokonać zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego, jest obowiązana pokryć koszty badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków. Zgodnie zaś z art. 31 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków zakres i rodzaj niezbędnych badań archeologicznych ustala wojewódzki konserwator zabytków w drodze decyzji wyłącznie w takim zakresie, w jakim roboty budowlane albo roboty ziemne lub zmiana charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, zniszczą lub uszkodzą zabytek archeologiczny. Zatem obowiązek przeprowadzenia prac archeologicznych istnieje tylko wówczas, kiedy występuje ryzyko przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego i o ile przeprowadzenie badań jest niezbędne w celu ochrony zabytków.

Na terenie gminy Ostrzeszów znajduje się 134 stanowisk archeologicznych, które zostały ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków prowadzonej przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu, Delegatura w Kaliszu, z których 121 stanowisk posiada dokładną lokalizację w terenie. Wszystkie stanowiska ujęte w GEZ Gminy Ostrzeszów zostały zweryfikowane pod kątem zgodności z aktualnymi danymi adresowymi, to jest aktualną nazwą miejscowości (obrębu geodezyjnego). Prezentowane w tabeli nr 3 lista 134 stanowisk zawiera wszystkie stanowiska występujące w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków łącznie ze stanowiskami

znanymi z relacji archiwalnych, czyli wcześniejszych odkryć, które podczas badań Archeologicznego Zdjęcia Polski nie zostały zlokalizowane w terenie.

Archeologiczne Zdjęcie Polski to ogólnopolski program badawczo-ewidencyjny opracowany w Ośrodku Dokumentacji Zabytków i wdrożony do realizacji w 1978 r. Jego celem jest rozpoznanie, metodą badań powierzchniowych i poprzez kwerendę źródłową, stanowisk archeologicznych na terenie całego kraju oraz budowa archiwum informacji o stanowiskach archeologicznych rozpoznanych tą metodą. Na potrzeby realizacji programu obszar kraju podzielono na tzw. arkusze i tereny gminy Ostrzeszów znajdują się na następujących arkuszach AZP – w nawiasach podano rok, w którym przeprowadzono badania powierzchniowe w ramach AZP:

- 72-35 (wiosna 1985 r., z terenu gminy pochodzą 3 stanowiska),
- 72-36 (wiosna 1985 r., z terenu gminy pochodzi 15 stanowisk),
- 72-37 (jesień 1991 r., z terenu gminy pochodzi 61 stanowisk),
- 73-36 (wiosna 2001 r., z terenu gminy pochodzi 31 stanowisk),
- 73-37 (wiosna 1981 r., z terenu gminy pochodzi 12 stanowiska),
- 74-37 (wiosna 1981 r., z terenu gminy pochodzi 12 stanowisk).

Na terenie Gminy Ostrzeszów występuje stanowisko archeologiczne tworzące własną formę krajobrazową, jest nim grodzisko w Myjach.

Dokumentacje z badań AZP na wymienionych obszarach zawierają rzetelną kwerendę materiałów archiwalnych. Materiał kartograficzny z lokalizacją nowoodkrytych stanowisk odpowiada standardom dokumentacji AZP tworzonym w danym okresie i niestety nie zawsze jest wystarczająca dla dokładnej lokalizacji poszczególnych punktów osadniczych.

Jak wspomniano w efekcie wymienionych badań zarówno terenowych jak przeprowadzonej kwerendy źródeł archiwalnych na terenie gminy ujawniono 134 stanowisk archeologicznych, co jest w miarę dużą liczbą mając na uwadze, że dużą część powierzchni terenu gminy była niedostępna prospekcji terenowej z uwagi na obszary leśne oraz użytkowane rolniczo. Odkryte stanowiska dostarczały najczęściej materiału zabytkowego, który w części przypadków pozwalał na datowanie w ramach okresów archeologii Polski a także często przypisanie konkretnym kulturom archeologicznym.

Tabela 4 : Wykaz stanowisk archeologicznych z terenu gminy w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków. Cieniowaniem wyróżniono te stanowiska, których lokalizacja nie została potwierdzona podczas badań Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP)

	ZWERYFIKOWANA NAZWA MIEJSCOWOŚCI	NAZWA MIEJSCOWOŚCI W WOJEWÓDZKIEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	NR ST. W MIEJSC	NR OBSZ. AZP / NR STAN. NA OBSZARZE	NR ST. NA OBSZ.	FUNKCJA – CHRONOLOGIA STANOWISKA (PRZYNALEŻNOŚĆ KULTUROWA)
1.		Bledzianów	1	72-36	1	huta szkła – nowożytność (XIX w.)
2.	BLEDZIANÓW	Bledzianów	2	72-36	2	dawny folwark – póź. śred. nowożytność
3.	BLEDZIANÓW	Bledzianów	3	72-36	3	osada – póź. śred.
4.	BLEDZIANÓW	Bledzianów	4	72-36	4	osada? – póź. śred.?
5.	JESIONA	Jesiona	1	72-36	8	śląd osadnictwa – k. przeworska?
6.	JESIONA	Jesiona	2	72-36	9	dawny dwór – póź. śred. i nowożytność
7.	KOCHŁOWY	Kochłowy	1	74-37	17	osada – V ok. ep. brązu-Halsztat D (k. lużycka)
8.	KORPYSY	Korpysy	1	72-37	10	śląd osadnictwa – późny neolit-wcz. ep. brązu śląd osadnictwa – nowożytność (XVI-XVII w.)

9.	KORPYSY	Korpysy	2	72-37	16	śląd osadnictwa – epoka kamienia śląd osadnictwa – póź. śred. - nowożytność (XV-XVI w.)
10.	KORPYSY	Korpysy	3	72-37	17	punkt osadniczy – póź. śred. - nowożytność (XV-XVI w.)
11.	KORPYSY	Korpysy	4	72-37	18	śląd osadnictwa – k. łużycka śląd osadnictwa – nowożytność
12.		Królewskie	1	74-37	4	piecowisko? – okres wpływów rzymskich?
13.	KOTOWSKIE	Kotowskie	1	72-35	15	śląd osadnictwa – póź. śred. i nowożytność
14.	KOTOWSKIE	Kotowskie	2	72-35	16	osada – k. przeworska
15.	MARYDÓL	Marydół	1	72-37	2	osada – nowożytność (XVI -XVII w.)
16.	MARYDÓL	Marydół	2	72-37	4	śląd osadnictwa – późny neolit-wczesna ep. brązu
17.	MARYDÓL	Marydół	3	72-37	5	śląd osadnictwa – późny neolit-wczesna ep. brązu
18.	MARYDÓL	Marydół	4	72-37	6	osada – nowożytność (XVII -XVIII w.)
19.	MARYDÓL	Marydół	5	72-37	7	śląd osadnictwa – k. przeworska osada – nowożytność (XVIII -XIX w.)
20.	MARYDÓL	Morydół	7	72-37	9	śląd osadnictwa – epoka kamienia osada – nowożytność (XVI -XVII w.)
21.	MARYDÓL	Morydół	8	72-37	19	śląd osadnictwa – wczesne śred.
22.	MARYDÓL	Morydół	9	72-37	20	śląd osadnictwa – wczesne śred. (XIII-XIV w.) śląd osadnictwa – nowożytność (XVI-XVII w.)
23.	MARYDÓL	Morydół	10	72-37	23	punkt osadniczy - nowożytność (XVII-XVIII w.)
24.	MARYDÓL	Marydół	11	72-37	26	cmentarzysko – k. przeworska
25.	MARYDÓL	Marydół	12	72-37	27	śląd osadnictwa – k. przeworska? śląd osadnictwa – nowożytność (XIX w.)
26.	MARYDÓL	Morydół	13	72-37	52	punkt osadniczy - nowożytność (XVI-XVII w.)
27.	MARYDÓL	Marydół	14	72-37	53	osada – póź. śred. (XV w.)
28.	MARYDÓL	Marydół	15	72-37	54	osada produkcyjna – nowożytność (XVI-XVII w.)
29.	MARYDÓL	Marydół	16	72-37	55	punkt osadniczy – k. przeworska
30.	MYJE	Myje - Osieczyce	1	73-37	4	grodzisko – wczesne śred.?
31.	MYJE	Myje	2	73-37	5	śląd osadnictwa – okres wpływów rzymskich (k. przeworska)
32.	MYJE	Myje	3	73-37	6	piecowisko? - nieokreślone
33.	NIEDŹWIEDŹ	Niedźwiedź	1	72-37	1	punkt osadniczy – nowożytność (XVI w.)
34.	NIEDŹWIEDŹ	Niedźwiedź	2	72-37	3	osada – nowożytność (XVIII-XIX w.)
35.	NIEDŹWIEDŹ	Marydół	(6)*	72-37	8	punkt osadniczy – neolit (KPL)
36.		Olszyna	1	74-37	2	piecowisko – okres wpływów rzymskich?
37.	OLSZYNA /OSTRZESZÓW	Olszyna	4	74-37	8	piecowisko? - nieokreślona
38.	OLSZYNA / PARZYNÓW	Parzynów	5	74-37	13	osada – okres wpływów rzymskich (k. przeworska)
39.	OSTRZESZÓW	Ostrzeszów	1	73-37	1	zamek (grodzisko stożkowate?) – śred. i poł. XIV w.
40.		Ostrzeszów	2	73-37	2	osada? – neolit? nieokreślone – neolit? piecowisko – okres wpływów rzymskich osada miejska - śred.
41.	OSTRZESZÓW	Ostrzeszów „Budy”	3	73-37	3	osada? – neolit?
42.	OSTRZESZÓW	Ostrzeszów	4	74-47	9	śląd osadnictwa – IV-V okres epoki brązu (k. łużycka)
43.	OSTRZESZÓW	Olszyna	(2)*	74-37	6	osada – okres wpływów rzymskich (k. przeworska)
44.	OSTRZESZÓW	Olszyna	(3)*	74-37	7	osada – wczesne śred.
45.	OSTRZESZÓW PUSTKOWIE	Pustkowie- Północ	(2)*	73-37	11	osada – I, II wczesne śred.

46.	OSTRZESZÓW PUSTKOWIE	Ostrzeszów – Ostra Góra	4	73-37	12	śląd osadnictwa – IV-V okres epoki brązu (k. łużycka)
47.		Rogaszyce	1	74-37	3	cmentarzysko? - nieokreślone
48.	ROGASZYCE	Rogaszyce	2	74-37	16	śląd osadnictwa – późny okres lateński/okres wpływów rzymskich (k. przeworska)
49.	ROGASZYCE	Rogaszyce	3	74-37	15	osada? - mezolit
50.		Rojów	1	74-37	1	nieokreślone - nieokreślone piecowisko – okres wpływów rzymskich? cmentarzysko? – nieokreślone osada – wczesne śred.
51.	ROJÓW	Rojów (PGR)	2	73-37	7	osada – okres wpływów rzymskich (k. przeworska) osada – śred. (III wcz. śr.) osada – śred. póź. śred.
52.	ROJÓW	Rojów	3	73-36	29	śląd osadnictwa – wczesne śred. punkt osadniczy - póź. śred. punkt osadniczy – nowożytność
53.	ROJÓW	Rojów	4	73-36	30	osada – nowożytność
54.	ROJÓW	Rojów	5	73-36	31	śląd osadnictwa – póź. śred.
55.		Rojów	6	73-36	32	cmentarzysko szkieletowe - nieokreślone
56.		Rojów	7	73-36	33	4 piece hutnicze – okres wpływów rzymskich?
57.		Rojów	8	73-36	34	piec - nieokreślone
58.		Rojów	9	73-36	35	piece hutnicze – okres wpływów rzymskich
59.		Rojów „Gęstwa”	10	73-36	36	śląd osadnictwa – neolit?
60.		Rojów „Gęstwa”	11	73-36	37	śląd osadnictwa – k. łużycka
61.	SIEDLIKÓW	Siedlików	1	72-37	24	osada – póź. śred. (XV-XVI w.)
62.	SIEDLIKÓW	Siedlików	2	72-37	25	śląd osadnictwa – wczesne śred. punkt osadniczy – póź. śred. (XV-XVI w.)
63.	SIEDLIKÓW	Siedlików	3	72-37	28	śląd osadnictwa – halsztat C (k. łużycka) śląd osadnictwa – nowożytność
64.	SIEDLIKÓW	Siedlików	4	72-37	29	śląd osadnictwa – nowożytność (XVII-XVIII w.)
65.	SIEDLIKÓW	Siedlików	5	72-37	30	punkt osadniczy – póź. śred. (XV-XVI w.)
66.	SIEDLIKÓW	Siedlików	6	72-37	31	punkt osadniczy – neolit (KPL) śląd osadnictwa – neolit (KCG-D)
67.	SIEDLIKÓW	Siedlików	7	72-37	32	śląd osadnictwa – epoka kamienia śląd osadnictwa – śred. (XIV w.)
68.	SIEDLIKÓW	Siedlików	8	72-37	33	śląd osadnictwa – wczesne śred.
69.	SIEDLIKÓW	Siedlików	9	72-37	34	punkt osadniczy – późny neolit/wczesny okr. epoki brązu
70.	SIEDLIKÓW	Siedlików	10	72-37	35	śląd osadnictwa – śred.
71.	SIEDLIKÓW	Siedlików	11	72-37	38	śląd osadnictwa – k. przeworska?
72.	SIEDLIKÓW	Siedlików	12	72-37	39	śląd osadnictwa – wczesne śred.
73.	SIEDLIKÓW	Siedlików	14	72-37	41	śląd osadnictwa – śred. (XIII-XIV w.)
74.	SIEDLIKÓW	Siedlików	15	72-37	42	punkt osadniczy – wczesne śred.
75.	SIEDLIKÓW	Siedlików	16	72-37	43	śląd osadnictwa - mezolit śląd osadnictwa – wczesne śred.
76.	SIEDLIKÓW	Siedlików	17	72-37	44	śląd osadnictwa – wcz. ep brązu (k. iwieńska) śląd osadnictwa – nowożytność (XVI-XVII w.)
77.	SIEDLIKÓW	Siedlików	18	72-37	45	śląd osadnictwa – wczesne śred.
78.	SIEDLIKÓW	Siedlików	19	72-37	46	śląd osadnictwa – nowożytność (XVI-XVII w.)
79.	SIEDLIKÓW	Siedlików	20	72-37	47	śląd osadnictwa – nowożytność (XVI-XVII w.)
80.	SIEDLIKÓW	Siedlików	21	72-37	48	punkt osadniczy – okres lateński (k. łużycka) śląd osadnictwa – nowożytność
81.	SIEDLIKÓW	Siedlików	22	72-37	49	śląd osadnictwa – nowożytność (XVI-XVII w.)

82.	SIEDLIKÓW	Siedlików	23	72-37	50	punkt osadniczy – wczesne śred.
83.	SIEDLIKÓW	Siedlików	24	72-37	51	śląd osadnictwa – wczesne śred.
84.	SIEDLIKÓW	Siedlików	25	72-37	56	śląd osadnictwa – k. przeworska?
85.	SIEDLIKÓW	Siedlików	26	72-37	57	osada – wczesny okres lateński (k. łużycka)
86.	SIEDLIKÓW	Siedlików	27	72-37	58	śląd osadnictwa – k. przeworska
87.	SIEDLIKÓW	Siedlików	28	72-37	60	osada – k. przeworska
88.	SIEDLIKÓW	Siedlików	29	72-37	61	punkt osadniczy – nowożytność (XVI w.)
89.	SIEDLIKÓW	Siedlików	30	72-37	62	osada prod. żelaza – póź. śred. (XIII-XIV w.)
90.	SIEDLIKÓW	Siedlików	31	72-37	63	punkt osadniczy – wczesne śred. śląd osadnictwa – nowożytność
91.	SIEDLIKÓW	Siedlików	32	72-37	64	śląd osadnictwa – wczesne śred.
92.	SIEDLIKÓW	Siedlików	33	72-37	65	śląd osadnictwa – nowożytność (XVI-XVII w.)
93.	SIEDLIKÓW	Siedlików	34	72-37	66	śląd osadnictwa – śred.
94.	SIEDLIKÓW	Siedlików	35	72-37	67	śląd osadnictwa – śred.
95.	SIEDLIKÓW	Siedlików	36	72-37	59	śląd osadnictwa – okres wpływów rzymskich (k. przeworska)
96.		Siedlików		72-37	68	skarb – IV- V w. n.e. (k. przeworska)
97.	SZKLARKA PRYGDZICKA	Szklarka Przygodzicka	1	72-36	15	huta szkła – nowożytność (XVIII w.)
98.	SZKLARKA PRYGDZICKA	Szklarka Przygodzicka	2	72-35	17	śląd osadnictwa – okres wpływów rzymskich (k. przeworska)
99.	SZKLARKA PRYGDZICKA	Szklarka Przygodzicka	3	72-36	11	śląd osadnictwa – neolit
100.	SZKLARKA PRYGDZICKA	Szklarka Przygodzicka	4	72-36	12	śląd osadnictwa – póź. śred.
101.	SZKLARKA PRYGDZICKA	Szklarka Przygodzicka	5	72-36	13	śląd osadnictwa – okres wpływów rzymskich? (k. przeworska?)
102.	SZKLARKA PRYGDZICKA	Szklarka Przygodzicka	6	72-36	14	śląd osadnictwa – wczesne śred.
103.	SZKLARKA PRYGDZICKA	Szklarka Przygodzicka	7	72-36	16	śląd osadnictwa – neolit (KPL) śląd osadnictwa – póź. śred.
104.	SZKLARKA PRYGDZICKA	Jesiona	(3)*	72-36	10	osada? – k. przeworska śląd osadnictwa – póź. śred.
105.	SZKLARKA PRYGDZICKA	Szklarka Myślniewska	(2)*	72-36	18	osada – wczesne śred. i śred.
106.	SZKLARKA MYŚLNIOWSKA	Szklarka Myślniewska	1	73-36	4	osada – nowożytność
107.	SZKLARKA MYŚLNIOWSKA	Szklarka Myślniewska	2	73-36	5	osada – nowożytność
108.	SZKLARKA MYŚLNIOWSKA	Szklarka Myślniewska	3	73-36	6	punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich
109.	SZKLARKA MYŚLNIOWSKA	Szklarka Myślniewska	4	73-36	7	śląd osadnictwa – epoka kamienia
110.	SZKLARKA MYŚLNIOWSKA	Szklarka Myślniewska	5	73-36	8	śląd osadnictwa – k. łużycka punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich punk osadniczy – nowożytność
111.	SZKLARKA MYŚLNIOWSKA	Szklarka Myślniewska	6	73-36	9	śląd osadnictwa – epoka kamienia
112.	SZKLARKA MYŚLNIOWSKA	Szklarka Myślniewska	7	73-36	10	osada – póź. śred. osada – nowożytność

113.	SZKLARKA MYŚLNIEWSKA	Szklarka Myślniewska	8	73-36	11	śląd osadnictwa – okres wpływów rzymskich
114.	SZKLARKA MYŚLNIEWSKA	Szklarka Myślniewska	9	73-36	12	osada – nowożytność
115.	SZKLARKA MYŚLNIEWSKA	Szklarka Myślniewska	10	73-36	13	śląd osadnictwa – wczesne śred. śląd osadnictwa - póź. śred. śląd osadnictwa – nowożytność
116.	SZKLARKA MYŚLNIEWSKA	Szklarka Myślniewska	11	73-36	14	punkt osadniczy – wczesne śred.
117.	SZKLARKA MYŚLNIEWSKA	Szklarka Myślniewska	12	73-36	15	śląd osadnictwa – k. łużycka
118.	SZKLARKA MYŚLNIEWSKA	Szklarka Myślniewska	13	73-36	16	śląd osadnictwa – okres wpływów rzymskich punkt osadniczy – nowożytność
119.	SZKLARKA MYŚLNIEWSKA	Szklarka Myślniewska	14	73-36	17	punkt osadniczy – wczesne śred. śląd osadnictwa – póź. śred. osada – nowożytność
120.	SZKLARKA MYŚLNIEWSKA	Szklarka Myślniewska	15	73-36	18	śląd osadnictwa – wczesne śred.
121.	SZKLARKA MYŚLNIEWSKA	Szklarka Myślniewska	16	73-36	19	śląd osadnictwa – epoka kamienia
122.	SZKLARKA MYŚLNIEWSKA	Szklarka Myślniewska	17	73-36	20	osada – nowożytność
123.	SZKLARKA MYŚLNIEWSKA	Szklarka Myślniewska	18	73-36	21	śląd osadnictwa – k. łużycka punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich
124.	SZKLARKA MYŚLNIEWSKA	Szklarka Myślniewska	19	73-36	22	punkt osadniczy – wczesne śred. punkt osadniczy – nowożytność
125.	SZKLARKA MYŚLNIEWSKA	Szklarka Myślniewska	20	73-36	23	śląd osadnictwa – okres wpływów rzymskich śląd osadnictwa - wczesne śred.
126.	SZKLARKA MYŚLNIEWSKA	Szklarka Myślniewska	21	73-36	24	śląd osadnictwa – wczesne śred. punkt osadniczy - póź. śred. punkt osadniczy – nowożytność
127.	SZKLARKA MYŚLNIEWSKA	Szklarka Myślniewska	22	73-36	25	punkt osadniczy – wczesne śred.
128.	SZKLARKA MYŚLNIEWSKA	Szklarka Przygodzicka	8	72-36	17	śląd osadnictwa – k. łużycka? śląd osadnictwa – póź. śred.
129.	ZAJĄCZKI	Zajączki	1	73-37	8	śląd osadnictwa – okres wpływów rzymskich (k. przeworska)
130.	ZAJĄCZKI – OSTRZESZÓW PUSTKOWIE	Zajączki	2	73-37	9	osada – późny laten/okres wpływów rzymskich (k. przeworska)
131.	ZAJĄCZKI	Zajączki „Rajmanka”	4	72-37	36	osada – wczesny okres wpływów rzymskich (k. przeworska)
132.	ZAJĄCZKI	Zajączki „Rajmanka”	5	72-37	37	śląd osadnictwa – k. przeworska
133.	ZAJĄCZKI	Pustkowie- Póhnoc	(1)*	73-37	10	osada – okres wpływów rzymskich (k. przeworska)
134.	ZAJĄCZKI	Siedlików	(13)*	72-37	40	punkt osadniczy – późny okres lateński (k. przeworska)

Cieniowaniem zaznaczone są stanowiska znane z danych archiwalnych, które nie zostały zlokalizowane w terenie podczas badań AZP.

5.5 Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Niewątpliwie do najcenniejszych zabytków na terenie Gminy Ostrzeszów należą obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków. Wśród nich wyróżniają się obiekty sakralne, których architektoniczne dominanty w postaci wież dominują w panoramach wsi. Niezwykle ciekawym elementem dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Ostrzeszów jest zachowana drewniana architektura sakralna, której przykłady występujące na terenie pogranicza Śląska i Wielkopolski charakteryzują się oryginalną adaptacją form. Są to kościoły wzniesione w XVII, XVIII i XIX w. w konstrukcji zrębowej i oszalowane. Obiekty o prostych bryłach często z wieżą od strony kruchty, niewielkimi zakrystiami przylegającymi do naw bocznych.

- Ostrzeszów, kościół filialny pw. św. Mikołaja, 1758 r.
- Siedlików, kościół parafialny p.w. św. Andrzeja Apostoła, 1778 r.

Kolejną liczną grupę stanowią kościoły ewangelickie i neogotyckie rzymskokatolickie:

- Ostrzeszów, kościół ewangelicki, ob. rzymskokatolicki, parafialny, p.w. Chrystusa Króla, 1859-1861, 1906 r.

oraz murowane i otynkowane oraz szachulcowe kościoły rzymsko-katolickie:

- Olszyna, kościół filialny p.w. św. Wawrzyńca, 1820-1821;
- Ostrzeszów, kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, ok. 1337, 1621-23 – gotycki (warsztat wielkopolski)
- Ostrzeszów, kościół klasztorny p.w. św. Michała Archanioła w zespole klasztornym bernardynów, ob. nazaretanek, 1660-1680, 1709-1741 – barokowy.

Kolejną grupą obiektów zabytkowych wyróżniających się w krajobrazie jako zieleń urządzona są cmentarze, wśród których należy wymienić cmentarze przykościelne, funkcjonujące do połowy XIX w., kiedy to z przyczyn sanitarnych zabroniono pochówków wokół świątyń zlokalizowanych najczęściej w środku wsi. W niektórych gminach czy parafiach długo jeszcze cmentarze przykościelne pozostawały czynne. W większości jednak powstawały nekropolie, lokalizowane w myśl nowych przepisów, poza obrębem działki kościelnej. Cmentarze miejskie, katolickie i ewangelickie, lokowane były najczęściej na granicy zabudowy. Na wsiach cmentarze katolickie powstawały w obrębie wsi parafialnej, najczęściej na skraju miejscowości, chociaż zdarzało się i takie które zakładano w bezpośrednim sąsiedztwie kościoła. Z kolei cmentarze ewangelickie powstawały przy każdej wsi, bardzo często w starannie wybranym miejscu, w pewnym oddaleniu od miejscowości lub na obszarze leśnym. W samej wsi mogło być więcej niż jeden cmentarz. Cmentarze ewangelickie powstawały również przy zamożniejszych gospodarstwach, leśniczówkach czy w obrębie rodowych dóbr ziemskich. Zgodnie z XIX-wiecznymi trendami, te zakładane w krajobrazie otwartym wyróżniały się starannym doborem miejsca, o znacznych walorach widokowych. Na cmentarzach katolickich i ewangelickich występowały te same formy pochówków: mogiły ziemne, obramienia nagrobków, krzyże i ogrodzenia kwater grobowych oraz gatunki roślin, jak klony, lipy, lilaki, barwinki. Indywidualną formą artystyczną mogły odznaczać się kaplice i nagrobki na cmentarzach właścicieli ziemskich, z uwagi na wysoką pozycję społeczną oraz status majątkowy. Cmentarze ewangelickie, wraz z wyjazdem z terenów gminy ludności niemieckojęzycznej popadły po II wojnie światowej w ruinę.

Ważnym, zanikającym elementem w krajobrazie Gminy Ostrzeszów są obiekty liniowe, które tworzą obecnie przede wszystkich aleje przydrożne. Obowiązek sadzenia drzew przy drogach wypływał z edyktów pruskich, miały one chronić przed wiatrem, śniegiem i dawać w zimie orientację, a w lecie chronić przed upałem. Sadzone przy drogach, początkowo wzdłuż głównych traktów, z czasem również przy dojazdach lokalnych, utworzyły zwartą sieć stając się

nieodłącznym elementem miejscowego pejzażu. Obecnie zmieniło się podejście do alei przydrożnych i względy bezpieczeństwa zaczynają decydować o ich wycinaniu a przepisy prawne pozostawiają decyzje dotyczące wycinki w rękach władz samorządowych.

Na terenach wiejskich gminy Ostrzeszów zachowały się XIX w. obiekty architektury rezydencjalnej, najczęściej w zespołach dworsko-parkowych. Należy do nich zaliczyć zespół dworsko-parkowy w Kochłowach, Olszynie, Rogaszycach, Rojowie. Niektóre z tych obiektów wskutek niewłaściwego sposobu zagospodarowania i nieumiejętnie prowadzonych prac remontowych zatraciła pierwotne cechy stylowe. Podobnie zniszczeniu ulegały nie pielęgnowane założenia parkowe.

Niewiele na terenie gminy zachowało się obiektów przemysłowych. Wśród zabudowy pofolwarczej należy wśród nich wymienić spichlerze w Kochłowach i Rogaszycach. Na terenie Ostrzeszowa zachowały się wodociągowa wieża ciśnień z 1916 r., budynek produkcyjny gazowni z 1905, który dostarczał gaz do oświetlenia ulic Ostrzeszowa oraz kolejowa wieża ciśnień z 1910 roku w zespole dworca kolejowego. Gazownia była budowana od 1903 do 1905 roku. W latach 1911 – 12 wybudowano 2 zbiorniki do gazu. Sukcesywnie wymieniano latarnie naftowe jako oświetlenie ulic na latarnie gazowe. W mieście zainstalowano 108 latarni. W 1939 zmieniono oświetlenie gazowe na elektryczne. Nieliczne latarnie gazowe używane były jeszcze po 1945 do lat 50-tych XX w.

Kochłowy, dwór w zespole, ob. siedziba Domu Pomocy Społecznej, wpis do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego nr 164/Wlkp/A z 16.04.2004: „zespół dworski: dwór, pocz. XX w., 1920; park XIX/XX w.”

Dwór w zespole dworsko-parkowym wybudowany na pocz. XX w., rozbudowany w latach 20 XX w., w l. 90 XX w - częściowa wymiana podłóg; adaptacja poddasza na mieszkalne a piwnic na łazienki. Murowany, otynkowany, bryła częściowo przekształcona (dobudowane prostopadłe skrzydło od zachodu), z półkolistym ryzalitem od północy, jednokondygnacyjna z użytkowym poddaszem, zamknięta dachem łamanym z facjatami (w dolnej części dachu) i wolimi oczkami (górną poziom) krytym dachówką, dach nad dobudówką niższy niż korpusu głównego, dwuspadowy z wolimi oczkami, kryty dachówką, w fasadzie ganek na kolumnach zamknięty baniastym dachem z wolim oczkiem, pokryty dachówką. Niezachowana oryginalna stolarka okienna i drzwiowa.

Park krajobrazowy z pocz. XX w. Na teren parku główny wjazd prowadzi od strony zachodniej, poprzez bramę wjazdową, dalej aleją drzew lipowych urozmaiconą okazałymi żywotnikami zachodnimi. Park krajobrazowy o zachowanej pierwotnej kompozycji i drzewostanie z XIX i XX w. Przed dworem znajduje się owalny podjazd, dalej polana widokowa. Od strony zachodniej dworu wyróżnić można grupy drzew iglastych – świerków oraz krzewów. Od strony północnej zejście schodami prowadzi do sadu gdzie pozostało kilkanaście starych drzew owocowych oraz częściowo zarośnięty staw. Wyróżniające się drzewa to jesiony, robinie akacjowe, daglezie i kasztanowce białe. Ich wiek można ocenić w granicach 100-170 lat. Po stronie południowo-wschodniej parku znajduje się podwórze gospodarcze, które stanowi część pierwotnego zespołu folwarcznego, związanego od chwili powstania kompozycyjnie z częścią rezydencjonalną.

Olszyna, kościół filialny p.w. św. Wawrzyńca, wpis do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego nr 527/Wlkp/A z 31.12.1990: „kościół pw. św. Wawrzyńca, szach., 1820-21,”

Kościół wybudowany w latach 1820-21, konstrukcja drewniana z ceglany wypełnieniem (mur pruski), zakrystia dobudowana z cegieł (?) otynkowana, kruchta konstrukcji szkieletowej oszalowana pionowo deskami.

Kościół doraźnie naprawiany; przemurowanie podmurówki i wprowadzenie poziomej izolacji; podstemplowanie stropu, obicie wnętrza płytami pilśniowymi.

Bryła nieprzekształcona, układ jednonawowy z czworokątnie zamkniętym niższym prezbiterium oraz kruchtą, zamknięta dachem dwuspadowym – nad prezbiterium wielospadowym stożkowy kryte gontem. Na kalenicy sześciokątna drewniana sygnaturka z dachem namiotowym krytym blachą. Okna w elewacjach zamknięte odcinkami łuku. Kościół orientowany,

Ostrzeszów, układ urbanistyczny śródmieścia Ostrzeszowa, wpis do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego nr 674/A z 27.05.1993: „układ urbanistyczny oraz warstwy archeologiczno-kulturowe, przed 1283”

Ostrzeszów uzyskał prawa miejskie w 1283 roku. Dzięki korzystnemu położeniu na szlaku handlowym łączącym Wrocław z Toruniem poprzez Kalisz miasto szybko się rozwijało. W XIV wieku Kazimierz Wielki w ramach budowy systemu obronnego Polski wznosił w Ostrzeszowie zamek, którego baszta zachowała się do dzisiaj. Od XVI w. do końca XVIII w. miasto było siedzibą starostwa.

Centrum Ostrzeszowa zawiera rozplanowanie czternastowiecznego założenia urbanistycznego. Lokacyjne założenie miejskie składało się z czworobocznego rynku oraz z 8 ulic pierwotnie zapewne wybiegających z narożników rynku i ulic gospodarczych przechodzących za blokami przyrynkowymi. Poza tym posiadało przedmieścia, które w 1794 r. zostały przyłączone przez rząd pruski:

- od strony zachodniej – Borek, późniejsze miasteczko targowisko, do którego prowadziła ulica Targowa. Na terenie Borku został założony w pierwszej połowie XVII wieku kościół i klasztor oo. Bernardynów wyposażony gruntami starościąńskimi;
- od strony wschodniej – tzw. Św. Mikołaj z kościołem;
- od strony południowej – Przedmieście Krakowskie, na którym była dzielnica Stodolna; – od strony północnej ograniczały miasto grunty starościąńskie położone przy zamku i otaczającej go fosie.

W 1993 r. obszar wyznaczony przebiegiem ulic: Armii Krajowej, Dworcowej, Łąkowej, Sportowej, Kościuszki, Wojska Polskiego, Wolności, 21 Stycznia z uwagi na wartości urbanistyczne został wpisany do rejestru zabytków. Znajdująca się na tym obszarze zabudowa stanowi przykład historycznej zabudowy miejskiej, powstającej od XIII do XX w. Tak określony układ urbanistyczny oraz archeologiczne warstwy kulturowo-osadnicze znajdujące się na obszarze zachowują niezmienny układ ulic od momentu jego lokacji.

Ostrzeszów, kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, wpis do rejestru zabytków nr 523/Wlkp/A z 31.12.1990 r.

Kościół p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny został wzniesiony w stylu gotyckim (warsztat wielkopolski). Obecne prezbiterium i zakrystię wzniesiono ok. 1337 r., dobudowywany

w latach 1621-23, restaurowany w XIX i XX w.; w 1947-dobudowa kruchty przed gł. wejściem; 1955-9-odkrycie wewnątrz polichromii ściennej; 1955-8-dobudowa płd. kruchty, ob. kaplicy Wiecznej Adoracji

Kościół orientowany, murowany z cegły wiązanej w układzie polskim. Kościół składa się z krótkiego korpusu nawowego i węższego, zamkniętego wielobocznie prezbiterium (najstarsza część świątyni), nakrytego sklepieniem krzyżowo – żebrowym. Nawa zwieńczona płaskim, drewnianym stropem, Nad zakrystią sklepienie kolebkowe. Charakterystyczną cechą kościoła jest skrzywienie osi długiej nawy w stosunku do prezbiterium. Ściany kościoła z zewnątrz wzmocnione trójjuskowymi przyporami, pomiędzy którymi przepruto wysokie i wąskie, ostrołukowe okna. Dachy dwuspadowe, nad zakrystią pulpityowy, na kalenicy dachu nawy wieżyczka z sygnaturką. Wewnątrz znajdują się fragmenty średniowiecznych fresków z końca XIV wieku, zachowane w prezbiterium. W nawie znajdują się malowidła z początku XVI stulecia.

Ostrzeszów, kościół klasztorny p.w. św. Michała Archaniola w zespole klasztornym bernardynów, ob. nazaretanek, wpis do rejestru zabytków nr 823/Wlkp/A z 7.01.1954 r. z 6.11.1965 i z 22.11.2010: „kościół, ob. pw. św. Michała Archaniola, 1660-80; 1709-41 - klasztor, 1660-80, 1 poł. XVIII; kaplica pw. św. Judy Tadeusza, 1722; cmentarz, ob. dziedziniec kościelny; ogrodzenie cmentarza kościelnego z bramą, mur. 1784; d. ogrody i sady klasztorne (teren), XVII-XX; ogrodzenie d. ogrodów, od strony ul. Klasztornej, mur., XVIII, XX; aleja lipowa do kościoła”

W 1629 r. został sprowadzony zakon bernardynów do Ostrzeszowa, którzy się osiedlili w drewnianym kościele Św. Michała Archaniola, w pobliżu obecnego klasztoru. Klasztor wybudowany w latach 1660-80, 1 poł. XVII w. Murowany, z cegły, barokowy. Zespół klasztorny ogrodzony bezstyłowym murem z cegły, wzniesionym w 4 ćwierćwieczu XVIII w. Cmentarz przykościelny założony w XVII w., użytkowany do pocz. XIX w. Na jego miejscu obecnie dziedziniec przykościelny, założony na planie nieregularnego czworoboku, z centralnie umieszczoną kaplicą Św. Judy Tadeusza, ogrodzony murowanym ogrodzeniem z bramą od południa i furtą od północnego-zachodu, od północy dziedziniec zamyka kościół. Ogrodzenie dziedzińca kościelnego (cmentarza przykościelnego) z bramą z 4 ćw. XVIII w. Brama i ogrodzenie murowane, z cegły, otynkowane – mur w części wschodniej. Brama barokowa

W 1838 r. rząd pruski dokonał kasaty klasztoru w Ostrzeszowie. Zakonników wydalono, klasztor i kościół zamknięto. Po śmierci ostatniego gwardiana skonfiskowano całość dóbr klasztoru. Kościół i zabudowania klasztorne przekazano gminie ewangelickiej. W 1846 r. katolicy odzyskali kościół, pomieszczenia klasztorne do 1933 roku wykorzystywano na mieszkania. Od roku 1933 właścicielem kościoła i klasztoru jest Zgromadzenie Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu.

Kościół klasztorny z lat 1660-1680, 1709-41, barokowy. Murowany z cegły, tynkowany, pod kościołem sklepienie podziemia. Kościół orientowany, bryła oszkarpowana, wejście do kościoła ujęte flankowanym pilastrami portalem; czteroprzęsłowa nawa szersza niż przylegające dwuprzęsłowe, zamknięte półkoliście prezbiterium. Bryła kościoła zamknięta dwuspadowym dachem, pokrytym dachówką ceramiczną. Nad absydą prezbiterium wieżyczka z sygnaturką.

Barokowa kaplica p.w. św. Judy Tadeusza, wybudowana w 1722 r. Murowana, z cegły, otynkowana, na rzucie kwadratu ze ścietymi narożnikami. W elewacjach ścian blendy i niewielkie owalne okienka w osiach, wejście z prostokątnym, uskokowym obramieniem, stolarka drzwi

zachowana. Przykryta dachem namiotowym pokrytym dachówką, a w zwieńczeniu dachu kamienna rzeźba św. Michała Archanioła.

Ostrzeszów, kościół filialny pw. Św. Mikołaja, wpis do rejestru zabytków nr 707/Wlkp/A z 1.08.1956 i z 1.09.2008: „- kościół fil. pw. św. Mikołaja, ul. św. Mikołaja, drewn., 1758; cmentarz kościelny, nr rej.:jw.”

Kościół wzniesiony w 1758 r. drewniany, konstrukcji zrębowej, oszalowany pionowo deskami z listwowaniem. Jednonawowy, z węższym i niższym prezbiterium zamkniętym wielobocznie z zakrystią północy dobudowaną do prezbiterium, kruchta z wieżą, dach nad nawą dwuspadowy, nad prezbiterium wielospadkowy nad zakrystią pulpitowy, dach wieży namiotowy, dachy pokryte gontem. Na kalenicy nawy sześcioboczna sygnaturka z krzyżem. Kościół barokowy. Wnętrze ze wspólnym stropem dla nawy i prezbiterium. Chór muzyczny z datą budowy „1758”, wsparty na dwóch słupach z prospektem organowym. Ołtarz główny późnobarokowy z 1771 r. Dwa ołtarze boczne, ambona z 2 poł. XVIII w. Rzeźby późnogotyckie z połowy XVI w. Wokół kościoła teren po cmentarzu przykościelnym, częściowo wybrukowany kostką granitową, ogrodzenie w tynkowanych słupkach z dwuspadowymi daszkami, z bramą wjazdową. Teren kościoła otoczony starymi grabami, grochodrzewami i dębami.

Ostrzeszów, kościół ewangelicki, obecnie rzymskokatolicki, parafialny p.w. Chrystusa Króla, wpis do rejestru zabytków nr 732/Wlkp/A z 29.12.2008: „kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. par. pw. Chrystusa Króla, ul. Zamkowa 14, 1859-61, cmentarz kościelny, j.w.”

Pierwsi protestanci przybyli na tereny południowej Wielkopolski w pierwszej połowie XVII w. w okresie wojny trzydziestoletniej. Ostrzeszów po drugim rozbiorze Polski w 1793 r. znalazła się pod zaborem pruskim. W 2 połowie XIX w. nasiliła się prowadzona przez Ottona von Bismarcka akcja germanizacyjna i antykatolickiej w ramach tzw. Kulturkampf na terenie zaboru pruskiego przejawiająca się napływem ludności niemieckiej wyznania ewangelickiego.

Kościół wzniesiony w latach 1859-1861 jako kościół ewangelicki, od 1945 r. kościół katolicki. Murowany, z cegły. Kościół orientowany, bryła jednonawowa rzucie prostokąta oszkarpowana z niższą czterokątną absydą oszkarpowaną oraz zakrystią. oraz wieżą na rzucie kwadratu mieszczącą kruchtę, powyżej IV kondygnacji wieżyczka w kształcie graniastosłupa o podstawie sześciokątnej, zamknięte dachem dwuspadowym nad nawą, namiotowym nad absydą oraz namiotowym nad wieżyczką wieży, dachy pokryte ceramicznie. Kościół w stylu neogotyckim.

Cmentarz przykościelny założony w XIX w. Obecnie częściowo wybrukowany i zalany płytą betonową.

Ostrzeszów, ratusz, wpis do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego nr 525/Wlkp/A z 10.09.1998: „ratusz”

Ratusz wybudowany w 1840 r. Murowany, tynkowany, z ceramicznym detalem architektonicznym. Bryła na rzucie prostokąta, podpiwniczona, dwukondygnacyjna z użytkowym poddaszem, zamknięta dachem naczółkowym, pokrytym ceramicznie. Na kalenicy czworokątna drewniana wieżyczka nakryta dachem namiotowym pokrytym ceramicznie. Fasada pięcioosiowa, symetryczna, ujęta szerokimi lizenami w narożach, środkowa oś z wejściem ujęta w szerokich

lizenach, elewacje artykułowane przerwanyymi lizenami profilowanymi gzymsami: kordonowym oraz parapetowym oraz wyładowanym gzymsem wieńczącymi. Otwory o wykroju prostokątnym, stolarka otworowa nie oryginalna. Ratusz zachowany w dobrym stanie, własność samorządowa, mieści się Muzeum Regionalne im. Władysława Galusa i Urząd Stanu Cywilnego.

Ostrzeszów, wodociągowa wieża ciśnień, wpis do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego nr 655/Wlkp/A z 07.09.1998: „wodociągowa wieża ciśnień, ul. Sikorskiego 54, 1916”

Wieża wzniesiona w 1916 r. Murowana, z cegły, z elementami architektury modernistycznej i eklektycznej. Wieża o podstawie ośmioboku, konstrukcję nośną stanowi osiem monolitycznych słupów żelbetonowych posadowionych na stropach. Portal wejściowy złożony z 2 kolumn wtopionych w pilastry podpierające belkę z datą 1916, powyżej tympanon z kartuszem herbowym z gzymsem wyłożonym dachówkami, siedmiokondygnacyjna. Wieża zwieńczona dzwonowatą kopułą z metalową kulą, pokryta dachówką z lukarnami. Na piątej kondygnacji balkon okalający wieżę. Wieża zachowany w dobrym stanie, własność samorządowa, budynek wykorzystywany na cele kulturalne: koncerty.

Ostrzeszów, budynek produkcyjny gazowni (obecnie lokal usługowy, restauracja), wpis do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego nr 807/Wlkp/A z 28.07.2010: „budynek produkcyjny gazowni, ul. Sportowa 6a, 1905”

Budynek produkcyjny gazowni (do oświetlenia ulic Ostrzeszowa) wzniesiony w 1905 r. Murowany, z cegły. Bryła na rzucie prostokąta, dwukondygnacyjny korpus ze szczytem z okulusem zamknięty dachem dwuspadowym oraz przylegające do jednokondygnacyjne części nakryte dachami jednospadowymi, dachy pokryte papą.

Fasada z otwory okienne z łukowym nadprożem, w szczycie osi głównej okulus. Fasada częściowo otynkowana, szczyt ze sterczynami i krenelaż. Budynek neogotycki

Ostrzeszów, wieża i relikty zamku, wpis do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego nr 524/Wlkp/A z 16.06.1965, 04.07.2007: „ruiny zamku z basztą, XIV”

W XIV wieku Kazimierz Wielki w ramach budowy systemu obronnego Polski wznosił w Ostrzeszowie zamek, wzmiankowany w latach 1337 i 1386, którego pozostałości w postaci baszty zamkowej zostały zachowane do czasów obecnych. Ruiny zamku gotyckiego, na które składają się fragmenty czworobocznych murów obwodowych oraz baszta w części południowej. Zamek przed spalaniem otoczony był fosą przez którą prowadził most z poręczami. Zamek wzniesiono w I połowie XIV w., zburzony w XVII w., rozebrany w poł. XIX w., obecnie zachowane jedynie relikty zamku oraz wieża. Zamek zbudowano z cegły na planie prostokąta o wymiarach 27 x 39 m. Wieża murowana z cegły. Bryła na rzucie kwadratu, przechodząc na wysokości 11 m. w ośmiobok, pięciokondygnacyjna, z wejściem na wysokości II kondygnacji. W części pd. w połowie jej wysokości znajduje się blenda zamknięta dwoma łukami ze wspornikiem. Wieża gotycka.

Wieża i relikty zamkowego w dobrym stanie, własność samorządowa, stanowią placówkę kulturalną Ostrzeszowskiego Centrum Kultury, z wystawą czasową, w okresie letnim imprezy kulturalne, festyny, w wynajętej części pomieszczeń znajduje się restauracja.

Rojów, dwór w zespole dworsko-parkowym, wpis do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego nr 40 z 3.11.1958: „dwór, drewn., XVIII/XIX”

Dwór wybudowany na przełomie XVIII/XIX w. Drewniany konstrukcji zrębowej, z glinianą „obrzutką”. Bryła nieprzekształcona, silnie wydłużona, jednokondygnacyjna zamknięta dachem dwuspadowym z naczółkami pokrytym obecnie płytami eternitu, pierwotnie z facjatami – obecnie ta część dachu uległa zawaleniu.

Siedlików, kościół parafialny p.w. św. Andrzeja Apostoła, wpis do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego nr 528/Wlkp/A z 31.12.1990: „kościół pw. św. Andrzeja Apostoła, drewn., 1778”

Kościół wybudowany w 1778 r., orientowany. Drewniany konstrukcji zrębowej, oszalowany deskami z listwowaniem. Bryła nieprzekształcona, jednonawowa z niską kruchtą wejściową, czterobocznie zamkniętym prezbiterium – niższym niż korpus nawy ale wyższym niż kruchta, zamkniętym wielobocznie do którego od północy przylega niższa zakrystia, zamknięte dachem dwuspadowym i wielospadowym nad prezbiterium i zakrystią pokryte gontem. Na kalenicy sześcioboczna ażurowa wieżyczka z sygnaturką, obita blachą.

**6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY.
ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ**

Dla oceny stanu i perspektyw dziedzictwa kulturowego gminy Ostrzeszów oraz możliwości gminy w tym zakresie, przeprowadzono analizę SWOT (Strength – siła, Weakness - słabość, Opportunity - szansa, Threat – zagrożenie).

Po stronie słabych stron i zagrożeń uwzględniono także zagrożenia systemowe, których występowanie wynika ze słabości stanowionego prawa, niewystarczającej presji ze strony aparatu Państwa a nie jest spowodowane działaniem, bądź zaniechaniem działania ze strony administracji lokalnej czy też właścicieli lub użytkowników obiektów zabytkowych.

MOCNE STRONY Gminy Ostrzeszów	SŁABE STRONY Gminy Ostrzeszów
<ul style="list-style-type: none"> • wielokulturowość i różnorodność kulturowa ludności zamieszkującej tereny gminy • korzystna lokalizacji komunikacyjna gminy Ostrzeszów w ciągu dróg krajowych • dobry i bardzo dobry stan zabytków w rękach kościoła katolickiego (zabytki sakralne) oraz samorządu jako przykłady dobrych praktyk w ochronie dziedzictwa kulturowego • liczne szlaki turystyki pieszej i rowerowej przebiegające przez atrakcyjne tereny 	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczająca promocja gminy na zewnątrz, • niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczna: ścieżki rowerowe, ciągi komunikacyjne, wiaty, altany dla weekendowej turystyki pieszej, rowerowej a także usług do obsługi ruchu turystycznego • niewystarczająca promocja zasobów dziedzictwa kulturowego, brak tablic informacyjnych przy zabytkach, • niewystarczająca promocja atrakcji turystycznych gminy • wysoki koszt rewaloryzacji i rewitalizacji obiektów zabytkowych

<p>gminy, sprzyjające rozwojowi agroturystyki, turystyki weekendowej</p> <ul style="list-style-type: none"> • znaczny potencjał przyrodniczy terenów Gminy ze zróżnicowaniem krajobrazowym w postaci Wzgórz Ostrzeszowskich przyciągającym turystów • wysokie walory turystyczne gminy należącej w całości do Obszaru Chronionego Krajobrazu Wzgórza Ostrzeszowskie i Kotliny Odolanowskiej, duża lesistość gminy • Ośrodek Sportu i Rekreacji w Ostrzeszowie jako atrakcja turystyczno-rekreacyjna sprzyjająca rozwojowi turystyki i infrastruktury turystycznej • wyspecjalizowane ośrodki turystyczne w Ostrzeszowie w okolicach Ośrodka Sportu i Rekreacji • na terenie gminy znajduje się jedno z najwyższych wzniesień Wielkopolski (Bałczyna), wykorzystywane nie tylko turystycznie ale także przez miłośników paralotniarstwa • prężnie działająca samorządowe instytucje kultury: Ostrzeszowskie Centrum Kultury, Muzeum Regionalne oraz Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Ostrzeszów • przywiązanie miejscowej ludności do tradycji przejawiające się w dekorowaniu przydrożnych kapliczek i krzyży • aktywność i zaangażowanie mieszkańców udzielających się w organizacjach pozarządowych w kształtowaniu i pielęgnowaniu regionalnej świadomości kulturowej • wysokie walory krajobrazowo-przyrodnicze Gminy z obszarami leśnymi, przyciągającymi weekendowy ruch turystyczny • dobra położenie z centralnie położoną stolicą powiatu - Ostrzeszowem, stanowiąc zaplecze mieszkalne, a także turystyczne dla całej gminy 	<ul style="list-style-type: none"> • niewłaściwe materiały budowlane stosowane przy pracach remontowo-budowlanych przy zabytkach powodujące ich dewaloryzację, • niewystarczające wykorzystanie zasobów środowiska kulturowego gminy • brak sieciowych, kompleksowych, całorocznych produktów turystycznych, • brak nowoczesnej informacji turystycznej – nieatrakcyjna oferta edukacyjna dla młodzieży i dorosłych: brak folderów, ulotek, „gadżetów” promujących dziedzictwo kulturowe gminy • brak skutecznego systemu zachęt ze strony państwa do podejmowania prac adaptacyjnych, konserwatorskich w obiektach zabytkowych • niewiedza właścicieli obiektów zabytkowych o obowiązkach wynikających z figurowania obiektu w gminnej ewidencji zabytków, • niewystarczające środki finansowe w budżecie na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego • polityka finansowa rządu, której skutkiem jest deficyt budżetowy gmin poprzez nakładanie na samorządy nowych zadań bez dodatkowego wsparcia finansowego na ich realizację • niewystarczające działania związane z promocją gminy: brak zintegrowanego podejścia do turystyki, to jest kompleksowej oferty turystycznej np.: regionu, w tworzeniu której uczestniczą podmioty gospodarki turystycznej, instytucje społeczne i instytucje publiczne • niewystarczająca promocja atrakcji turystycznych i brak sieciowania usług – brak organizatora turystyki • niewystarczające wykorzystanie potencjału krajobrazowego gminy dla rozwoju turystyki i rekreacji • brak zainteresowania wśród młodego pokolenia tradycją i folklorem ze strony młodzieży, • zanikanie dawnej zabudowy wiejskiej wskutek braku odpowiednich zapisów ochronnych w dokumentach planistycznych
--	--

<ul style="list-style-type: none"> • walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe do rozwoju weekendowej turystyki wypoczynkowej i poznawczej z istniejącą infrastrukturą szlaków pieszych, rowerowych • ciekawe najdawniejsze dzieje terenów Gminy z materialnym pozostałościami z różnych okresów, • potencjał do organizacji imprez plenerowych z udziałem grup rekonstrukcyjnych w oparciu o wydarzenia z najnowszej historii Wielkopolski – Powstanie Wielkopolskie, wydarzenia z okresu II wojny światowej (Stalag i Oflag „Schildberg”) • dobra baza oświatowa z rozwiniętą infrastrukturą sportową, • potencjał wytyczenia nowych szlaków pieszych, rowerowych w oparciu o tereny przyrodnicze, zabytki gminy oraz miejsca historycznych wydarzeń • aktualna gminna ewidencja zabytków nieruchomości • korzystna struktura własności obiektów zabytkowych: zabytki najcenniejsze we władaniu władz samorządowych oraz kościoła katolickiego dbających o swoją własność • ciekawa historia terenów gminy mająca duży potencjał dla inicjatyw popularyzatorskich historii gminy • obiekty w Gminnej Ewidencji Zabytków których obecność uatrakcyjnia szlaki turystyki pieszej i rowerowej • kalendarz imprez cyklicznych organizowanych i współorganizowanych przez Gminę Ostrzeszów i jej organizacje, rozpoznawany w regionie, 	<ul style="list-style-type: none"> • kształtowanie nowej zabudowy mieszkalnej na terenie gminy, bez uwzględniania tradycji budowlanej terenów Gminy; • niebezpieczeństwo zniszczenia układów ruralistycznych wskutek wchłaniania terenów budowlanych na terenach Ostrzeszowa i wsi, • obowiązek opieki nad zabytkami a zasady dofinansowania obiektów zabytkowych pozostających w ewidencji zabytków (nie wpisanych do rejestru) przerzucający koszty utrzymania obiektów na barki właścicieli
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • integracja europejska i możliwość pozyskania funduszy unijnych w ramach perspektywy finansowej 2021-2027 na dalszy rozwój 	<ul style="list-style-type: none"> • skomplikowane procedury ubiegania się o środki unijne • zacieranie historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych • zanikanie tradycyjnego budownictwa, • zły stan zespołów dworsko-parkowych,

<ul style="list-style-type: none"> • szansa na utworzenie szlaku turystycznego drewnianej architektury pogranicza Wielkopolski • bliskość dużych miast powiatowych, których mieszkańcy chętnie korzystają z zasobów dziedzictwa kulturalnego gminy • rozwój agroturystyki na bazie istniejących wciąż gospodarstw rolnych • liczne programy krajowe oraz unijne programy pomocowe służące zachowaniu i remontom obiektów stanowiącym dziedzictwo narodowe • możliwość odpisu podatkowego na zakup i remont obiektu zabytkowego wprowadzony w Polskim Ładzie • potencjał rozwoju weekendowej turystyki rowerowej dla mieszkańców Ostrzeszowa • wzrost zainteresowania w społeczeństwie dziedzictwem kulturowym, tradycjami kulinarnymi, zwyczajami i obrzędami i udział organizacji NGO w promowaniu i poszerzaniu oferty kulturalnej, inicjatywy służących zachowaniu dziedzictwa kulturalnego • łatwość i dostępność informacji o zasobie kulturowym poprzez internet • moda na turystykę „Blisko Natury” oraz turystykę weekendową oraz moda na zdrowy i ekologiczny styl życia • atrakcyjna historia terenów gminy umożliwiająca wytyczenie ścieżek edukacyjnych po atrakcjach przyrodniczych i historycznych gminy • wykorzystanie miejsc historycznych do organizacji uroczystości o charakterze lokalnym jak i ponadregionalnym – na przykład szlak sakralnej architektury drewnianej, obozy jenieckie z okresu II wojny światowej w Ostrzeszowie, • rosnąca świadomość roli kultury w życiu społeczno-gospodarczym • wzrost atrakcyjności turystycznej i idący za tym rozwój turystyki na bazie atrakcji przyrodniczo – kulturowych gminy 	<ul style="list-style-type: none"> • brak środków finansowych na wkład własny przy korzystaniu ze środków pomocowych • ograniczone środki budżetu niepozwalające na realizację inwestycji prorozwojowych • spadek dochodów gmin i niedoinwestowanie instytucji kultury • niszczenie stanowisk archeologicznych wskutek działalności inwestycyjnej (budownictwo) • rozluźnienie się więzi rodzinnych i brak przywiązania do miejsca zamieszkania • polityka finansowa państwa – zmniejszanie subwencji • niedostosowanie oferty kulturalnej do zmieniających się wzorców spędzania czasu wolnego • niedostateczna wiedza o wartościach chronionych obiektów • niedostateczne zabezpieczenie obiektów zabytkowych • niewiedza o obowiązkach wynikających z występowania obiektu w gminnej ewidencji zabytków • niewystarczające środki finansowe w budżecie na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego • skomplikowane procedury ubiegania się o środki zewnętrzne, zwłaszcza przez osoby prywatne • zerwanie ciągłości kulturowej pomiędzy pokoleniami skutkujące zmianą systemu wartości • bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych • zasoby kruszyw mineralnych zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych
---	--

<ul style="list-style-type: none"> • wzrost popytu na usługi turystyczne i wypoczynek na obszarach wiejskich i blisko natury (turystyka kwalifikowana: rowerowa, nordic-walking, wypoczynek sobotnio-niedzielny dla mieszkańców miast • postępująca cyfryzacja mediów i zasobów dziedzictwa kulturowego ułatwiająca budowanie narracji wokół miejsc proponowanych do odwiedzenia • powszechny dostęp do informacji i zasobów sieciowych dzięki sieci internet 	
--	--

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

7.1. Priorytety, kierunki działań i zadania programu opieki

Cele, kierunki działań i działania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Ostrzeszów wynikają z dokumentów programowych wytworzonych na szczeblu krajowym, wojewódzkim, a szczególnie są zbieżne z Krajowym programem ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022, Programem opieki nad zabytkami w województwie wielkopolskiego na lata 2021–2024 oraz Programem opieki nad zabytkami powiatu ostrzeszowskiego na lata 2022-2025. W wyniku analizy stanu dziedzictwa kulturowego w gminie Ostrzeszów został sformułowany priorytet Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Ostrzeszów na lata 2024-2027:

„Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w gminie Ostrzeszów w celu zwiększenia potencjału kulturowego i turystycznego gminy”

W osiągnięciu zamierzenia dopomóc mają cele szczegółowe, wśród których należy wymienić:

Cel 1: Ochrona dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy oraz opieka nad nimi;

Cel 2: Kształtowanie tożsamości regionalnej;

Cel 3: Budowanie społecznej akceptacji dla ochrony dziedzictwa kulturowego gminy;

Cel 4: Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego dla funkcji edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych;

Cel 5: Edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy;

Cel 6: Promocja dziedzictwa kulturowego gminy.

W związku z pandemią COVID-19 (koronawirusem) pojawiły się problemy i wyzwania, związane przede wszystkim z ochroną zdrowia i życia ludzi, ale także z ochroną dzieł sztuki i zabytków, z którymi wcześniej nie mieliśmy do czynienia. W wielu instytucjach zaistniała konieczność podejmowania akcji dezynfekcyjnych / dekontaminacyjnych. Stosowane do tego środki, mające na celu uchronienie przed zachorowaniem człowieka, są niestety nieobojętne dla dzieł sztuki. Poniżej podajemy odnośnik do strony internetowej, zawierającej informacje dotyczące rekomendacji i postępowania w przypadku dekontaminacji obiektów zabytkowych i zawierających zabytkowe obiekty.

<http://www.mng.gda.pl/wp-content/uploads/2020/04/Dekontaminacja-MNW.pdf>

7.2. Kierunki działań programu opieki oraz działania programu

Cel 1: Ochrona dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy oraz opieka nad nimi	
<i>Kierunki działań:</i>	<i>Działania:</i>
1. Ochrona nieruchomego dziedzictwa materialnego	Aktualizowanie wykazu zabytków nieruchomych w dokumentach planistycznych Gminy Ostrzeszów pod kątem spójności z gminną ewidencją zabytków
	aktualizacja rysunku w dokumentach planistycznych Gminy Ostrzeszów o wszystkie stanowiska archeologiczne gminnej ewidencji zabytków Gminy Ostrzeszów
	wykonanie „Planu ochrony zabytków gminy Ostrzeszów na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych” obejmującego ochronę i zabezpieczenie przed niszczeniem – w tym przed kradzieżą, pożarem, zalaniem - obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków oraz coroczna aktualizacja Planu
	Bieżące utrzymanie obiektów zabytkowych, stanowiących własność gminy i miasta Ostrzeszów we właściwym stanie technicznym i estetycznym
	Wsparcie prac remontowych i rewaloryzacyjnych obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków na remonty kościołów: <ul style="list-style-type: none"> • Rewaloryzacja elewacji zabytkowego Kościoła Parafialnego pw. NMP Wniebowziętej w Ostrzeszowie; • Remont i naprawa dachu i elewacji Kościoła pw. św. Wojciecha w Rojowie; • Remont elewacji drewnianej oraz konstrukcji dachu wraz z wymianą pokrycia zabytkowego Kościoła pw. Św. Andrzeja Apostoła w Siedlikowie.
	Wsparcie działań mających na celu zabezpieczenie obiektów zabytkowych w zakresie montażu instalacji przeciwpożarowej i alarmowej, zabezpieczeń przeciw włamaniom
	O ile się taka możliwość pojawi - ochrona tradycyjnej zabudowy i architektury regionalnej poprzez wykorzystanie opracowanych przez specjalistów, Narodowego Instytutu Dziedzictwa oddział terenowy w Poznaniu oraz we współpracy z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków wzornika i katalogu tradycyjnego budownictwa obejmującego również detal architektoniczny jako instrumentu pomocniczego dla lokalnych architektów i inżynierów w projektowaniu nowej zabudowy nawiązującej do lokalnych tradycji
	w porozumieniu ze Starostą powiatu ostrzeszowskiego czytelne oznakowanie zabytków wpisanych do rejestru zabytków - forma oznakowania oraz treść powinna być uprzednio uzgodniona z WUOZ w Kaliszu

	<p>pozyskiwanie informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków – w cyklach najrzadziej dwuletnich - o przeprowadzonych pracach remontowych, budowlanych, pojawiających się zagrożeniach stałych i doraźnych.</p>
2. Ochrona zabytków ruchomych	<p>ujęcie problematyki ochrony zabytków ruchomych w Planie ochrony zabytków gminy Ostrzeszów na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych z uwzględnieniem zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków.</p>
3. Ochrona zabytków archeologicznych	<p>Nadzór nad właściwym prowadzeniem planowanych inwestycji związanych z pracami ziemnymi – zadbanie o zgłoszeniu prac do WUOZ w Kaliszu i uzyskanie stosownych zezwoleń i warunków prowadzenia prac:</p> <ul style="list-style-type: none"> - budowa wschodniej sieci wodociągowej w latach 2024-2025; - budowa przepompowni wody dla południowych terenów Gminy Ostrzeszów w 2024 r.; - przebudowa infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej w Ostrzeszowie, ulice: Okrzei, Towarowa, Pocztowa; - inwestycja drogowa na odcinku Niedźwiedz - Siedlików (etap od DK11 do pos. Marydół 1); - inwestycja drogowa w Ostrzeszowie ul. Okrzei i Towarowa; -inwestycja drogowa w Rogaszycach (od posesji 192 do 140a); - inwestycja drogowa w Rojowie ul. Mieszyny od. ul. Wrocławskiej do Złotnicy; - inwestycja drogowa w Ostrzeszowie Pustkowiui działka ewidencyjna 444. <p>ochrona i zachowanie stanowisk archeologicznych przed zniszczeniem wskutek gospodarczej i budowlanej działalności oraz przed ingerencją nieuprawnionych osób, na przykład „poszukiwaczy skarbów” korzystających z wykrywaczy metali poprzez akcje informacyjne na stronach internetowych gminy, w których znalazłoby się pouczenie o niszczeniu stanowisk i grożących za to sankcjach karnych;</p> <p>Zamieszczenie na stronie internetowej gminy w zakładce planowanie przestrzenne informacji skierowanej do inwestorów prowadzących prace budowlane i ziemne o prawnym wymogu poinformowania WKZ lub wójta gminy o odkryciu zabytków archeologicznych i konieczności wstrzymania prac budowlanych;</p> <p>upublicznianie w lokalnych publikatorach, na stronach internetowych informacji o odkryciach archeologicznych w celu kreowania właściwych wzorów zachowań wobec materialnych pozostałości dziedzictwa kulturowego,</p>

4. Dokumentacja i popularyzacja zasobów dziedzictwa kulturowego	uzupełnianie GEZ o inne obiekty zabytkowe, które zostaną uznane za wartościowe, czyli inwentaryzacja tzw. małej architektury: krzyży, kapliczek przydrożnych, zachowanych na terenie Gminy,
	stałe uwzględnianie w aktualizowanych dokumentach planistycznych gminy ochrony dziedzictwa kulturowego gminy poprzez zamieszczanie aktualnego wykazu obiektów w gminnej ewidencji zabytków, w tym stanowisk archeologicznych
	digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego gminy – w miarę możliwości zainicjowanie przez Ostrzeszowskie Centrum Kultury i Bibliotekę Publiczną Gminy Ostrzeszów we współpracy merytorycznej z Muzeum Regionalnym w Ostrzeszowie programu skanowania zdjęć z archiwów rodzinnych, przedstawiających miejscowości gminy, a także mieszkańców gminy przy ich zajęciach codziennych, obchodzonych uroczystościach, świętach itp., oraz organizowanie wystaw (konkursów?) o charakterze tematycznym w szkołach i ośrodkach życia kulturalnego,
5. Pielęgnacja tradycji i lokalnego folkloru	wspieranie dokumentowania w postaci rejestracji występów zespołów folklorystycznych, śpiewaczych z archiwizowaniem pozyskanych dokumentacji, zbieranie relacji, wspieranie i upowszechnianie „ginących zawodów”,
	promocja i wspieranie twórczości tradycyjnej, ludowej, zarówno materialnej jak i niematerialnej - zwyczaje całoroczne na wsi, przyśpiewki, tańce, tradycyjne wyroby kulinarne i ich promowanie na stronach internetowych Gminy,
Cel 2: Kształtowanie tożsamości regionalnej	
1. Wspieranie działań edukacyjnych obejmujących historię i dziedzictwo kulturowe regionu na różnych poziomach nauczania	Inicjowanie organizowania lekcji, na przykład muzealnych poświęconych tradycji kulturalnej gminy, regionu z zapraszaniem starszych mieszkańców jako opowiadających o dawnych zwyczajach: dorocznych, świątecznych itp, skanowanie zdjęć z przeszłości dokumentujących historię gminy, poszczególnych wsi itp),
	inicjowanie i pomoc w tworzeniu ekspozycji o charakterze regionalnym w Muzeum Regionalnym , Ostrzeszowskim Centrum Kultury, np. wystawy fotografii pochodzące ze zbiorów rodzinnych które zostały zeskanowane w ramach akcji skanowania starych zdjęć w ramach wystaw tematycznych (np. pory roku w gospodarstwie, wydarzenia z przeszłości, które przybliżyłyby młodemu pokoleniu ginące zwyczaje i tradycje)
2. Kształtowanie tożsamości regionalnej w oparciu o wydarzenia historyczne, tradycje,	inicjowanie i współuczestniczenie w organizowaniu imprez plenerowych upamiętniających zwycięskie walki podczas Powstania Wielkopolskiego, tragicznych wydarzeń tzw. „Krwawej Soboty” 20 stycznia 1945, Oflagu XXI C, w przypadku pojawienia się inicjatyw zewnętrznych współfinansowanie grup rekonstrukcyjnych,

	publikowanie relacji z tych uroczystości na stronach internetowych Gminy
	Udostępnienie – w przypadku pojawienia się inicjatywy zewnętrznej – możliwości organizowania imprez plenerowych z udziałem grup rekonstrukcyjnych – podczas Powstania Wielkopolskiego, tragicznych wydarzeń tzw. „Krwawej Soboty” 20 stycznia 1945, Oflagu XXI C,
3. Wykorzystanie pamięci historycznej do integracji społeczności lokalnej i popularyzacji dziedzictwa kulturowego	Współorganizowanie rocznic Powstania Wielkopolskiego, wydarzeń z okresu okupacji niemieckiej: „Krwawej Soboty”, Wspieranie turystyki militarnej w oparciu o miejsca bitew z okresu Powstania Wielkopolskiego. obozów jenieckich Stalag XXI A i Oflag XXI C z okresu II wojny światowej
Cel 3: Budowanie społecznej akceptacji dla ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego gminy	
1. Dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy	opublikowanie na stronie internetowej Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami, Udostępnianie stron internetowych Urzędu Gminy publikacjom poświęconym kulturze i tradycjom na terenie Gminy Ostrzeszów.
2. Edukacja mieszkańców w zakresie praw i obowiązków dotyczących opieki nad zabytkami	upowszechnianie wiedzy o prawach i obowiązkach właścicieli obiektów zabytkowych na stronach internetowych gminy; upowszechnianie dobrych praktyk konserwatorskich.
3. Zaangażowanie mieszkańców w działania na rzecz kultury	wspieranie i promowanie działalności artystycznej, w tym amatorskiej: na przykład poprzez inicjowanie inscenizacji ważnych wydarzeń z historii gminy, odtwarzanie dawnych obrzędów, życia codziennego i tradycyjnych prac rzemieślniczych z użyciem tradycyjnych narzędzi i organizacji pracy.
Cel 4: Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego dla funkcji edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych	
1. Wspieranie właścicieli posiadających obiekty zabytkowe	Zamieszczanie na stronie internetowej Urzędu Gminy informacji na temat pozyskiwania nowych źródeł finansowania prac remontowych i konserwatorskich, np. programy ochrony zabytków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, środków pomocowych Unii Europejskiej,
2. Stymulowanie wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego dla rozwoju przemysłów kultury i czasu wolnego	wspieranie rozwoju turystyki kulturowej, wiejskiej, sentymentalnej, tematycznej – np. powstanie szlaku drewnianej architektury sakralnej wspólnie z gminami sąsiadującymi, szlakiem bitew i potyczek z okresu Powstania Wielkopolskiego, kapliczek przydrożnych – poprzez udostępnianie stron internetowych gminy organizatorom takich akcji;

	współpraca z organizatorami turystyki oraz zagospodarowania czasu wolnego działających lub zamierzających działać na terenie gminy,
3. Tworzenie pasm turystyczno–kulturowych	promocja na stronach internetowych gminy szlaków turystyki kulturowej i ciągów wydarzeń w oparciu o atrakcje gminy: miejsca bitwy pod Ligotą w Powstaniu Wielkopolskim,
	publikacja map i planów z umiejscowieniem obiektów czy wydarzeń historycznych włączonych do pasma turystyki kulturowej; np. zaczynając od publikacji na stronach internetowych gminy.
4. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych	Opublikowanie na stronie internetowej Gminy map ze szlakami turystycznymi i opisami atrakcji przyrodniczych i historycznych na trasie ich przebiegu
Cel 5: Edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy	
1. Poszerzanie wiedzy o materialnym dziedzictwie kulturowym i idei jego ochrony przy użyciu nowoczesnych technologii, mediów oraz różnorodnych form edukacji społecznej	zainicjowanie współpracy Muzeum Regionalnego w Ostrzeszowie z Muzeum Archeologicznym w Poznaniu w zakresie promocji i popularyzowania na stronach internetowych metod dokumentowania zabytków i prospekcji terenowej, np. pozyskiwania danych skaningu laserowego i ich roli dla prospekcji w lasach i innych trudno dostępnych miejscach i udostępnienie stron internetowych gminy dla ich prezentacji.
2. Popularyzacja akcji edukacyjnych na rzecz niematerialnego dziedzictwa kulturowego do wzmacniania społecznej świadomości	prezentacja tradycji i spuścizny kulturowej regionu na przykład poprzez publikowanie treści pieśni, gwary na stronach internetowych gminy; prezentacja informacji na temat tradycyjnych form budownictwa regionu, jego obrzędowości, zwyczajów dorocznych i świątecznych.
3. Wspieranie programów badawczych i dokumentacyjnych zmierzających do stworzenia pełnej inwentaryzacji zasobów niematerialnych dziedzictwa kulturowego, zwłaszcza zagrożonego	Wspieranie wydawnictw z zakresu historii, dziedzictwa kulturowego gminy: zabytków, pomników, miejsc pamięci, walorów przyrodniczo-krajobrazowych, historii miejscowości gminy, literatury pamiątkarskiej.
	wspieranie młodzieży studiującej kierunki historyczne do włączenia się do programów badawczych i dokumentacyjnych, np. poprzez umożliwienie publikacji na stronach internetowych gminy – poinformowanie o takiej możliwości na stronie internetowej gminy.
Cel 6: Promocja dziedzictwa kulturowego gminy	
1. Rozwijanie nowoczesnych form promocji gminy wykorzystującej bogactwo dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy	W przypadku pojawienia się takich inicjatyw wspieranie wydawania opracowań monograficznych miejscowości gminy.

<p>2. Promocja istniejących szlaków kulturowych jako istotnych działań dla promocji gminy</p>	<p>w ramach portalu internetowego gminy opracowanie i prowadzenie zakładki tematycznej dotyczącej istniejących szlaków kulturowych, o ich ewentualnej dostępności dla osób niepełnosprawnych.</p>
---	---

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Podstawę instrumentarium realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Ostrzeszów stanowi obowiązujące prawo oraz zawarte w nim regulacje. Zakłada się, że określone w Programie kierunki i działania byłyby wykonywane przy pomocy następujących instrumentów:

1) instrumentów prawnych – wynikających z przepisów ustawowych

- aktualizacja miejscowych dokumentów planistycznych,
- tworzenie parków kulturowych,
- wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy,
- wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków;

2) instrumentów finansowych

- m.in. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy,
- finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków,
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych;

3) instrumentów koordynacji

- m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp.,
- współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi;

4) instrumentów społecznych

- działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi,

5) instrumentów kontrolnych

- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków,
- monitorowanie prowadzonych inwestycji: remontów obiektów w gminnej ewidencji zabytków, prowadzonych inwestycji drogowych, kanalizacyjnych, związanych z pracami ziemnymi, które mogą stanowić zagrożenie dla stanowisk archeologicznych;
- monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Monitorowanie Programu powinno być stałym i ciągłym procesem obserwacji zmian ilościowych i jakościowych wybranych wskaźników, dającym w efekcie informacje co do skuteczności i słuszności podjętych działań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego w gminie Ostrzeszów.

Monitoring obejmował będzie następujące działania:

- systematyczne zbieranie danych liczbowych oraz informacji dotyczących realizacji celów i kierunków działań;
- ocenę osiągniętych rezultatów, stopnia wykonania przyjętych celów oraz oszacowanie kluczowych efektów Programu;
- planowanie zmian, które zostaną zaproponowane w kolejnym Programie na lata 2028-2031.

Nazwa celu	Wskaźnik
Ochrona dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy oraz opieka nad nim	<ol style="list-style-type: none"> 1. Czy zaktualizowano wykazy zabytków w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego pod kątem spójności z gminną ewidencją zabytków? 2. Czy zaktualizowano rysunek studium o wszystkie stanowiska archeologiczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków? 3. czy przystąpiono do sporządzenia planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych gminy Ostrzeszów i czy uwzględniono w nim ochronę zabytków nieruchomości? 4. Czy uchwalono zasady dotacji na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach ? 5. Czy prowadzono prace porządkowe i pielęgnacyjne na zabytkowej zieleni, we władaniu Gminy? 6. Czy oznakowano zabytki wpisane do rejestru zabytków? 7. Czy pozyskiwano informacje na temat stanu obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków oraz prowadzonych na nich pracach? 8. Czy prowadzono akcje informacyjne skierowane do inwestorów o możliwości wystąpienia zabytków archeologicznych i w jaki sposób należy postępować w przypadku ich stwierdzenia? 9. Czy poinformowano właścicieli i użytkowników obiektów wpisanych do rejestru o wymogach prawa związanych z posiadaniem obiektów zabytkowych? 10. Czy na stronie internetowej gminy znalazła się informacja dotycząca zagrożenia niszczenia stanowisk archeologicznych przez tzw. detektorystów? 11. Czy dokonano nowych wpisów obiektów do gminnej ewidencji zabytków i czy wykonano dla nich karty adresowe? 12. Czy przystąpiono do akcji digitalizacji zasobów dziedzictwa kulturowego: <ul style="list-style-type: none"> - skanowania zdjęć udostępnionych z archiwów rodzinnych; - publikowania zeskanowanych zdjęć - dokumentowano występy zespołów folklorystycznych?
Pomoc w kształtowaniu tożsamości regionalnej	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba inicjatyw kulturalnych w sferze opieki nad zabytkami (lekcje muzealne, warsztaty, konkursy, wystawy, inscenizacje) 2. Czy organizowano konkursy fotograficzne popularyzujące miejscowości gminy?
Budowanie społecznej akceptacji dla ochrony dziedzictwa kulturowego gminy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Czy opublikowano na stronie internetowej gminy Gminny Program Opieki nad Zabytkami? 2. Liczba stowarzyszeń i związków działających na rzecz lokalnego dziedzictwa kulturowego
Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego dla funkcji	<ol style="list-style-type: none"> 1. Czy poinformowano właścicieli obiektów zabytkowych na temat pozyskiwania środków na prace remontowe 2. Liczba publikacji map i planów atrakcji turystycznych Gminy?

edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych	3. Liczba tras rowerowych, ścieżek przyrodniczych propagujących dziedzictwo kulturowe i zasoby przyrodnicze gminy
Edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy	1. Liczba artykułów, publikacji dotyczących dziedzictwa kulturowego zainicjowanych przez władze samorządowe; 2. Liczba akcji edukacyjnych na rzecz dziedzictwa kulturowego; 3. Liczba akcji edukacyjnych skierowanych do właścicieli obiektów zabytkowych dotyczących zasad konserwatorskich
Promocja dziedzictwa kulturowego gminy	1. Czy w ramach portalu internetowego Gminy prowadzone są zakładki sprofilowane dotyczące dziedzictwa kulturowego? 2. Liczba akcji propagujących szlaki kulturowe i ich tworzenie 3. Liczba akcji promujących turystykę kulturalną o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym 4. Liczba współorganizowanych przez Urząd Gminy wydarzeń kulturalnych.

Obowiązek sprawozdawczy z wykonania programu opieki nad zabytkami wynika z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*Dz. U. z 2022 r. poz. 840*):

Art. 87:

5. *Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.*

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ochrona i opieka nad zabytkami jest ustawowym obowiązkiem państwa, samorządów oraz właścicieli zabytków, którzy są zobowiązani do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku (art. 71 i 72 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). W rozdziale niniejszym wskazuje się jedynie przykładowe źródła pozyskiwania środków, głównie zewnętrznych, służących do finansowania działań na rzecz ochrony i utrzymania dziedzictwa kulturowego. Należy podkreślić, że zasadą udzielania dotacji, subwencji oraz korzystania ze środków zewnętrznych jest partycypacja właścicieli obiektów w kosztach poprzez obowiązkowe wniesienie wkładu własnego. Istotne jest także ograniczenie z możliwości korzystania ze środków zewnętrznych do zabytków wpisanych do rejestru zabytków, pozostawiając na uboczu olbrzymią liczbę zabytków ujętych w ewidencji zabytków. Na tym tle korzystnie wyróżniają się wprowadzone w 2021 r., w tak zwanym Polskim Ładzie, korzystne rozwiązania podatkowe dla osób inwestujących w zakup oraz remont obiektów zabytkowych, przede wszystkim także obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, a więc dotyczących największej grupy właścicieli obiektów zabytkowych. Ulga podatkowa wprowadzona w Polskim Ładzie jest skierowana do podatników PIT opłacających podatek według skali podatkowej, podatek liniowy lub ryczałt od przychodów ewidencjonowanych. Z ulgi mogą skorzystać podatnicy PIT będący właścicielami lub współwłaścicielami zabytków nieruchomości, którzy ponieśli wydatki na:

- wpłaty na fundusz remontowy wspólnoty mieszkaniowej lub spółdzielni mieszkaniowej utworzony, zgodnie z odrębnymi przepisami, dla zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków lub znajdującego się w ewidencji zabytków,
- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane w zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w ewidencji zabytków,
- odpłatne nabycie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków lub udziału w takim zabytku, pod warunkiem, że podatnik na nabytą nieruchomość poniósł wydatek o charakterze remontowo-konserwatorskim.

Podatnik nie może skorzystać z wymienionej ulgi jeśli wydatki te zostały mu w jakikolwiek sposób zwrócone.

Źródła finansowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami można ogólnie podzielić na źródła krajowe oraz źródła zagraniczne.

- **Źródła krajowe, dotacje takie jak:**
  - a) dotacje Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN),
  - b) dotacje Samorządu Województwa Wielkopolskiego - dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (WKZ)
  - c) dotacje Samorządu Gmin - dotacje gminne,
  - d) fundusz kościelny,
- **Źródła zagraniczne Unii Europejskiej, programy takie jak:**
  - a) Program Operacyjny Infrastruktura i środowisko 2021-2027,
  - b) Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy,
  - c) Kreatywna Europa 2021-2027

Źródła krajowe.

A. Dotacje Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN)

Właściciel lub posiadacz zabytku, jeżeli posiada tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, ograniczonego prawa rzeczowego, trwałego zarządu lub stosunku zobowiązaniowego na okres nie krótszy niż 10 lat może ubiegać się o dotację celową na prace przy zabytku pod warunkiem, że obiekt posiada odrębną decyzję o wpisie obiektu do rejestru zabytków lub wyszczególniony jest w decyzji wpisującej zespół obiektów (ruchomych lub nieruchomych) do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego. Wnioskodawca może ubiegać się o udzielenie dotacji na następujące prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku:

1. sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
2. przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
3. wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
4. opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
5. wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
6. sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
7. zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
8. stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
9. odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
10. odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;

11. odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
12. modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
13. wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
14. uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
15. działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
16. zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15;
17. zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej, przeciwpożarowej i odgromowej.

Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru realizowane ze środków w dyspozycji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, realizowane są głównie w ramach programu „Dziedzictwo kulturowe” priorytet „Ochrona zabytków”.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego corocznie ogłasza (od 2005 r.) Programy, w ramach których są finansowane zadania z zakresu kultury. Ochronie i opiece nad zabytkami dedykowane są:

Program „Dziedzictwo kulturowe”:

- **priorytet „Ochrona zabytków”**, w ramach którego są dofinansowywane prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków,
- **priorytet „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”**, w ramach którego można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań realizowanych poza granicami i na terenie Rzeczypospolitej Polskiej:
  - rewaloryzacji oraz prac remontowych i konserwatorskich w zabytkach polskich lub z Polską związanych, znajdujących się poza granicami kraju;
  - rewaloryzacji, konserwacji, ochrony i zachowania zabytkowych cmentarzy i miejsc pamięci narodowej poza granicami kraju;
  - dokumentowania utraconego i rozproszonego polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą, w tym badań naukowych, kwerend bibliotecznych, archiwalnych i inwentaryzacji;
  - publikacji oraz promocji badań naukowych nad dziedzictwem narodowym poza granicami kraju;
  - upamiętniania wybitnych osób lub zdarzeń historycznych związanych z dziedzictwem narodowym poza granicami kraju;
  - pomocy instytucjom stowarzyszonym w Stałej Konferencji Muzeów, Bibliotek i Archiwów Polskich poza Krajem oraz innym instytucjom emigracyjnym i organizacjom polonijnym, prowadzącym działalność w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego.
- **priorytet „Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego**, w ramach którego można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:
  - digitalizacja zasobów kultury i dziedzictwa narodowego uwzględniająca przeprowadzenie niezbędnych prac konserwatorskich;

- udostępnianie cyfrowych zasobów za pośrednictwem urządzeń multimedialnych lub/oraz sieci rozległych (Internetu) poprzez portale internetowe;
- przechowywanie zasobów cyfrowych z zapewnieniem trwałości i bezpieczeństwa danych cyfrowych.
- **priorytet „Ochrona zabytków archeologicznych**, w ramach którego dofinansowywane są następujące rodzaje zadań:
  - ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
  - nieinwazyjne badania archeologiczne, nie związane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt;
  - opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

Poza trybem określonym w Programach, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego realizuje również **dotacje na badania archeologiczne**, jeżeli ich przeprowadzenie jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków w przypadku:

- prowadzenia robót budowlanych przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru, objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków albo,
- prowadzenia robót ziemnych lub zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić, może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego.

Dotację na przeprowadzenie badań archeologicznych otrzymać może osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna zamierzająca realizować te działania, w przypadku gdy koszt planowanych badań archeologicznych i ich dokumentacji będzie wyższy niż 2% kosztów planowanych do przeprowadzenia działań. Zasady udzielania określone są w art. 82a i 82b ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne.

Zgodnie z art. 83 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na zasadach określonych w przepisach o zasadach finansowania nauki, minister właściwy do spraw nauki może również przyznać środki finansowe na badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne lub inne badania naukowe związane z prowadzeniem prac konserwatorskich i restauratorskich przy obiektach zabytkowych.

B. Dotacje Samorządu Województwa Wielkopolskiego - dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (WKZ)

Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków zajmuje się wyłącznie dystrybuowaniem środków z budżetu RP przyznanych mu przez Wojewodę Wielkopolskiego.

Standardowo dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,

- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, lub
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

C. Dotacje gminne

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2023 poz. 40) opieka nad zabytkiem oraz finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest zadaniem własnym gminy.

Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytku określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Gminy.

Uchwałą Rady Miejskiej nr LXVI/626/2023 z dnia 30 listopad 2023 r. p, w sprawie określenia zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków, określono zasad przyznawania dotacji z tzw. Polskiego Ładu. Na terenie gminy Ostrzeszów obowiązuje uchwała Rady Miejskie Nr VII/34/2011 z dnia 10 marca 2011 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Należałoby wystąpić z inicjatywą podjęcia uchwały Rady Miejskiej rozszerzającej możliwość udzielenia dotacji na prace przy obiektach włączonych do gminnej ewidencji zabytków, których obowiązująca Uchwała nr VII/34/2011 nie obejmuje.

Dotacje na prace przy obiektach włączonych do gminnej ewidencji zabytków mogą udzielać organy administracji samorządowej (wójt / burmistrz / prezydent / starosta / marszałek) na podstawie stosownej uchwały. Wojewódzki Konserwator Zabytków nie może udzielać dotacji na prace przy tych obiektach.

D. Fundusz Kościelny (dla prac przy obiektach sakralnych, nie obejmujących konserwacji ruchomego wyposażenia kościołów)

Fundusz Kościelny został powołany jako forma rekompensaty dla kościołów za przejęte przez Państwo nieruchomości ziemskie. Fundusz ten, stosownie do zasady równouprawnienia kościołów i innych związków wyznaniowych wyrażonej w art. 25 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., działa na rzecz kościołów i innych związków wyznaniowych, posiadających uregulowany status prawny w Rzeczypospolitej Polskiej. Dysponentem Funduszu Kościelnego jest minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych – obecnie Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji. W projekcie ustawy budżetowej na rok 2024 zaplanowano 11.000.000,00 zł. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji informuje, iż maksymalna kwota udzielonej dotacji z Funduszu Kościelnego w roku 2024 będzie wynosić 200.000,00 zł. W uzasadnionych przypadkach, uwzględniających ważny

interes społeczny, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji może udzielić wyższej dotacji niż 200.000,00 zł.

O dotacje z Funduszu kościelnego mogą ubiegać się osoby prawne między innymi na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej – w znaczeniu nadanym przez aktualne ustawodawstwo, bądź orzecznictwo: ustawę z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 682); ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2022 poz. 840).

Źródła zagraniczne Unii Europejskiej, programy takie jak:

- **Program Operacyjny Infrastruktura i środowisko 2021-2027**

Finansowanie ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej, wśród których należy wymienić:

- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2021-2027 - Priorytet VIII „Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury”, w ramach którego możliwe jest pozyskanie środków na ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego, zarówno materialnego, jak i niematerialnego. W ramach priorytetu możliwe są między innymi działania:

- działanie 8.1 Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury,

- działanie 8.2 Ochrona zabytków.

Wsparcie będzie dotyczyło prac związanych z renowacją, konserwacją, rewaloryzacją i restauracją obiektów zabytkowych (i ich zespołów), jak również przebudowy i rozbudowy obiektów zabytkowych. Możliwy będzie również m.in. zakup urządzeń chroniących obiekt przed kradzieżą i zniszczeniem, a także zakup wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej.

- **Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy**

Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC) - jest następcą programu Polska Cyfrowa (POPC), który w latach 2014-2020 wspierał cyfryzację w Polsce. FERC będzie koncentrował się przede wszystkim na: zwiększeniu dostępu do ultraszybkiego internetu szerokopasmowego, udostępnieniu zaawansowanych e-usług pozwalających w pełni na elektroniczne załatwienie spraw obywateli i przedsiębiorców, zapewnieniu cyberbezpieczeństwa w ramach nowego dedykowanego obszaru interwencji, rozwoju gospodarki opartej na danych, wykorzystującej najnowsze technologie cyfrowe, rozwoju współpracy międzysektorowej na rzecz tworzenia cyfrowych rozwiązań problemów społeczno-gospodarczych, wsparciu rozwoju zaawansowanych kompetencji cyfrowych, w tym również w obszarze cyberbezpieczeństwa dla jednostek samorządu terytorialnego (jst) i przedsiębiorców.

W ramach Priorytetu II – Zaawansowane usługi cyfrowe, realizowane jest zadanie 2.3 Cyfrowa dostępność i ponowne wykorzystanie informacji, w ramach którego przewidziano działania związane z digitalizacją zasobów kultury, budowę i rozbudowę infrastruktury do przechowywania i udostępniania danych.

Wśród beneficjentów programu przewidziane są między innymi instytucje kultury, obywatele, organizacje pozarządowe oraz przedsiębiorcy.

- **Kreatywna Europa 2021-2027**

W latach 2021-2027 w ramach programu Kreatywna Europa przeznaczonych zostanie 2,44 mld € na wsparcie ponadnarodowych działań europejskich sektorów kultury, audiowizualnego i kreatywnego w obszarze kultury i sztuki przyczyniających się do budowania kompetencji, profesjonalizacji i zwiększania konkurencyjności sektorów na rynku globalnym, rozwoju

publiczności poprzez zwiększanie dostępu do kultury i sztuki, docieranie do nowych grup odbiorców i zwiększanie uczestnictwa w kulturze, rozwoju współpracy międzynarodowej oraz wsparcia ponadnarodowego obiegu europejskich dzieł i twórców, ochrony i propagowania różnorodności kulturowej i językowej oraz europejskiego dziedzictwa kulturowego, wykorzystania technologii i wdrażania innowacji w sektorach oraz dostosowania sektorów do zmiany cyfrowej.

W ramach nowej edycji programu Kreatywna Europa 2021-2027 istotne będą także wsparcie sektorów w odbudowie po kryzysie wywołanym pandemią COVID-19, zrównoważony rozwój i zielona transformacja sektorów, równość i równouprawnienie oraz włączanie społeczne poprzez kulturę i sztukę.

Program Kreatywna Europa 2021-2027 będzie wdrażany poprzez komponenty:

- komponent MEDIA — wspierający działania sektora audiowizualnego,
- komponent Kultura — wspierający działania sektorów kultury i kreatywnego,
- komponent międzysektorowy — wspierający rozwój innowacji w projektach łączących sektory kultury, kreatywny i audiowizualny, a także sektor wysokiej jakości mediów informacyjnych i rozwój umiejętności krytycznego korzystania z mediów.

Program Fundusze Europejskie dla Wielkopolski na lata 2021-2027

Fundusze Europejskie dla Wielkopolski na lata 2021-2027 to nowa nazwa programu regionalnego, która zastąpi wcześniejszy Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny. Jest on przygotowany w oparciu o „Strategię Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 roku”. Informacje szczegółowe na stronie internetowej: <https://wrpo.wielkopolskie.pl/dowiedz-sie-wiecej-o-programie/fundusze-europejskie-dla-Wielkopolski-2021-2027/zapoznaj-sie-z-programem-fundusze-europejskie-dla-wielkopolski-2021-2027/projekt-programu>.

11. Bibliografia

1. **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r (Dz. U. Nr 78 poz. 483 z późniejszymi zmianami)**
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970780483>
2. **Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej** (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2512)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19971410943>
3. **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (t.j. Dz.U. 2022 poz. 840 ze zm.), wraz z aktami wykonawczymi do ustawy
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20031621568>
4. **Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (Dz. U. z 2023 r. poz. 40 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19900160095>
5. **Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (Dz. U. z 2022 r. poz. 503)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20030800717>
6. **Ustawa z dnia 7 lipca 1994r. Prawo budowlane** (Dz. U. z 2021 r. poz. 2351)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19940890414>
7. **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska**

- (Dz. U. z 2022 r. poz. 2553)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20010620627>
8. **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody**
(Dz. U. z 2022 r. poz. 916)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20040920880>
9. **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami**
(Dz. U. z 2023 r. poz. 344)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19971150741>
10. **Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji**
(Dz. U. 2021 r. poz. 485).
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20150001777>
11. **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu**
(Dz. U. poz. 774 ze zm.)
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20150000774>
12. **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 194 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19911140493>
13. **Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach**
(Dz. U. z 2022 r. poz. 385)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970050024>
14. **Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach**
(Dz. U. z 2022 r. poz. 2393)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970850539>
15. **Ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych**
(Dz. U. z 2018 r. poz. 2337 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19330390311>
16. **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie**
(Dz. U. z 2023 r. poz. 571)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20030960873>
17. **Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych**
(Dz. U. 2023 r. poz. 70)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19910090031>
18. **Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023–2026**
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20230001470>
19. **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030**
<https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/informacje-o-strategii-na-rzecz-odpowiedzialnego-rozwoju>
20. **Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”**
http://kigeit.org.pl/FTP/PRCIP/Literatura/002_Strategia_DSRK_PL2030_RM.pdf
21. **Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030.**
<https://www.gov.pl/web/ia/strategia-rozwoju-kapitalu-spolecznego-2030-srks>
22. **Ochrona Dziedzictwa Niematerialnego**

https://www.nid.pl/pl/Dla_wlascieli_i_zarzadcow/opieka-nad-zabytkami/niematerialne-dziedzictwo-kulturowe-unesco/

23. **Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020**
http://ks.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20130520SRKS_na_stronie_internetowe_j.pdf
24. **Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 roku.**
https://bip.umww.pl/292---k_91---k_207---strategia-rozwoju-wojewodztwa-wielkopolskiego-do-2030
25. **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego**
https://bip.umww.pl/292---555---k_91---k_92---plan-zagospodarowania-przestrzennego-wojewodztwa-wielkopolskiego
26. **Program Opieki nad Zabytkami województwa wielkopolskiego 2021-2024**
https://bip.umww.pl/artykuly/2827870/pliki/20211227113252_uchwalaxxxvii71421.pdf
27. **Program Opieki nad Zabytkami powiatu ostrzeszowskiego 2022-2025**
<https://powiatostrzeszowski.pl/program-opieki-nad-zabytkami-dla-powiatu-ostrzeszowskiego-na-lata-2022-2025/>
28. **Gmina Ostrzeszów:**
<https://www.ostrzeszow.pl>